ΠΑΝΔΩΡΑ.

1. ΜΑΡΤΙΟΥ. 1854. ΤΟΜΟΣ Δ'. ΦΥΛΛ. 95.

ΚΑΙΣΑΡΙΝΑ.

ὑπὸ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΔΟΥΜΑ.

(*Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ* * * *)

—o—

I.

Ὁ ἄπαξ τὴν Σενλίδα ἰδὼν ἀναπολεῖ ἐν ἑαυτῷ, ὅτι φρικώδη πόλιν εἶδεν· εἶναι κτισμένη ἐπὶ ὑψώματός τινος, αἱ ὁδοί, δι' ὧν ἀνέρχεται, στεναί, καὶ τὰ λιθόστρωτα κακῶς ἔχοντα· οὐχ ἧττον δὲ δυσαρέστως ἀναπολεῖ τοὺς κατοίκους, ἢ τὴν πόλιν· καὶ φαίνεται, ὅτι ἐκεῖνοι ἐγεννήθησαν δι' αὐτήν, ἢ αὕτη δι' ἐκείνους· εἰσὶ πολυπράγμονες, ῥαδιοῦργοι, δόλιοι, φιλάργυροι· κατασκοπεύουσιν, ἀπατῶσι, πλάττουσι, καὶ ἐν γένει παντοῖα μηχανῶνται.

Ἐὰν ἀποφασίσῃς νὰ κατοικήσῃς ἐν τῇ πρωτευούσῃ ταύτῃ τοῦ Νομοῦ Ὀαζαί, ὄχι ἵνα διαγάγῃς εὐφροσύνως τὸ γῆράς σου, διότι τοιοῦτον σκοπὸν οὐδέποτε συνέλαβέ τις, ἀλλ' ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῶν ὑποθέσεών σου, τοῦ ἐπαγγέλματός σου, τῆς οἰκογενείας σου τέλος, καὶ τηρῇς ἔθιμά τινα τῆς πρωτευούσης ταύτης, πρόσεχε. Ἐὰν δηλαδὴ ἡ σύζυγός σου ἔχῃ πλειοτέρας τῶν δύο μεταξίνων ἐσθήτων ἐπὶ ἓν ἔτος, ὀλίγον θὰ τιμᾶται· ἐὰν δὲ κατὰ ἑσπερινὴν συναναστροφὴν δὲν προσφέρῃ ζακχαρωμένον ὕδωρ, θὰ δακτυλοδεικτῆται· καὶ ἐὰν ἦναι πνευματώδης, θὰ ὑποβλέπηται. Ἰδοὺ προκατελήφθης.

Νῦν δὲ ἂς διηγηθῶμεν τὴν ἁπλῆν καὶ ἀληθῆ ἱστορίαν, ἧς θέατρον εἶναι ἡ Σενλίς. Εἰ καὶ τοιοῦτοι, οἵους ἀνωτέρω περιεγράψαμεν, εἰσὶν οἱ πλειότεροι τῶν κατοίκων, οὐχ ἧττον ὅμως ὑπῆρξαν, καὶ κατὰ καιροὺς ὑπάρχουσιν ἐν Σενλίδι γυναῖκες ὡραῖαι καὶ ἄνδρες ἀγαθοί, ὀλίγον προσέχοντες εἰς τὰς γελοίας προλήψεις τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν, καὶ σχεδὸν ὡς ἐν ἄλλαις πόλεσι διάγοντες· τοῦτο μόνον ὅτι ἐνίοτε ἐνοχλοῦνται· Προκειμένων δὲ διασκεδάσεων, οὗτοι στερούμενοι ἡδονῶν, δίδονται ὅλως εἰς αὐτάς, καὶ κατὰ κόρον ἀπελαύουσιν.

Οἱ δρόμοι τοῦ Σεντιλλίου, δύο λεύγας ἀπέχοντος τῆς Σενλίδος, εἰσὶν αἱ κυριώτεραι διασκεδάσεις, ἃς

τὸ ἔαρ καὶ τὸ φθινόπωρον παρέχουσι τῇ πρωτευούσῃ ταύτῃ. Ἀπὸ δὲ τῆς πρωΐας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κρεΐλλου συναπαντᾷ τις ἁμάξας, ἐχούσας καθίσματα καὶ παραπετάσματα, δίφρους, καὶ ἐν γένει παντὸς εἴδους ὀχήματα, προσέτι διαφόρους ὁδοιπόρους, τοὺς μὲν πεζούς, τοὺς δὲ ἐφίππους. Κατὰ καιροὺς δὲ διέρχεται ἅρμα, ὑπὸ δύο ὡραίων ἵππων συρόμενον, ὅπερ ἐπιφθόνως βλέπεται ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ὄπισθεν ἐγκαταλειπομένων· ἔτι δὲ μᾶλλον ταπεινοῦσι τὴν ἀθλίαν ταύτην πρωτεύουσαν τὰ θελκτικὰ περίχωρα· διότι ἐκτὸς τοῦ Σεντιλλίου περίκειται ἡ Ἑρμενοβίλλη, ἡ Μορτεφονταίνη, ἡ Πανταρμή, λειμῶνες, λίμναι, δάση μεγαλοπρεπῆ περιζωννύοντα τὴν Σενλίδα δι' ἀρωμάτων σειῶν, καὶ ἀσμάτων, μὴ καθικνουμένων δυστυχῶς μέχρι αὐτῆς.

Θέλομεν δὲ εἴπει περὶ τῶν κατοικιῶν, ὅ,τι περὶ τῶν κατοίκων.

Οὕτως ἐξερχόμενος τῆς Σενλίδος διὰ τῆς θύρας Σοανσῶνος, καὶ τὴν πρὸς ἀριστερὰν μικρὰν ὁδὸν ἀκολουθῶν, τὴν ὑπὸ δύο δενδροστοιχιῶν κεκοσμημένην, καὶ ἐντεῦθεν μὲν ὑπὸ σίτων καὶ ἠροτριαμένων γαιῶν ὁριζομένην, ἐντεῦθεν δὲ ὑπὸ ἀπείρων κιναρῶν, ἀγερόχως τὰς ἑαυτῶν πυργοειδεῖς κορυφὰς ὑψουσῶν, εἶτα δὲ προβαίνων εἰς μικρὸν ποταμόν, ἢ μᾶλλον ῥύακα, Νουνέττην καλούμενον, ἐν ᾧ μόνον οἱ κώνες λούονται, φθάνεις εἰς θαυμασίαν ἔπαυλιν, Βαλγενκοῦαν καλουμένην, ἀπεικόνισμα τοῦ ἐπιγείου παραδείσου, καὶ τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας. Αὕτη δὲ ἔχει περιστύλια, δάση, λίμνας, κλίμακας, ἰτέας, πτηνά, καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι ἔχει βασιλικὴ ἔπαυλις· προσέτι κατὰ τὸν Σεπτέμβριον ἀγέλας περδίκων, λαγιδέων (κουνελίων) ὀρτύκων, καὶ ὅμως δὲν ἔχει εἴκοσι πλέθρων περιφέρειαν· ἔχει ἐρείπια οὐχ ἧττον, ἢ αἱ τοῦ μεσαιῶνος ἔπαυλεις, καὶ ἐν τούτοις εἶναι πεντήκοντα ἐτῶν.

Τί ς δὲ ὁ ἐρημίτης, ὁ καλλιτέχνης, ὁ φιλόκαλλος, ὁ τὴν ἔπαυλιν ταύτην οἰκοδομήσας; Ἀγνοοῦμεν μόνον δὲ γινώσκομεν, ὅτι νῦν ἀνήκει εἰς τὴν Μαρκεσίαν Δε Γ . . . τὴν τοσοῦτον τιμῶσαν αὐτήν, ὥστε ἐλησμονήθη ὅλως ὁ κτήτωρ, ὃν ἐκληρονόμησεν· οὐδεὶς δ' ἄλλος παρ' ἡμᾶς μέμνηται τούτου· ὠφελούμενοι λοιπὸν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπὶ τῶν ἄλλων ὑπεροχῆς, θὰ διηγηθῶμεν, ὅ,τι ἀκριβῶς πρὸ δέκα ἐτῶν κατὰ μῆνα Μάϊον ἐν Βαλγενκούρτ συνέβη.

Κατὰ τὴν ὀγδόην ὥραν μετὰ μεσημβρίαν ἐν κατωγείῳ ἑστιατορίῳ οἱ ὑπηρέται ἐν μεγάλῃ στολῇ ἀπεσκευάζοντο (desservir) τράπεζαν κομψῶς παρασκευασθεῖσαν, ἐφ' ἧς οἱ ὡραιότεροι καρποὶ τῆς ὥρας τοῦ ἔτους ἐτέθησαν, καὶ ἦν δύο λόχνοι, ἕκαστος ὀκτὼ ἢ δέκα βραχίονας ἔχων, ἐφώτιζον.

Οἱ συνδαιτυμόνες εἶχον ἐξέλθει εἰς τὸν κῆπον, ἵνα ἀπολαύσωσι τῶν τελευταίων ἀκτίνων τῆς ἡμέρας, καὶ περιεπάτουν ὑπὸ μεγαλοπρεπῆδενδροστοιχίαν, καὶ ἐπὶ ἐδάφους κεκαλυμμένου ὑπὸ χλόης, ὁμοίας λεπτοῦ λίνου· εἰς δὲ τὸ ἄκρον τῆς δενδροστοιχίας ἐξετείνετο καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ κήπου κλίμαξ χρησιμεύουσα καὶ ὡς ὅριον λίμνης, περὶ ἧς θὰ διαλάβωμεν, παρακατιόντες.

Δὲν ἤθελε δὲ ἐκπλαγῇ τις, βλέπων αἴφνης ἐκ τῆς κλίμακος ταύτης καταβαινούσας ἢ διαφαινομένας ὑπὸ τὰ δένδρα τινὰς Μαρκεσίας, καὶ ποιμένας μετάξινα ἐνδεδυμένους καὶ ψιθυρίζοντας ἀκαταλήπτους λέξεις εἰς τὰ ὦτα τῶν περιπατουσῶν ὡραίων;

Ὑπὸ τὰς ὡραιοτέρας δενδροστοιχίας ἀπετελοῦντο πολλαὶ συναθροίσεις ἀνθρώπων, φαιδρῶς συνδιαλεγομένων· ἀπετελοῦντο δὲ ὑπὸ τῆς οἰκοδεσποίνης καὶ τῶν προσκεκλημένων γειτόνων τῆς ἐξοχῆς· μεταξὺ δὲ τούτων ἦσαν ὁ Βαρόνος Δε Π . . . καὶ ἡ σύζυγός του Βαρονίς, ἐν τῶν θελκτικωτέρων ἀνθέων, ἅπερ ὁ πολιτισμὸς μετῴκισεν εἰς τὴν. Ἄρκτον, προσέτι ἡ γηραιὰ Κόμησσα Δε Κ . . . καὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς, ὅλος δεδομένος εἰς τὰς ἀρχαίας παραδόσεις, ἕξεις καὶ εὐσχημοσύνην, ταμβακίζων, διαμοιράζων ἀδελφικῶς τὴν ἑαυτοῦ περιουσίαν εἰς τὴν βῖνα καὶ τὸν στόμαχον, καὶ ἀπεικονίζων τὴν διάλεκτον, τοὺς τρόπους καὶ τὰ ἤθη τῶν μικροπρεπῶν γερόντων, τῶν κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ XV Λουδοβίκου ζώντων· διὰ δὲ τοῦ μέλανος ἐριουργοῦ ἐνδύματός του, παριστῶν ἀναχρονισμόν, καὶ οὐδέποτε φαινόμενος ἄνευ πεποικιλμένου ἐπενδύτου, βραχέων ἀναξιρίδων καὶ ζίφους. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ζεῦγος ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ συνοικεσίου εἶχε γεννήσει θυγατέρα, δεκακοταετῆ ἤδη οὖσαν, μεθ' ἧς πάραυτα θέλομεν γνωρισθῇ.

Μετὰ δὲ τῶν τεσσάρων, περὶ ὧν ὡμιλήσαμεν, συμπεριεπάτει χαρίεις νεανίας, εἰκοσιπενταετής, ἔχων τὴν μὲν κόμην καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς μέλανας, τοὺς δὲ ὀδόντας λευκούς· ἦτο ὠχρὸς, συνδιελέγετο χαριέντως, ἵππευε θαυμασίως, καὶ ἀπὸ δέκα ἐτῶν ὀρφανός. Ἐκ τῆς συνεχείας θὰ μάθωμεν τί ἔπραττεν ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ.

Τελευταῖον δὲ ἐν τῇ συναθροίσει ἦτο καὶ ἡ Κυρία Δε Βωζῆ, ἡ ἰδιοκτήτρια τῆς ἐπαύλεως, τεσσαρακοντοῦτις, χήρα, ἔχουσα εἰσόδημα τριάκοντα χιλιάδων λιρῶν, καὶ θυγατέρα δεκακοταετῆ σχεδόν, ἥτις ὑπὸ ἄλλην τινὰ δενδροστοιχίαν συνδιελέγετο μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Κόμητος Δε Γ . . .

Ἐὰν λοιπὸν εὐαρεστῆσθε, θέλομεν ἀκολουθήσει τὰς δύο νεανίδας, αἵτινες ἦσαν εἰς τὸ ἕτερον μέρος τῆς λίμνης, καὶ περιεπάτουν συνδιαλεγόμεναι, καὶ δρέπουσαι κυανᾶ μικρὰ ἄνθη ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Νοννέτου. Ὁ ῥύαξ οὗτος περιῤῥέει τὸ κτῆμα μεταξὺ ἀπείρων λευκῶν, ἁρμονικῶς ψιθυριζουσῶν, ὅταν, αἱ αὖραι τῆς νυκτὸς πνέουσαι, ὑποσείωσι τὰ φυλλώματα αὐτῶν.

Ἵνα δὲ μὴ λυπῆσθε, ἐγκαταλείποντες τόσον ταχέως τοὺς μεγαλοπρεπεῖς γονεῖς, σᾶς λέγομεν, ὅτι ὡμίλουν περὶ πολιτικῶν, καὶ ὅτι ἡ συνδιάλεξίς των δὲν ἤθελε σᾶς εὐαρεστήσει. Συνέβαινε δὲ τοῦτο, διότι ὁ μετ' αὐτῶν νεανίας μόνον διὰ τῆς παρουσίας του, καὶ οὐχὶ διὰ λόγου ἀπετέλει μέρος, καὶ ἡ διάνοιά του ἐφαίνετο ἀπεσπασμένη ἐντεῦθεν, ὅσον ἠδύνατό τις νὰ κρίνῃ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του, ἀτενιζομένων ἑκάστοτε πρὸς τὴν πυκνότητα τοῦ κήπου, ἔνθα διέτριβον οἱ δύο νεάνιδες. Ἡ μὲν μεγαλειτέρα τούτων ἐκαλεῖτο Κεκίλη, θυγάτηρ τῆς Κομήσσης Δε

Κ . . . ἡ δὲ ἑτέρα Ἰουλία, θυγάτηρ τῆς Κυρίας Δε Βωζῆ. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἦτο μελαγχροινή, χαρίεσσα, ἄφροντις καὶ φαιδρά· ἡ δὲ δευτέρα ξανθή, ἀγγλιστὶ ἔχουσα τὴν κόμην, ὅπερ ἐπηύξανε τὸ λεπτὸν καὶ θελκτικὸν τῆς φυσιογνωμίας της, καὶ ἐφαίνετο μᾶλλον τῆς φίλης της ῥεμβάζουσα. Οἱ ὀφθαλμοί της ἦσαν ἐξαισίως μεγάλοι, τὸ δέρμα ῥόδινον, διαφανὲς, καὶ τὰ μόλις κεχρωματισμένα χείλη ἐδείκνυον, ὅτι τὸ αἷμα ἐῤῥέον ἀρκούντως ἐν τῷ ὡραίῳ σώματι αὐτῆς, ὅπερ καλῶς ἐκαλύπτετο ὑπὸ βαμβακίνης ἐσθῆτος, περιβαλλούσης ἀτημελῶς δι' ἀπείρων πτυχῶν στῆθος στερεὸν ὡς τὸ μάρμαρον, λευκὸν ὡς τὸ γάλα, καὶ οὗ τινος οἱ δύο κόλποι, ὅτε μάλιστα ἡ νεᾶνις ἐξεδύετο τὴν ἑσπέραν, ὡμοίαζον τοὺς ὡραίους ἐκείνους ἐπιχρύσους καὶ στρογγύλους καρποὺς τοῦ φθινοπώρου, δι' ἑνὸς τῶν ὁποίων, ἡ Εὔα εἵλκυσε τὸν Ἀδάμ.

Ὁποῖον θαῦμα, νὰ βλέπῃ τις νεανίδα, ὅτε μάλιστα οὐδὲν νέφος εἰσέτι ἐπεσκίασε τὸ ἔαρ τοῦτο, οὐδεμία λύπη ἤφθη τοῦ μετώπου τούτου, οὐδεμία χεὶρ ἀπεπειράθη τοῦ ὡραίου τούτου καρποῦ! Ἐθέλχθητέ ποτε, παρατηροῦντες εἰκόνα τοιαύτην;

Μόνον ἡ εἰκὼν, ὅσον ὡραία, ζωηρὰ, ἀληθὴς καὶ ἂν ἦναι, δὲν ἀρκεῖ ν' ἀνεγείρῃ ἐν τῇ ψυχῇ τὰ αἰσθήματα, ἅπερ ἀνεγείρει ἡ θέα ἑκκεδεκατοῦς νεανίδος, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ φύσις ἀποκαλύπτει, ὅτι ὑπάρχει τι ἀξιεραστότερον τοῦ πατρὸς, τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν, καὶ ἥτις αἰσθάνεται ἑαυτὴν κατειλημμένην ὑπὸ νέων σκιρτήσεων, τεταραγμένην ὑπὸ ἀγνώστων τέως αἰσθημάτων, κατατρυχομένην ὑπὸ ἀλλοκότων αὐπνιῶν, ἅτινα πάντα ἀδυνατεῖ διὰ μόνης τῆς φαντασίας νὰ κατανοήσῃ. Τότε δὲ ἀνερευνᾷ τὰ πάντα, καὶ ζητεῖ τὸ αἴτιον αὐτῶν. Τότε μὴ γινώσκουσα ἐν ποίᾳ πηγῇ νὰ σβέσῃ τὴν φλογεραν ταύτην δίψαν ἀγνώστων πραγμάτων, ἀνατρέχει πρὸς τὸν θεὸν, καὶ τῇ φαίνεται, ὅτι μόνον διὰ τοῦ ἀτελευτήτου ἔρωτος, ὃν ὁ Πλάστης ἐμπνέει, θὰ δυνηθῇ ν' ἀνακουφισθῇ, καὶ ὑπακούσῃ εἰς τὰ μυστηριώδη αἰσθήματα τῆς ψυχῆς. Σπανίως δεκαπενταετὴς, ἢ δεκαεπταετὴς νεᾶνις δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ μὴ ἦναι εὐσεβής.

Εἴπετε, θεωροῦντες νεανίδα ὡραίαν τὴν μορφὴν, παρθένον, καὶ ἁγνὴν τὴν καρδίαν. « Θὰ ὑπάρξῃ ἄνθρωπος, ὅστις θὰ πλήξῃ τὴν καρδίαν ταύτην, εἰς ὃν τὸ ὡραῖον τοῦτο σῶμα θὰ ἀνήκῃ, καὶ ὅστις θὰ ἔχῃ τὴν ἄφατον εὐτυχίαν νὰ τῇ ἀποκαλύψῃ τὸ πρῶτον μυστήριον τοῦ ἐπιγείου τούτου, καὶ τόσον ἰσχυροῦ ἔρωτος, ὃν περ αὕτη, μὴ γινώσκουσα νὰ κατάπαυσῃ, ἐπίστευεν, ὅτι μόνος ὁ θεὸς ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ; Εὐτυχὴς οὗτος! Οἱαδήποτε ἦναι ἡ λύπη, ἡ εἰς τὸ μέλλον ἐπιφυλαττομένη, ἐλεύσεται ὅμως ἡμέρα, ἀντιστάθμισις αἰωνία πρὸς ταύτην ἐσομένη. »

Θὰ ἐλέγετε δέ, ἐὰν μετὰ ἓν ἢ δύο ἔτη ἐβλέπετε αὐτὴν ὑπανδρευμένην. « Τῷ ὄντι, τὸ μυστήριον τοῦτο ὑπὸ ἀγνῆς κρυπτόμενον ἀγνοίας, καὶ ἐπαχθὲς ὄν, ἀπεκαλύφθη αὐτῇ, ἡ προσδοκία της ἐπληρώθη, ὁ ἔρως ἐκορέσθη, καὶ ἤδη ἤρχισε παριστῶσα ὄντως καὶ ἡσύχως τὸ γυναικεῖον καὶ μητρικὸν πρόσωπον. Ἡ πρώτη λέξις τῆς ἀποκαλύψεως ταύτης τῇ ἐπέφερε λύπην, καὶ κατενόησεν ἑαυτὴν ὄργανον γενομένην τῆς ἀσυμπαθοῦς φύσεως!

Ὀνειροπολεῖτε, νεανίδες! Ὅσον καλὴ καὶ ἂν ἦναι ἡ ἀλήθεια, οὐδέποτε ὅμως ἐπιθυμεῖ τὴν ὀνειροπόλησίν σας!

Ἡ Κικίλη λοιπὸν καὶ ἡ Ἰουλία περιεπάτουν.

— Ἠξεύρεις, ἔλεγεν ἡ δευτέρα, πόσον εἶμαι δεισιδαίμων; Μάλιστα! Ἐνθυμοῦμαι πάντοτε ὅτι παρασκευὴν τὸν εἶδον κατὰ πρῶτον, καὶ ἀκουσίως πιστεύω, ὅτι τοῦτο θὰ μοὶ ἐπιφέρῃ δυστυχίαν!

— Εἶσαι τρελλή. Τί σὲ εἶπε σήμερον;

— Οὐδέν· μὲ ἔβλεπεν ἐπὶ πολὺ, τοῦτο μόνον.

Καὶ ἐνταυτῷ ἡ Ἰουλία ἐστράφη, ἵνα βεβαιωθῇ, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἐκτὸς τῆς Κικίλης τὴν ἀκούει.

— Λοιπὸν δὲν σὲ εἶπε οὔτε λέξιν;

— Μοὶ ὡμίλησεν, ἀλλὰ περὶ πραγμάτων ἀσημάντων.

— Ὁ δυστυχής!

— Τὸν λυπεῖσαι;

— Μάλιστα. Ἰδὲ πόσον ὁ κόσμος εἶναι ἀστεῖος, ὁ νέος οὗτος σὲ ἀγαπᾷ, τὸν ἀγαπᾷς, ἀλλ' ἴσως θὰ ὑπανδρευθῇς ἄλλον, καὶ αὐτὸς θὰ νυμφευθῇ ἄλλην.

— Τίς σὲ εἶπε τοῦτο;

— Ἀγαπᾶσθε χωρὶς νὰ τὸ λέγητε.

— Πρῶτον δὲν εἶμαι βεβαία, ὅτι τὸν ἀγαπῶ ἐγώ· διότι πρὸ ἡμερῶν δὲν σκέπτομαι ποσῶς περὶ αὐτοῦ.

— Ἀ! Τίνες εἶναι αὗται αἱ ἡμέραι;

— Ἀφ' ὅτου διατρίβει ἐνταῦθα. Εἶν' ἀληθὲς, ὅτι ἐνίοτε διαλογίζομαι, ποῦ ἄρά γε εἶναι, τί πράττει, ἐν ἑνὶ λόγῳ εἶμαι ζηλότυπος αὐτοῦ.

— Λοιπὸν τὸν ἀγαπᾷς· καὶ αὐτός;

— Αὐτὸς ἔρχεται ἐνίοτε ὑπὸ τὰ παράθυρά μου ὀνειροπολῶν μέχρι τῆς δευτέρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον.

— Καὶ σὺ τότε τί κάμνεις.

— Τὸν παρατηρῶ διὰ τοῦ δικτυωτοῦ (καφάσι)·

— Πιστεύω, ὅτι δὲν ἔμαθέ ποτε, ὅτι τὸν βλέπεις;

— Ποτέ.

— Καλά· καὶ ἡ μήτηρ σου;

— Ἡ μήτηρ μου νομίζω, ὅτι ἀμφιβάλλει περὶ τούτου· μὲ ἐπιτηρεῖ, μὲ ἀνερωτᾷ διὰ βλέμματος μᾶλλον, ἢ διὰ λόγου.

— Ἐὰν δὲ σὲ ἠρώτα τοὺς σκοπούς σου, τί θὰ τῇ ἀπεκρίνεσο;

— Τῇ ἀληθείᾳ, ἀγνοῶ, ἐπεθύμουν ὅμως πολὺ νὰ μάθω, τί σκέπτεται περὶ ἐμοῦ.

— Ἄκουσαι, εἶπεν ἡ Κεκίλη σιγαλῶς, εὗρον μέσον.

— Ποῖον.

— Ἠξεύρεις, ὅτι ἐπὶ δύο ἡμέρας τελεῖται ἑορτὴ ἐν Σενλίδι.

— Ναὶ, περὶ τὰς ὁδοὺς τῆς Σαντίλλης.

— Ἐκεῖ ὑπάρχει γυνὴ χρησμολόγος.

Ἡ Ἰουλία παρατηρήσασα τὴν φίλην της, ἐκάγχασε.

— Καὶ πιστεύεις ταύτην; εἶπεν.

— Ἐντελῶς.

— Καὶ θέλεις νὰ συμβουλευθῶ ταύτην τὴν γυναῖκα;

— Ναί! θὰ σὲ εἴπω, ὅ,τι μοὶ ἔλεγε πρὸ ὀλίγου.
— Κίσαι τρελλή!
— *Οὐδόλως.*
— Τὴν ἐσυμβουλεύθης ἴσως;
— Μάλιστα.
— Καὶ σὲ εἶπε τὴν ἀλήθειαν;
— Μᾶλλον ταύτης μὲ ἔκαμε νὰ τὴν ἴδω,
— Τὴν ἐσυμβουλεύθης περὶ σοῦ αὐτῆς;
— Μάλιστα.
— Ἀ! Ἰδοὺ τί δὲν πιστεύω.
— Πίστευσαι.
— Θὰ μοὶ εἴπῃ τίς εἶμαι;
— Ναί.
— Τί μέλλω νὰ πράξω;
— Μάλιστα.
— Διὰ τῶν χαρτίων χρησμολογεῖ;
— Ὄχι.
— Διὰ τίνος λοιπόν;
— Ἔλθε, καὶ θὰ ἴδῃς.
— Πῶς νὰ ὑπάγω;
— Μετ' ἐμοῦ καὶ τῆς παιδαγωγοῦ μου.
— Ἀλλά, φίλη μου, δὲν δυνάμεθα νὰ ὑπάγωμεν ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ μεταξὺ τόσων ἀνθρώπων.
— Ὑπάγομεν λίαν πρωΐ, ὅτε δὲν ὑπάρχει τις.
— Καὶ θὰ ἀποκριθῇ εἰς ὅ,τι τὴν ἐρωτήσω;
— Ναί, ναί, καὶ τρὶς ναί.
— Λοιπὸν εἶναι μάντις;
— Πιθανώτατα.
— Γραῖα;
— Νέα.
— Ἄσχημος;
— Εὔμορφος.
— Καὶ τί ἄλλο πράττει;
— Τιθασσεύει ἄγρια θηρία.
— Ἀληθῆ ἄγρια θηρία;
— Τίγριδας, λεοπαρδάλεις κτλ.
— Μένει καθ' ὁδόν;
— Μάλιστα, ὑπὸ σκηνὴν ἐζωγραφισμένην, μετὰ μουσικῶν καὶ ἑνὸς ὑπηρέτου.
— Εἰσῆλθες σὺ εἰς αὐτήν;
— Ναί.
— Λοιπὸν θὰ ἔλθω καὶ ἐγὼ τότε, θὰ ἐρωτήσω ὅμως τὴν μητέρα μου, ἐὰν μοὶ τὸ συγχωρῇ.

Καὶ πάραυτα αἱ δύο νεάνιδες ἐπορεύθησαν πρὸς συνάντησιν τῶν ἄλλων διατριβόντων ἐν τῷ κήπῳ· ἡ δὲ Ἰουλία ἀπευθυνομένη πρὸς τὴν μητέρα της, εἶπεν:

— Ἐξεύρεις τί ἔρχομαι νὰ σοῦ αἰτήσω;
— Ὄχι.
— Ἡ Κεκίλη μὲ εἶπεν, ὅτι ὑπάρχει ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Σενλίδος ἀληθὴς μάντις, τὴν ὁποίαν ἐπεθύμουν νὰ συμβουλευθῶ.
— Παιδίον!
— Μοὶ τὸ ἐπιτρέπεις;
— Μετὰ τίνος θὰ ὑπάγῃς;
— Μετὰ τῆς Κεκίλης καὶ τῆς παιδαγωγοῦ αὐτῆς.
— Ἐπιτρέπεις τοῦτο, ἀγαπητή; εἶπεν ἡ κυρία Δε Βωζῆ πρὸς τὴν Κόμησσαν.
— Μάλιστα, ἀλλὰ κατὰ ποίαν ὥραν θὰ ὑπάγητε τέκνα μου;
— Τὴν πρωΐαν, διὰ νὰ ἤμεθα μόναι.
— Λοιπόν, εἶπεν ἡ Κόμησσα πρὸς τὴν Ἰουλίαν αὔριον τὴν ὀγδόην ὥραν ἡ Ἰωάννα καὶ ἡ Κικίλη ἔρχονται.
— Δύναμαι νὰ σᾶς ἐρωτήσω, Κυρία, τὸ ὄνομα τῆς μάντιδος ταύτης, εἶπεν ὁ νέος πρὸς τὴν Κικίλην, διότι ἐπεθύμουν νὰ μάθω καὶ ἐγὼ κάτι, καὶ ταυτοχρόνως ἔβλεπε τὴν Ἰουλίαν, ἥτις ἵνα διαφύγῃ τὸ βλέμμα του, ἔρριπτε τὸ χειρόμακτρον αὐτῆς, καὶ τὸ ἀνελάμβανε.
— Δὲν ἠξεύρω τὸ ὄνομά της, ἀπήντησε, γελῶσα, ἀλλ' εὔκολον νὰ τὸ μάθωμεν. Τὸ παράπηγμα, ἐν ᾧ κατοικεῖ ἔχει τεχνόσημον, ἐφ' οὗ φαίνεται λεοπάρδαλις, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας γυνή τις θέτει τὸν πόδα.

Μετὰ δὲ ἡμίσειαν ὥραν ἐγκατέλιπε τὴν Βαλγενκοῦσαν.

— Ποῦ εἶναι ὁ Κύριος Δ' Ἐρμενών; εἶπεν ἡ Κυρία Δε Βωζῆ.
— Τὸν εἶδον πρὸ ὀλίγου ἐξερχόμενον, εἶπεν ὁ Κόμης.
— Θὰ ἐπανέλθῃ βεβαίως, εἶπεν ἡ μήτηρ τῆς Ἰουλίας· διότι μοὶ ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ διαγάγῃ ὅλην τὴν ἑσπέραν μεθ' ἡμῶν, καὶ ἤδη εἶναι ἐννάτη ὥρα.

2.

Ὁ Ἐρρίκος Δ' Ἐρμενὼν ἐπορεύθη τὴν εἰς Σευλίδα ἄγουσαν ὁδόν, καὶ μετὰ εἴκοσι περίπου λεπτῶν ὁδοιπορίαν ἔφθασεν εἰς τὴν ὁδὸν ἐν ᾗ ἐτελεῖτο ἡ ἑορτή.

Ἐνταῦθα δὲ ἀπετελεῖτο θόρυβος καταταράττων τὴν ἀκοήν του· διότι, τὴν ἑσπέραν πρὸ πάντων οἱ θιασῶται τῶν τοιούτων θεαμάτων συρρέουσι, προσελκυόμενοι ὑπὸ τῶν θαυματοποιῶν διὰ τρόπων, οὓς μᾶλλον ἔπρεπε ν' ἀποστρέφωνται.

Ὁ ἀὴρ ἦτο μεμολυσμένος ἐκ τῆς ὀσμῆς τῶν λυχνιῶν, τῶν ἀλλάντων (σαλτσισότων), καὶ τῶν διαφόρων ἀναθυμιάσεων, τῶν ἀπορρεουσῶν ἐκ τῶν νοσηρῶν ἐργαστηρίων, καὶ ναυτιωδῶν παραπηγμάτων.

Οἱ δὲ πολῖται τῆς Σενλίδος περιεπάτουν ἀγερώχως ἐν μέσῳ κραυγῶν, φωνῶν, μηχανῶν, ἐκπυροσκροτήσεων· διότι, ὡς γνωστόν, ἐν τοιαύταις ἀπαισίαις πανηγύρεσι τοιαῦτα τελοῦνται.

Ὁ Ἐρρίκος ζητήσας τὸ τεχνόσημον τῆς Λεοπαρδάλεως, εὗρεν αὐτὸ μετ' ὀλίγον. Ἐνταῦθα δὲ μουσικὴ καὶ ὀκρίβαντες ἐδείκνυον, ὅτι ἐτελεῖτο παράστασις.

Ἀναβὰς λοιπὸν τὰς βαθμίδας, ἔδωκεν εἰς τὸν εἰσπράκτορα τὴν τιμὴν τῆς εἰσόδου, τρία σολδία, καὶ ἀνυψώσας εἶτα μάλινον παραπέτασμα, θυρίδιον ἀποτελοῦν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν, ἔνθα ἵσταντο οἱ θεαταί.

Νεᾶνις δὲ, μέλαιναν ἐπίκροκον (βελοῦδον) ἐσθῆτα ἐνδεδυμένη, καὶ ἐπεσθῆτα κιτρίνην μετὰ παρυφῆς ἐρυθρᾶς, μέχρι γονάτων κατερχομένην, καὶ ἀπολείπουσαν φαινομένας ὡραίας κνήμας, δι' ὑπολεύκων περικνημίδων κεκαλυμμένας, ἡτοιμάζετο ν' ἀποσπάσῃ ἐκ τοῦ στόμακος λεοπαρδάλεως, τοὺς ὀπισθίους πόδας ἐχούσης ὀρθοὺς, τοὺς δὲ προσθίους κεκλιμένους, καὶ ἐπ' αὐτῶν στηριζομένης, τεμάχιον κρέατος ὠμοῦ, ὅπερ ἀρτίως τῇ ἔδωκε. Τὸ θηρίον δὲ τοῦτο πρὸς αἶσχος μὲν τοῦ εἴδους του, ἀλλὰ πρὸς θρίαμβον τῆς γυναικός, ἀφινεν αὐτὰ μετὰ θαυμασίας ἀδιαφορίας.

Τοῦτο ἦτο τὸ τελευταῖον τῆς παραστάσεως τῆς θαυματοποιοῦ, ἥτις ἐχαιρετήθη δι' ἐνθουσιαστικῶν ἐπευφημήσεων ὑπὸ τῶν κεχηνότων θεατῶν, ἀπερχομένων.

Ὁ δὲ Ἐρρίκος, διευθυνόμενος πρὸς τὴν νεάνιδα, ἐπλησίασεν αὐτὴν, ὅτε ὁ τελευταῖος τῶν θεατῶν ἀνύψου τὸ παραπέτασμα.

— Κυρία μου, ἐπεθύμουν νὰ σᾶς ὁμιλήσω.
— Σᾶς ἀκροάζομαι Κύριε.
— Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν ἀλλαχοῦ;
— Μέλλετε, ὡς φαίνεται, νὰ μὲ ἐρωτήσητε σπουδαῖα;
— Μάλιστα.
— Λοιπὸν ἀκολουθήσατέ μοι.

Ἡ θαυματοποιὸς διασκελίσασα τὰ κενὰ ἤδη θρανία, ὑπὸ τοῦ Ἐρρίκου παρακολουθημένη, ἐπορεύθη πρὸς θυρίδιον κεκλεισμένον μόνον διὰ μανδάλου. Ἠνέῳξε τὸ θυρίδιον τοῦτο, φέρον πρὸς ῥυπαρόν τι δωμάτιον, ἔνθα ὑπῆρχον κιβώτια, στρώματα, καὶ ὁλόκληρος ἀποσκευὴ κινητοῦ μαγειρείου· λυχνίσκος δέ τις κεκαπνισμένος ἐφώτιζε τὸ δωμάτιον.

Ἡ Καισαρίνα (οὕτως ἐκαλεῖτο) ἔνευσε τῷ Ἐρρίκῳ νὰ καθίσῃ· αὕτη δ'ἐστάθη ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐρειδομένη ἐπὶ κακῶς ἐχούσης τραπέζης, καὶ διὰ τοῦ ἑαυτῆς μαστιγίου παίζουσα.

— Προλέγετε τὸ μέλλον, Κυρία; ἠρώτησεν ὁ Δ' Ἐρμενὼν μετὰ σκωπτικῆς φωνῆς.
— Μάλιστα, Κύριε, ἀπεκρίνατο καταπεπεισμένως.
— *Πολὺ καλά!* Αὔριον θὰ ἔλθῃ τις νὰ σᾶς συμβουλευθῇ, καὶ, εἰ δυνατὸν, προείπατε αὐτῷ ὅ,τι θὰ σᾶς ὑπαγορεύσω.
— Ἀνωφελῶς κοπιᾶτε, Κύριε, διότι δὲν θ' ἀκολουθήσω τὴν ἐντολήν σας.
— Οὐδόλως; εἶπεν ὁ νέος, ἐκβάλλων τοῦ κόλπου του νομίσματά τινα χρυσᾶ, λάμψαντα πρὸς τὴν τοῦ λυχνίσκου φωταύγειαν.

Ἡ Καισαρίνα παρατηρήσασα τὰ λουδοβίκια, εἶπεν·

— Οὐδόλως.
— Δύναμαι νὰ μάθω τὸ αἴτιον τῆς ἀποποιήσεως;
— Εἶναι ἁπλούστατον. Πέποιθα εἰς τὴν ἐπιστήμην μου, καὶ οὐδένα θέλω ν' ἀπατήσω.
— Τοσοῦτον λοιπὸν πεποίθατε, ὅτι αἱ προρρήσεις ὑμῶν πραγματοποιοῦνται;
— Βεβαίως.
— Διατί λοιπὸν κεκτημένη τοιαύτην ἀρετὴν, δὲν τὴν μεταχειρίζεσθε, ἵνα πλουτήσητε, ἀντὶ νὰ παίζητε μετὰ τῶν ἀτιθασσεύτων θηρίων;
— Ἐπειδὴ ὁ ὄχλος πιστεύει καὶ πληρώνει ὅ,τι βλέπει· καὶ ἀνωφελῶς θὰ μετεχειριζόμην θαυμασίαν δύναμιν, ἧς τὰ μυστήρια ἐγὼ μόνη ἴσως εἶμαι μεμυημένη, καὶ ἐξασκῶ σήμερον.
— Ὁπωσδήποτε, εἴτε ἀληθὴς, εἴτε ψευδὴς εἶνε, ἐπανέλαβεν ὁ Ἐρρίκος, δύναται νὰ μοὶ χρησιμεύσῃ, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον πρὸς ὑμᾶς. Ἦλθε χθὲς νεᾶνίς τις νὰ συμβουλευθῇ;
— Μάλιστα.
— Τὴν γνωρίζετε;
— Ὄχι.
— Τῇ εἴπετε ἐν τούτοις τὸ παρελθόν της;
— Τὸ παρελθὸν νεανίδος τῆς ἡλικίας καὶ τῆς περιωπῆς αὐτῆς δὲν εἶναι δύσκολον νὰ μαντευθῇ· ἐὰν ὅμως ἐπράκειτο περὶ ἐμοῦ, ἐπὶ παραδείγματι, ἤττον εὐχερὲς θὰ ἦτο.
— Ἐνὶ λόγῳ ἐξῆλθεν ἐκτεθαμβημένη ἐντεῦθεν, καὶ ὡμίλησε περὶ τῆς χρησμοδοτήσεως ταύτης εἴς τινα φίλην της, ἥτις θὰ σᾶς ἐπισκεφθῇ καὶ αὐτὴ αὔριον τὴν πρωΐαν.
— Μόνη;
— Ὄχι, μετά τινος ἄλλης, ἣν γινώσκετε νῦν, καὶ μετὰ γραίας παιδαγωγοῦ.
— Λοιπόν;
— Λοιπόν! δὲν πρέπει περὶ τοῦ παρελθόντος μόνον νὰ εἴπητε πρὸς αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος.
— Θὰ τῇ εἴπω, ὅ,τι μὲ ἐρωτήσῃ.
— Θὰ σᾶς συμβουλευθῇ ἀναμφιβόλως περὶ μυστικωτάτων ἐντυπώσεων, ὡς δεισιδαίμων, καὶ ἑπομένως θ' ἀφοσιωθῇ ὅλη πρὸς ὑμᾶς.
— Θὰ τῇ εἴπω πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

Ὁ Ἐρρίκος παρετήρησε τὴν μάντιν, δεικνύουσαν τὴν αὐτὴν βεβαιότητα περὶ τοῦ ἀσφαλοῦς τῶν προρρήσεών της, οἵαν καὶ ἡ ἀρχαία Συβίλλη.

— Ἡ νεᾶνις αὕτη, εἶπεν, ἀγαπᾷ τινα, ὅστις τὴν ἀνταγαπᾷ· πρέπει λοιπὸν νὰ τῇ εἴπετε, ὅτι καλῶς πράττει,
— Οὗτος εἶσθε ὑμεῖς;
— Ἴσως.
— Ἀκούσατε, Κύριε. Θὰ ἀποκριθῶ κατὰ τὰς ἐρωτήσεις· τοῦτο δύναμαι νὰ σᾶς τὸ εἴπω.
— Ἀλλὰ πῶς νὰ μάθω τὰς ἀποκρίσεις;
— Τὴν ἐρωτᾶτε.
— Δὲν θὰ μοὶ τὰς εἴπῃ· διὰ τοῦτο ἐπεθύμουν νὰ ἦμαι μάρτυς τῶν ἐντυπώσεων αὐτῆς, ἐρωτώσης περὶ τοῦ ἔρωτος, καὶ τί περὶ αὐτοῦ νὰ πράξῃ.
— Ὑπάρχει μέσον.
— Ποῖον;

Ἐν τούτῳ ἡ θύρα ἠνεῴχθη, καὶ πελώριός τις εὔθυμος μὲ ἱματισμὸν ἀθλητοῦ, τοῦτέστι μετὰ ζωστῆρος σαρκόχρου, περισκελίδος ἐκ μέλανος ἐπικρόκου, καὶ θυσάνων ἀργυρῶν, εἶπεν ἀσυναρτήτως, παρατηρῶν τὴν συνεταῖρόν του.

— Τί διάβολο κάμνεις ἐδῶ;
— Ἔχω ὑπόθεσιν· πήγαινε.
— Καὶ ἡ παράστασις;
— Ἀνάγγειλον, ὅτι θὰ γείνῃ. Δὲν βλέπεις ἀνόητε, ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι;
— Ὁ Κολοσσὸς κλείσας τὴν θύραν, ἐγένετο ἀφαντος.
— Ποῖον τὸ μέσον; Εἶπεν ὁ Ἐρρίκος.
— Ἁπλούστατον. Ἔλθε αὔριον ἐνταῦθα πρὸ αὐτῆς, καὶ θὰ σὲ κρύψω ἐν τῷ δωματίῳ τούτῳ, ὅθεν

δύνασαι ν' ἀκούσῃς τὰ πάντα· εἶτα δὲ δύνασαι ἐκ τῶν ἀκροασθησομένων νὰ πράξῃς ὅ,τι θέλεις.

— Θὰ ἔλθω αὔριον.

— Αὔριον, Κύριε.

Ὅτε δὲ ἡ Καισαρίνα ἤνοιγε τὴν θύραν, ἵνα ἐξέλθῃ, ὁ Ἐρρίκος τῇ ἐνεχείρισε δύο χρυσὰ λουδοβίκια.

— Εὐχαριστῶ, εἶπε μειδιῶσα.

Καὶ ἔρριψε τὰ λουδοβίκια εἰς μικρὰν θήκην, ἣν ἐκλείδωσεν ἐν τῷ σύρτῃ τῆς τραπέζης.

Ὅτε ἐξήρχετο ὁ Ἐρρίκος, οἱ πολυπράγμονες ἦσαν συνηθροισμένοι ἐνώπιον τοῦ μετὰ θυσάνων ἀργυρῶν κεκοσμημένου Ἡρακλέους, μεγαλαυχῶς ὑποσχομένου.

Διελθὼν δὲ τὸ πλῆθος, ἔφθασεν εἰς τὴν Βαλγενοῦσαν, μετὰ μιᾶς ὥρας ἀπουσίαν.

Ὅτε ἐπανῆλθεν, οἱ συνδαιτυμόνες ἦσαν ἐν τῇ αἰθούσῃ, ἡ δὲ Ἰουλία μετ' ἄλλων ἦδεν ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου. Μετὰ δὲ τὴν ἀναρμόνιον ταύτην μουσικὴν ἤκουσε τὴν οὐράνιον τῆς Ἰουλίας μελῳδίαν. Ἀληθῶς αὕτη ἦδε θελκτικῶς καὶ συμπαθητικῶς, ἀλλ' ὅτε εἰσῆλθεν ὁ Ἐρρίκος μόλις ἠκούετο· οὗτος δὲ ἐπλησίασε τὴν Κ. Δε Βωζῆ καὶ τοὺς τέσσαρας ἄλλους, οὓς ἤδη γνώσκομεν, συνδιαλεγομένους ἐν ταῖς γωνίαις τῆς αἰθούσης καὶ προσεκτικῶς ἀκροαζομένους τὸ ὑπὸ τῆς Ἰουλίας ἀδόμενον ᾆσμα, καθημένης παρὰ τῇ Κικίλῃ, ἥτις ἀντήλλαξε λαθραῖον βλέμμα μετ' αὐτῆς, ὅτε ἡ θύρα ἠνεῴχθη ὑπὸ τοῦ Ἐρρίκου.

Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ ᾆσμα δὲν ἐπανέλαβεν ἕτερον, ἀρκουμένη νὰ πλήττῃ διὰ τῶν δακτύλων τὸ ὄργανον, καὶ νὰ παράγῃ ἦχους, ἵνα μὴ ἀκούηται, ὅ,τι ἔλεγε πρὸς τὴν Κικίλην.

Αἱ δύο νεάνιδες ἠρωτῶντο πόθεν ἄρά γε ἦλθεν οὗτος, περὶ οὗ καθ' ὅλην τὴν ἑσπέραν συνδιελέγοντο. Ὁ δὲ Βαρόνος καὶ ἡ σύζυγός του, ὁ Κόμης καὶ ἡ Κόμησσα διετέλουν ὁμιλοῦντες περὶ πολιτικῶν, διαποικίλλοντες τὴν συνδιάλεξιν διὰ σοβαρῶν ἀντικειμένων, δι' ἃ οἱ καλῶς ἀνατεθραμμένοι ρειδιῶσι.

Προσέτι ὁ Ἐρρίκος καὶ ἡ Κυρία Δὲ Βωζῆ ὡμίλουν κατὰ μόνας, καὶ ὁ νεανίας ἐφαίνετο ὑπείκων εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν κατὰ τὴν ἀπουσίαν του γενομένων.

Αἱ δὲ ἐρωτήσεις τῆς Κυρίας Δὲ Βωζῆ ἦσαν κλάγιαι, προδαίνουσαι εἰς σπουδαῖα.

Τῷ ὄντι αὕτη δὲν ἠγνόει, ὅτι οὐχὶ ἀδιαφόρως ὁ Ἐρρίκος ἔβλεπε τὴν ἑαυτῆς θυγατέρα, καὶ ὅτι τῷ ἤρεσκεν· ὡς ἀγαθὴ λοιπὸν καὶ προβλεπτικὴ μήτηρ ἤθελε νὰ γινώσκῃ τίνες εἰσὶν ὁριστικῶς οἱ σκοποὶ τοῦ νέου τούτου, καὶ διὰ τοῦτο παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ διαμείνῃ καθ' ὅλην τὴν ἑσπέραν παρ' αὐτῇ, ἐλπίζουσα νὰ ἐπινοήσῃ μέσον, ὅπως διαγνώσῃ τὰ κατ' αὐτόν.

Ἐνῷ δὲ ἔμελλε νὰ περάνῃ τοῦτο ὑπηρέτης τῇ ἀνήγγειλεν, ὅτι ὁ κύριος Ἕκτωρ Γρανδῖνος ἐπεθύμει νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτήν.

— Ἂς εἰσέλθῃ, εἶπεν ἡ Κ. Δὲ Βωζῆ.

Οὗτος δὲ ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ Συμβολαιογράφου αὐτῆς νέος, ἐνδεδυμένος μέλανα, μετὰ λαιμοδέτου ὑπολεύκου, καὶ κρατῶν φάκελλον χάρτου. Ἦτο ἡδὺς τὴν ὄψιν, καὶ εὐπροσήγορος, ἔχων ἐγκεχαραγμένα ἐπὶ τοῦ προσώπου ἀγαθὰ αἰσθήματα, ἀνοστήματος μετρίου, καὶ ἐφαίνετο δειλός. Εἶχε βάδισμα ἐπαρχιακοῦ, ἄχαρι ἕνεκα ἀδεξιότητος, ἀπειρίαν τοῦ κόσμου δειλοῦν, καὶ περιβεβλημένος δημόσιον χαρακτῆρα, διότι ὁ πατήρ του μὴ δυνάμενος νὰ ἐκπληροῖ τὰς ὑποθέσεις του, ἀνέθετεν αὐτῷ ταύτας. Δὲν ἦτο μὲν πολὺ εὐειδής, ἀλλὰ χρηστὸς καὶ τιμίας ψυχῆς. Δὲν ἐξήπτετο μὲν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας, ἀλλ' ἀφορμῆς δοθείσης, συνησθάνετο μεγίστην συμπάθειαν. Πάντα λοιπὸν ταῦτα τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ προτερήματα διδοῦσα ἡ Κ. Δε Βωζῆ, τὸν μετεχειρίζετο φιλοστόργως.

Ἰδὼν οὗτος τὴν Κ. Δε Βωζῆ οὐχὶ μόνην, ἐταράχθη, καὶ ἐσκέπτετο ν' ἀπέλθῃ· ἐρυθριάσας δὲ, δὲν ἐτόλμησε νὰ προβῇ.

— Εἰσέλθετε, Κ. Ἕκτορ, εἶπεν ἡ οἰκοδέσποινα.

Οὗτος δὲ συνελθὼν, ἔκλεισε τὴν θύραν, ἐχαιρέτησε καὶ καλῶς καὶ κακῶς τοὺς ἐν τῇ αἰθούσῃ, καὶ ῥίψας ἐπὶ τῆς Ἰουλίας λαθραῖον βλέμμα, ἥτις δὲν ἐστράφη, ἀκούσασα τὸ ὄνομά του, ἐκάθησε παρὰ τῇ Κ. Δε Βωζῆ.

Ὁ δὲ Ἐρρίκος δραξάμενος τῆς εὐκαιρίας ταύτης, καὶ προσεγγίσας τὴν Ἰουλίαν καὶ Κικίλην, συνδιελέγετο.

— Τί μοὶ παρέχει ἡ τόσον βραδεῖα ἐπίσκεψίς σας, Κύριε Ἕκτορ; εἶπεν ἡ Κυρία Δὲ Βωζῆ, μειδιῶσα. Ἐμὲ ἀποβλέπουσι τὰ ἔγγραφα ταῦτα;

— *Μάλιστα, Κυρία· καὶ ἐπειδὴ ἔπρεπεν ἀπολύτως νὰ τὰ ἔχητε πρὸ τῆς αὔριον, ἐτόλμησα νὰ κομίσω ταῦτα πρὸς ὑμᾶς ταύτην τὴν ἑσπέραν.* Ἐγίνωσκον μὲν, ὅτι ὑποδέχεσθε πάντοτε, ἀλλ' οὐχ' ἧττον ἐνόμισα, ὅτι δὲν θὰ φανῶ ἀδιάκριτος, ἐρχόμενος μάλιστα κατὰ τὴν δεκάτην ὥραν.

— Οὐδόλως ἀδιάκριτος, ἀγαπητὲ Κύριε Γρανδῖνε. Τί ἔγγραφα εἶναι ταῦτα;

— Τὰ ἀφορῶντα τὰ κτήματα ὑμῶν, δι' ἃ πρέπει νὰ δώσητε εἰς τὸν πατέρα μου νέας παραγγελίας.

Ἡ Κυρία Δε Βωζῆ λαβοῦσα τὰ ἔγγραφα, ἠνέῳξεν αὐτά.

— Θεωρήσατέ τα ἀνέτως, Κυρία, εἶπεν ὁ νέος, καὶ αὔριον θὰ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ τὰ λάβω.

— Ἔστω.

— Ἐπιτρέπετε νὰ προσφέρω τὰ σεβάσματά μου εἰς τὴν Κυρίαν Ἰουλίαν;

— Μάλιστα, Κύριε Γρανδῖνε, ὑπάγετε.

Ἐγερθεὶς δὲ οὗτος, ἐπλησίασε τὴν νεάνιδα, ἥτις, προσηλωμένους ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ σελίδος μουσικῆς, ὅπως προσποιηθῇ ἄλλο ἦθος, συνδιελέγετο μετὰ τῆς Κικίλης καὶ τοῦ Ἐρρίκου.

— Κυρία, εἶπεν ὁ νέος ἐρυθριῶν καὶ μετὰ φωνῆς μόλις κινουμένης, ἔχετε καλῶς ἀφ' ὅτου ἔσχον τὴν εὐχαρίστησιν νὰ σᾶς ἴδω;

— Μάλιστα, Κ. Γρανδῖνε, εἶπεν ἡ Ἰουλία, στρεφομένη πρὸς τὴν βάσιν τοῦ κλειδοκυμβάλου, καὶ ὑμεῖς;

— Σᾶς εὐχαριστῶ, Κυρία· καὶ θεωρῶν τὴν νεάνιδα, δὲν ἤξευρε τί νὰ προσθέσῃ.

Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἐρρίκος τὸν ἐθεώρει εἰρωνικῶς. Ὁ δ' Ἕκτωρ παρετήρησε τὸ βλέμμα τοῦτο, καὶ κατενόησεν, ὅτι πρέπει νὰ εἴπῃ τι, οὐδένα ἀφορῶν, διότι ἡ Ἰουλία ἐτήρει σιωπὴν δηκτικὴν, καὶ ματαιοσχολουμένη ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου, ἐφαίνετο ὡς εἰ ἔλεγε.

— « Διὰ τοῦτο διεκόψατε τὴν συναναστροφήν μας. »

— Ἦτο ὡραία σήμερον ἡ ἡμέρα, εἶπεν ὁ νέος.

— Ἀληθῶς, καὶ ἡ συναναστροφὴ μεγαλοπρεπής.

— Δὲν εἶσθε εἰς τὴν ἑορτὴν, Κυρία;

— Ὄχι, Κύριε.

— Ἤδετε νομίζω, ὅτε εἰσῆλθον;

— *Εἶχον τελειώσει.*

— Καὶ δὲν ἐπαναλαμβάνετε;

— Ὄχι, διότι συνδιαλεγόμεθα.

— Ὥστε σᾶς διέκοψα συνομιλοῦντας. Συγχωρήσατέ μοι, Κυρία· ἀλλὰ δὲν ἐπεθύμουν, ν' ἀπέλθω, μὴ πληροφορηθεὶς περὶ τῆς ὑγείας σας. καὶ μὴ προσενεγκὼν τὰ σεβάσματά μου.

Ἡ νεάνις ἔκλινε, μὴ ἀποκριθεῖσα.

— Ἡ δὲ Κικίλη μόλις κατέστελλε τὴν ἐπιθυμίαν γέλωτος, προελθοῦσαν ἐκ τῆς ταραχῆς τοῦ Ἕκτορος.

Ὁ Ἐρρίκος πλήξας τὸ κύμβαλον, παρήγαγε βαρὺν ἦχον.

Ὁ Γρανδῖνος εὐθὺς κατενόησεν, ὅτι ταῦτα ἤρκουν, καὶ ὅτι ἐὰν ἔμενεν ἐπὶ πλέον, θὰ καθίστατο γελοιωδέστερος. Ἐχαιρέτησε λοιπὸν τὴν Ἰουλίαν, καὶ πλησιάσας τελευταῖον τὴν μητέρα αὐτῆς, ἐξῆλθε πλήττων τὰ γόνατά του, ὅπερ διέρρηξε τὸν ἐπὶ τοσοῦτον κρατούμενον γέλωτα τῆς Κικίλης.

— Ὁ Κύριος οὗτος εἶναι ἄχαρις, εἶπεν ὁ Ἐρρίκος.

— Ὅπως τὸν θεωρεῖ ἕκαστος εἶπεν ἡ Κικίλη.

— Ἂς μὴ ὁμιλῶμεν πλέον περὶ αὐτοῦ, εἶπεν ἡ Ἰουλία· ἡ μήτηρ μου τὸν λατρεύει.

Ἐν τούτοις ὁ Ἕκτωρ ὑπερβαλὼν τὰς κιγκλίδας τῆς ἐπαύλεως, καὶ ἀναβλέπων τὰ δικτυωτὰ τῆς αἰθούσης, δι' ὧν διέκρινε τὸ φῶς, ἀνέκραξε μετὰ δακρύων:

— Τὴν ἀγαπῶ ἐκ ψυχῆς, καὶ αὕτη δὲν μὲ ἀγαπᾷ!

Εἶτα ὧδευεν ὁρμεμφύτως τὴν πρὸς τὸ κατάστημα τοῦ πατρός του ἄγουσαν ὁδόν.

Μετὰ δὲ μίαν ὥραν οἱ συνδαιτυμόνες ἀπεχαιρέτουν τὴν Κυρίαν Δε Βωζῆ, ἥτις πρὸς τὸν Ἐρρίκον, τελευταῖον χαιρετῶντα ἔλεγεν;

— Ἐπεθύμουν νὰ σᾶς ὁμιλήσω ταύτην τὴν ἑσπέραν, ἀλλὰ δὲν ἐμείναμεν κατὰ μόνας. Ἔλθετε λοιπὸν αὔριον.

Ὁ Ἐρρίκος ἀπῆλθεν ὑποσχεθείς. Ἡ δὲ Ἰουλία εἶπε τελευταῖον πρὸς τὴν Κικίλην.

— Μὴ λησμονήσῃς αὔριον τὴν πρωΐαν πρὸ τῆς ἑνάτης.

— Ἡσύχασον· θὰ ἔλθω πρὶν ἐγερθῆτε.

Ὁ δὲ Ἐρρίκος προβὰς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἐστάθη, ὅπου καὶ ὁ Ἕκτωρ, καὶ ἀναβλέπων τὰ παράθυρα τῆς Ἰουλίας, εἶπε·

— Τῷ ὄντι· εἶναι ὡραία· καὶ ἐὰν δὲν μὲ ἠγάπα, ἤθελον καταλυπηθῆ.

3.

Ὅτε ἡ Κ. Δε Βωζῆ ἔμεινε μόνη, νεύσασα πρὸς τὴν θυγατέρα της νὰ πλησιάσῃ, καὶ λαβοῦσα τὴν χεῖρα αὐτῆς, ἔλεγε·

— Τέκνον μου, νομίζω, ὅτι παρετήρησά τι.

— Ποῖον; ἀπεκρίθη ἡ νεᾶνις, διακρίνασα ἐκ τοῦ πρώτου βλέμματος τῆς μητρός της περὶ τίνος προέκειτο.

— Πρὸ πολλοῦ δὲν εἶσαι ἡ αὐτή.

— Τί σᾶς ἔπταισα;

— Δὲν πρόκειται περὶ πταίσματος, τὸ ἠξεύρεις· *εἶσαι τεταραγμένη, ἀνήσυχος, τέλος ἔχεις τι ἄγνωστον εἰς ἐμέ.*

Ἡ νεᾶνις ἔνευσε κάτω, μὴ ἀποκριθεῖσα·

— Ἀρχίζω λοιπὸν ἀπλούστατα, εἶπεν ἡ μήτηρ. Εἶσαι ἐν ὥρᾳ γάμου, Ἰουλία· ἐσκέφθης ποτὲ περὶ τούτου;

— Μάλιστα, μῆτερ, εἶπεν ἡ ὡραία κόρη, μειδιῶσα.

— Τί σκέπτεσαι;

— Ὅτι ὁ γάμος εἶναι πρᾶγμα ἅγιον καὶ ἡδύ. διότι μόνον κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός μου σὲ εἶδον λυπηθεῖσαν.

— Ἀληθῶς. Λοιπόν, ἐάν τις αὔριον σὲ ᾖτει, ἐδέχεσο;

— Ἄδηλον;

— Τί ἐννοεῖς διὰ τούτου;

— Ἐννοῶ, ὅτι δὲν θέλω πάντας.

— Λοιπὸν θὰ ὑπάρχῃ τις, ὃν θὰ ἐδέχεσο;

— Ἴσως.

— Δὲν εἶσαι βεβαία;

— Ἐὰν μοὶ τὸ ἐπιτρέπῃς.

— Καὶ διὰ τί ὄχι, τέκνον, ἐὰν οὗτος ἦναι τίμιος, σὲ ἀγαπᾷ, καταστάσεως ἀναλόγου τῆς ἡμετέρας, καὶ τέλος ἐὰν ἔχῃ πάντα τὰ ἀγαθοῦ συζύγου προσόντα.

— Πρέπει νὰ τὰ ἔχῃ.

— Καὶ τὸ ὄνομά του; Ἠρώτησεν ἡ μήτηρ μετὰ μειδιάματος, δηλοῦντος, ὅτι ἁπλῶς μόνον, ἠρώτα, καὶ ὅτι ἐγίνωσκεν αὐτὸ οὕτως, ὡς τὴν κόρην αὐτῆς.

Ἡ Ἰουλία κυτάζασα τὴν μητέρα της ἐδίσταση.

— Λοιπόν;

— Λοιπόν, εἶναι ὁ Κύριος Ἐρρίκος, ἀλλ' ἔσπευσε νὰ προσθέσῃ ἡ νεᾶνις, « Δὲν λέγω, ὅτι τὸν ἀγαπῶ, ἀλλὰ μόνον ἐκ τῶν γνωστῶν μοι οὗτος μόνον ἔχει τὰ προσόντα, ἅπερ αἰτεῖς.

— Ἀλλὰ πιστεύεις, ὅτι σὲ ἀγαπᾷ;

— Μάλιστα.

— Σοὶ τὸ εἶπεν ἴσως;

— Οὐδέποτε.

— Πολὺ καλά. Λοιπὸν αὐτὸν μόνον ἀγαπᾷς;

— Ὑπάρχει ἄλλος;

— Ναί.

— Τίς;

— Εὗρέ τον.

— Ἀγνοῶ.

— Ὁ Κύριος Ἕκτωρ.

Ἡ Ἰουλία ἀπεχώρησε, καγχάσασα,

— Αὐτός; Ἀνέκραξε, τί σᾶς τὸ εἶπε;

— Τὸ εἶδον.

— Ἀ! Τὸν δυστύχη! Εἶναι ἀηδέστατος, καὶ ἀδεξιώτατος, καὶ ἐλπίζω, ὅτι δὲν θέλετε μὲ ἀναγκάσει νὰ τὸν ὑπανδρευθῶ.

— Δὲν εἶπον τοῦτο, ἀλλ' ὅτι τήκεται, καὶ παρετήρησα ταύτην τὴν ἑσπέραν, ὅτι ἦτο τεθλιμμένος.

— Τί θέλεις νὰ κάμω; Ἄλλως τε εἶναι υἱὸς συμβολαιογράφου.

— Ἀδιάφορον τέκνον· ὁ Κύριος Γρανδῖνος εἶναι τίμιος, ὁ Ἕκτωρ ὡσαύτως· πρὸς δὲ κέκτηται περιουσίαν, δι' ἧς θὰ εὐτυχῇ ἡ μέλλουσα σύζυγός του, ὡς ἐὰν εἶχεν οἷον δήποτε ἄλλον. Ὡς πᾶσαι αἱ νέαι, μόνον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν προσέχεις. Πίστευσον τὴν ἐμπειρίαν μου, τέκνον, οἱ ὡραιότεροι νέοι δὲν εἶναι καὶ οἱ καλλίτεροι σύζυγοι. Σκέφθητι.

— Ἰώ! Μῆτερ, ἐπέφερεν ἡ Ἰουλία δυσχαιραίνουσα, δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ σκεφθῶ ἐπὶ πολύ· Οὐδέποτε θὰ ὑπανδρευθῶ τὸν Ἕκτορα.

— Ἔστω. Ἂς μὴ ὁμιλῶμεν πλέον. Ἠξεύρεις, ὅτι ὑπεσχέθην εἰς τὸν πατέρα σου, ἀποθνήσκοντα, νὰ μὴ ἐναντιῶμαι εἰς τὰς θελήσεις σου, ὁσάκις δὲν εἶναι ἐπιβλαβεῖς οὔτε εἰς τὴν εὐτυχίαν, οὔτε εἰς τὸ μέλλον σου, καὶ θὰ τηρήσω τὴν ὑπόσχεσίν μου, ὡς μέχρι τοῦδε. Ἤθελον δὲ νὰ σοὶ ὁμιλήσω περὶ τούτων, προσφιλὲς τέκνον, διότι εἶσαι ἱκανή, νὰ τὰ ἐνοῇς. Νῦν ἂς περιμείνωμεν τὰ συμβησόμενα, καὶ ἂν ἀπατηθῇς εἰς τὴν ἐκλογήν σου, εἰπέ μοι ἀδιστάκτως αὐτό. Πολλαὶ ἐδυστύχησαν ὑπανδρευθεῖσαι· διότι ἐστερήθησαν τῆς παρὰ τῶν μητέρων αὐτῶν ἐλευθερίας.

Μάλιστα.

— Ναί, ἀγαθὴ μῆτερ.

— Ἐναγκαλίσθη τί με, καὶ κατακλίνθητι· διότι νομίζω, αὔριον θὰ ἐγερθῇς λίαν πρωΐ, ἵνα συμβουλευθῇς τὴν μάντιδα; Εἶπεν ἡ μήτηρ γελῶσα,

— Σὲ βεβαιῶ, ὅτι εἶναι ἀληθὴς μάντις, ἐὰν ἤξευρες τὰ θαύματα, ἅπερ μοὶ διηγήθη ἡ Κεκίλη.

— Ἀγαπητή! Καὶ περὶ τίνος μεγάλου μυστικοῦ θὰ συμβουλευθῇς;

— Τίς οἶδε; θὰ μοὶ εἴπῃ ἴσως τί νὰ πράξω ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

— Πῶς, θὰ ἐμπιστευθῇς νὰ ἐρωτήσῃς περὶ τούτου;

— Ἐὰν ἴδω, ὅτι θὰ μοὶ εἴπῃ τὸ παρελθόν, θὰ τὴν συμβουλευθῶ καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος.

— Σκέφθητι.

— Ἡσύχασον.

— Καλὴν νύκτα, τέκνον!

— Καλὴν νύκτα, μῆτερ!

Ἡ Κυρία Δὲ Βωζὴ ἐνηγκαλίσθη τὴν ἑαυτῆς θυγατέρα, καὶ κατεκλίθη ἐν τῷ δωματίῳ της. Ἡ δὲ Ἰουλία ἀπῆλθεν εἰς τὸ ἑαυτῆς.

Ὅτε ὁ Ἕκτωρ ἔφθασεν οἴκαδε, εἰσελθὼν, ἐπορεύθη πρὸς τὸν πατέρα του, ἐν τῷ γραφείῳ ἔτι ἐργαζόμενον, ἵνα εἴπῃ τὰ κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν· εἶτα ἐκάθησε παρ' αὐτῷ, σιωπῶν καὶ τὴν κεφαλὴν ἔχων κεκλιμένην ἐπὶ τῆς χειρός.

Ὁ δὲ Συμβολαιογράφος εἰργάζετο· εἶτα αὐτομάτως στρέψας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν υἱόν του, ῥεμβάζοντα, παρετήρησεν αὐτὸν ὀλίγον, καὶ τῷ εἶπε.

— Δὲν θὰ σὲ στείλω πλέον πρὸς τὴν Κ. Βωζῆ.

— Διατί, πάτερ; ἀπεκρίθη ὁ νέος, ταραχθείς.

— Διότι ὁσάκις ἀπέρχῃσαι, ἐπανέρχεσαι τεθλιμμένος.

— Ἀληθῶς, ἐψιθύρισεν ὁ νέος, τείνας τὴν χεῖρα πρὸς τὸν πατέρα του, λέγοντα:

— Ἀγαπᾷς λοιπὸν τὴν μικρὰν ἐκείνην;

— Φεῦ! Ναί.

— Δοιπὸν θὰ τὴν αἰτήσω παρὰ τῆς μητρός της.

— Ἀλλ' ἡ μήτηρ θ' ἀποποιηθῇ.

— Διατί;

— Διότι δὲν εἶμαι ἐκ γένους ἁρμοδίου αὐτῇ· καὶ μάλιστα δὲν μὲ ἀγαπᾷ ἡ νεᾶνις.

— Θὰ σὲ ἀγαπήσῃ, τῇ ἀληθείᾳ· ἔπειτα ὡς πρὸς τὸ γένος, δὲν θὰ εὕρῃ καλλίτερον ἢ Κ. Δε Βωζῆ. Ἡ περιουσία της κινδυνεύει, ἐνῷ ἡ ἡμετέρα αὐξάνει καθ' ἑκάστην. Ὅταν ἀναγνώσῃ τὰ κομισθέντα ἔγγραφα, θὰ ἴδῃ, ὅτι τὰ πράγματα εἶναι σοβαρώτερα, ἢ ὅσον ἐνόμιζε, καὶ ἐνόμιζον. Ἔλπιζε, φίλτατε Ἕκτορ. Ἠξεύρεις, ὅτι οὐδὲν θὰ παραλείψω πρὸς ἀνάπαυσίν σου.

— Τὸ γινώσκω, πάτερ, ἀλλὰ δὲν ἐπεθύμουν οὕτω.

— Τότε λοιπὸν, περιποιοῦ αὐτήν.

— Δὲν τολμῶ, ἠξεύρεις πόσον εἶμαι δειλός. Ἔπειτα ὑπάρχει Ἐρρίκός τις Δ' Ἐρμενὼν, ὡραῖος, χαρίεις, πάντοτε παρ' αὐτῇ διαμένων, καὶ ἄπειρα μικρολογῶν, θὰ τὴν ἐλκύσῃ, εἶμαι βέβαιος.

— Δοιπὸν θὰ παρηγορηθῇς, καὶ νὰ νυμφευθῇς ἄλλην. Ὑπάρχουσιν ὡραῖαι ἐν τῷ Νομῷ, καὶ ἐὰν δὲν εὕρῃς, λαμβάνεις ἐκ τῶν ἐν Παρισίοις. Θάρρει, φίλτατε Ἕκτορ· μὴ ἀπελπίζου διὰ νέαν, ἣν τάχιστα θὰ λησμονήσῃς, καὶ θὰ μακαρίζῃς σεαυτὸν, μὴ νυμφευθεὶς αὐτήν. Μοὶ ὑπόσχεσαι, ὅτι τοῦ λοιποῦ ἧττον θὰ λυπῆσαι;

— Μάλιστα, πάτερ.

— Πότε θὰ ἐπανέλθῃς εἰς Βαλγενκοῦσαν;

— Αὔριον.

— Κατὰ ποίαν ὥραν;

— Κατὰ τὴν μεσημβρίαν.

— Ὁ Κύριος Δ' Ἐρμενὼν ἀναμφιβόλως δὲν θὰ ἦναι τότε ἐκεῖ. Δράξαι λοιπὸν τῆς εὐκαιρίας, καὶ περιποιοῦ τὴν νέαν. Ἐὰν ἡ μήτηρ σου ἐγίνωσκεν, ὅτι ἀγαπᾷς τινα, καὶ δὲν ἀνταγαπᾶσαι, οὐδέποτε θὰ ἐπίστευε· διότι αὕτη οὐδὲν ἀξιεραστότερον σοῦ ἐπὶ τῆς γῆς νομίζει. Ἄγωμεν· σύνελθε, καὶ μὴ ὀνειροπόλει· εἶσαι νέος, ἱκανὸς, ἀγαπώμενος ὑπὸ τοῦ πατρὸς, κεκτημένος περιουσίαν οὐκ εὐκαταφρόνητον. Τί διάβολο! Δύνασαι νὰ γείνῃς φιλόσοφος.

Ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἐνηγκαλίσθησαν.

Ὁ Ἕκτωρ κατεκλίθη.

(Ἕπεται Συνέχεια.)

L. A. BINAUT.

Περὶ Ὁμήρου καὶ Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας.

(*Μετάφρασις*).

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδ. 94.)

—o—

Ἴδομεν τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν ἐκβιάζουσαν τὰ Κυκλώπεια τείχη τοῦ Ἀσιατικοῦ ἄστεως καὶ ἀνοίγουσαν δίοδον εἰς τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν· ἴδομεν αὐτὴν καταστρέφουσαν τὴν στάσιμον θεοκρατίαν καὶ ῥίπτουσαν εἰς τὴν θρησκείαν τὸ σπέρμα φιλοσοφικῆς ἐλευθερίας. Τί δηλοῦσι τὰ δύο ταῦτα γεγονότα; Τὴν ἀτομικὴν χειραφεσίαν, τὸ αἴσθημα ἰσχυρᾶς θελήσεως ἰδίας εἰς πάντα καὶ διδούσης τὸ ἐλεύθερον τοῦ παραδεχθῆναι ἢ μὴ· ἐν ἑνὶ λόγῳ τὸ δόγμα τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας ἀντικείμενον εἰς τὸ δόγμα τῆς εἱμαρμένης. Ἔτι πρὸ ἡ ὑπερβολικὴ κατά τε τὸ πολιτικὸν καὶ τὴν θρησκείαν ὑπεροχὴ ἔφερεν εἰς τοὺς Ἀσιανοὺς τὸ δόγμα τῆς εἱμαρμένης, οὕτω μέρος ἐλευθερίας εἰσαχθείσης εἰς τοὺς Ἕλληνας προήχθη εἰς δόγμα ἐλευθέρας αἱρέσεως. Ὁ Ὅμηρος παρέχει τρανωτάτην τούτου ἀπόδειξιν. Ἀνοίξατε τὴν Ὀδύσσειαν· οἱ πρῶτοι ἑξακόσιοι στίχοι θέλουσι παραστήσει τὴν θεμελιώδη αὐτῆς ἰδέαν. Τί δὲ ἐστὶν ἡ θεμελιώδης αὕτη ἰδέα; ἐστὶν αὐτὸ τοῦτο, τὸ περὶ ἐλευθερίας ἢ εἱμαρμένης ζήτημα· ἢ μᾶλλον, κατὰ τὴν χριστιανικὴν θεολογίαν, τὸ ζήτημα τῆς ἐλευθέρας αἱρέσεως ἢ τῆς χάριτος. Τὸ ἀρχαῖον ἱερατεῖον ἔλυσε τὸ ζήτημα τοῦτο ὑπὲρ τῆς εἱμαρμένης, ὡς βλέπομεν εἰς τοὺς τραγικοὺς· διότι οὗτοι, εἰ καὶ μεταγενέστεροι τοῦ Ὁμήρου, ἠκολούθουν τὴν ἱερατικὴν καὶ Ἀσιατικὴν διδασκαλίαν διατηρηθεῖσαν ἐν τοῖς μυστηρίοις, ἧς λυρικὴ ἀνάπτυξις, οὕτως εἰπεῖν, ἦτο ἡ τραγῳδία. Ἡ ἱστορία Χ. Π. τοῦ Οἰδίπαδος, τοῦ Ἀγαμέμνονος, τοῦ Αἰγίσθου, τοῦ Ὀρέστου ἐγένοντο *συναλφάβητα* τῆς εἱμαρμένης, καταδεικνύοντα τὸν ἀνθρώπινον βίον ὑποκείμενον εἰς δύναμίν τινα ἀδυσώπητον, ἀκαταμάχητον, ἧς ὄργανα ἦσαν οἱ χρησμοὶ, καὶ κατὰ τῆς ὁποίας οὐδὲν ἴσχυον οὔτε ἀθωότης, οὔτε ἡ κακουργία, οὔτε ἡ θέλησις, οὔτε ἡ ἀδυναμία. Γεγραμμένον ἦτο ἐν τοῖς δέλτοις τῆς δυνάμεως αὐτῆς ὅτι ὁ Αἴγισθος ἤθελε διαφθείρει τὴν Κλυτεμνήστραν, γεγραμμένον ἦτο ὅτι ἤθελε τὴν ἀναγκάσει νὰ θανατώσῃ τὸν σύζυγον αὐτῆς, γεγραμμένον ἦτο ὅτι ὁ Ὀρέστης ἤθελεν ἐκδικήσει τὸν πατέρα φονεύων τὴν ἑαυτοῦ μητέρα καὶ τὸν Αἴγισθον· οἱ χρησμοὶ εἶχον προειπεῖ ταῦτα, ἀνάγκη ἦτο νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ σειρὰ ἐκείνη τῶν φόνων. Διδασκαλία δὲ τοιαύτη ἦτο τρομερὸν ὄργανον εἰς χεῖρας τῆς θεοκρατίας, ἥτις ἐνέπνεε τοὺς χρησμοὺς διὰ τοῦτο διετήρησεν αὐτὴν μέχρι τῆς τοῦ χριστιανισμοῦ ἐμφανίσεως. Ἡ Ὀδύσσεια δὲν εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, εἰμὴ ἀναίρεσις τοῦ ὀλεθρίου αὐτοῦ δόγματος, ἀναίρεσις θετικὴ ἐνυπάρχουσα ἀναμφιβόλως εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ ποιητοῦ. Τῷ ὄντι, ἡ Ὀδύσσεια ἄρχεται ἐν τῷ οὐρανῷ· ὁ Ζεὺς ἐν μέσῳ τῆς ὁμηγύρεως τῶν θεῶν θέτει εἰς δύο λέξεις τὸ ζήτημα τῆς εἱμαρμένης καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, λαμβάνων ὡς παράδειγμα τὴν προμνησθεῖσαν ἱστορίαν τοῦ Αἰγίσθου·

» Ὦ πόποι, οἷον δή νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται·
» ἐξ ἡμέων γάρ φασι κάκ' ἔμμεναι οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
» σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσιν.
» ὡς καὶ νῦν Αἴγισθος ὑπὲρ μόρον Ἀτρεΐδαο
» γῆμ' ἄλοχον μνηστὴν, τὸν δ' ἔκτανε νοστήσαντα,
» αἰδῶς αἰπὺν ὄλεθρον, ἐπεὶ πρὸ οἱ εἴπομεν ἡμεῖς,
» ἑρμείαν πέμψαντες ἐΰσκοπον Ἀργειφόντην,
» μήτ' αὐτὸν κτείνειν μήτε μνᾶσθαι ἄκοιτιν·
» . . . . ἀλλ' οὐ φρένας Αἰγίσθοιο
» πεῖθ' ἀγαθὰ φρονέων, νῦν ἄθρόα πάντ' ἔτισε. »

Ἀφαίρεσον τὴν μυθολογίαν καὶ μετάφρασον τὸν λόγον τοῦτον εἰς φιλοσοφικὴν γλῶσσαν. Τί εὑρίσκεις; ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ὠθεῖται εἰς τὴν ἁμαρτίαν οὔτε εἰς τὰ δεινὰ, ὅτι ἔχει τὸ ἐλεύθερον νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῶν διαφόρων πράξεων, ἔχει δὲ προσέτι τὸ φῶς, τὴν ἔμπνευσιν, τὴν συνείδησιν, ἢ ἄλλως τὴν χάριν, ἥτις παρίσταται ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου τοῦ Διός· ἀντίστροφον δὲ χρῆσιν ποιεῖ τῆς ἐλευθερίας του κλείων τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ φῶς, διὰ τοῦτο ἐπέρχεται καὶ αὐτοῦ ἡ τιμωρία. Δὲν εἶναι διόλου δύσκολον ν' ἀναγνωρίσῃ τις ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ μεγάλου τούτου ζητήματος ἔτι ὑπάρχοντος καὶ συζητουμένου μέχρις ἡμῶν. Τὸ ζήτημα αὐτὸ προσωποποιεῖται εἰς τὸν Ὀδυσσέα· ἐν τῇ ὁμηγύρει τῶν θεῶν ἡ Ἀθηνᾶ προβάλλει τὸ παράδειγμα αὐτοῦ. Ἀποκρίνεται περὶ τοῦ Αἰγίσθου·

» καὶ λίαν κεῖνός γε ἐοικότε κεῖται ὀλέθρῳ·
» ὡς ἀπόλοιτο καὶ ἄλλος ὅ τις τοιαῦτά γε ῥέζοι.

Περὶ δὲ τοῦ Ὀδυσσέως λέγει·

» ἀλλά μοι ἀμφ' Ὀδυσσῆϊ δαίφρονι δαίεται ἦτορ
» δυσμόρῳ, ὃς δὴ ὀηθὰ φίλων ἄπο πήματα πάσχει.
» . . . . . οὐ νύ τ' Ὀδυσσεὺς
» Ἀργείων παρὰ νηυσὶ, χαρίζετο ἱερὰ ῥέζων
» τροίῃ ἐν εὐρείῃ; τί νύ οἱ τόσον ὠδύσαο, Ζεῦ; »

Ἰδοὺ ἡ πάντοτε ἐπιφερομένη ἀντιλογία· ἐσμὲν ἐλεύθεροι, τὸ δὲ κακὸν προέρχεται ἐκ τῆς διεστραμμένης θελήσεως ἡμῶν· ἀλλὰ πῶς πάσχει ἐπίσης μὲ τὸν κακὸν καὶ ὁ εὐσεβὴς καὶ ἐνάρετος ἄνθρωπος; Ὁλόκληρον τὸ ποίημα δὲν εἶναι εἰμὴ μεγαλοπρεπὴς ἀπάντησις εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Πρῶτον ὅσον εὐσεβὴς καὶ ἂν ἦναι ἄνθρωπός τις, εἶναι πάντοτε ἔνοχος κατά τι· πάντοτε θεία τις ἀρετὴ ἔχει νὰ παραπονῆται κατ' αὐτοῦ, δυσκρεστημένος τις θεὸς δύναται νὰ τὸν καταδιώξῃ. Οὕτως ὁ Ὀδυσσεὺς, καίτοι εὐσεβέστατος, ἐπέσυρεν ὅμως τὴν τοῦ Ποσειδῶνος ὀργήν. Ἔπειτα, ὁ ἐνάρετος πάσχει ἵνα μεγαλυνθῇ. Οὕτω κατὰ τὴν μεγάλην ἰδέαν τοῦ ὁμηρικοῦ ποιήματος τὸ καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ παλαίῃ κατὰ τῶν φυσικῶν δυνάμεων καὶ κατὰ τῶν ἑαυτοῦ ἀδυναμιῶν· ἡ δὲ πάλη αὕτη, ὅσον ὀδυνηρὰ καὶ ἂν ἦναι, ἀποβαίνει ἀγαθὸν, ὑποφαινομένης τῆς ἀνταποδιδούσης προ-

νοίας, ἥτις προσμένει αὐτὸν εἰς τὸ τέρμα τοῦ σταδίου.

Ποίημα ἐπὶ τοιούτοις πεποιημένον βάσεων ἦτο βέβαια ἄξιον, ἐν ἐλλείψει τελειοτέρας ἔτι ἐμπνεύσεως, νὰ μένῃ, ὡς ἐγένετο τρόντι, ἡ Γραφὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Εἶπον περὶ τοῦ Πλάτωνος ὅτι ὑπῆρξεν ὁ Πρόδρομος τοῦ Χριστιανισμοῦ· ἐγὼ δὲ ἤθελον εἰπεῖ τοῦτο μᾶλλον περὶ τοῦ Ὁμήρου. Ἡ ἰδέα αὐτοῦ ἦτο Χριστιανική. Τίς δὲ ἐνόησε τοῦτο κάλλιον τοῦ Φενελῶνος; Ὁ Τηλέμαχος εἶναι ἀνάπτυξις τῶν πρώτων βιβλίων τῆς Ὀδυσσείας, καὶ αἱ ἐν αὐτῷ ἐπικρατοῦσαι θεολογικαὶ ἰδέαι εἶναι ἰδέαι Ὁμηρικαί, ἤτοι ὁ ἄνθρωπος, περιτιμάμενος ὑπὸ τοῦ νέου υἱοῦ τοῦ Ὀδυσσέως, μαχόμενος ἀενάως κατὰ τῶν παθῶν αὐτοῦ, κατὰ τῶν κοινωνικῶν θλίψεων, κατὰ τῶν φυσικῶν συμβεβηκότων, ἡ Πρόνοια, παριστάμενη ὑπὸ τοῦ Διός, καταπέμπουσα εἰς αὐτὸν τὴν φρόνησιν ἢ τὴν χάριν ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἔπειτα δὲ αὕτη προάγουσα ἠθικῶς τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς δοκιμασίας καὶ τῆς ἐπιτηρήσεως, τῆς βοηθείας καὶ τῆς ἐγκαταλείψεως καὶ διὰ παντός ὅ,τι ἰσχυροποιεῖ τὴν ψυχὴν καὶ τρέφει τὸν ἀνδρώδη χαρακτῆρα.

Ἐν δὲ τῇ Ἰλιάδι, ἂν καὶ δὲν ἦναι τόσον ἐμφανῶς παρουσιασμένον τὸ δόγμα τοῦτο τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας ὅσον ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ, φαίνεται ὅμως ἔτι ἐνεργητικώτερον. Οἱ ἀρχαῖοι εἶχον ἤδη παρατηρήσει ὅτι ὁ Ὅμηρος τοὺς μὲν θεοὺς κατεβίβασεν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνθρώπων, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ὕψωσεν εἰς τὴν τάξιν τῶν θεῶν. Τρόντι δέ, ἂν θέτῃ τὴν κωμῳδίαν ἐν τῷ Ὀλύμπῳ, αἱ ἐπὶ γῆς σκηναὶ αὐτοῦ ἀποτελοῦσι δρᾶμα διηνεκῶς εὐγενές. Ἐν ταῖς μάχαις οἱ θεοὶ καθίστανται ἄμαχοι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Δύναταί τις νὰ φανταστῇ τολμηροτέραν εἰκόνα τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀτομικότητος ἐλευθέρως ἀντιπαρατασσομένης κατὰ τῆς μοίρας; Οὕτω καὶ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ἡ Ἑλλὰς προσέβαλε τὴν Ἀσίαν.

Ἠθέλομεν δὲ διατάξει τὴν ἱστορίαν ἀντιθέτως πρὸς τὴν φύσιν αὐτήν, ἂν ὑπεθέτομεν ὅτι λαὸς ἐπρέπευσέ ποτε ἀπολύτως τὴν Εἱμαρμένην ἢ τὸν Στωϊσμόν. Πανταχοῦ ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται θέλησιν ἐν ἑαυτῷ καὶ γνωρίζει ὅτι δύναταί τι. Πανταχοῦ ὡσαύτως γνωρίζει ὅτι δὲν δύναται τὰ πάντα, καὶ αἰσθάνεται ἑαυτὸν δεσποζόμενον ὑπὸ ἐξωτερικῆς τινος δυνάμεως κινουμένης ὑπὸ ὑπερτάτου νοός. Ἀλλ' ἡ πίστις τοῦ λαοῦ, κυμαινομένη μεταξὺ τῶν ἄκρων καὶ κακῶς ἀντιλαμβανομένη τοῦ λεπτοῦ ἐκείνου σημείου καθ' ὃ συνέρχονται τὰ ἐναντία, κλίνει πρὸς τὸ ἓν ἢ τὸ ἄλλο μέρος, κατὰ τὴν ἐπιρροὴν τοιοῦδε ἢ τοιοῦδε συμβεβηκότος. Οὕτως ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἀσιατικῷ ἄστει, συνυπαρχούσης εἰς τὰς αὐτὰς χεῖρας τῆς τε ἱερατικῆς ὑπεροχῆς καὶ τῆς πολιτικῆς δυνάμεως καὶ αὐστηρῶς συνεζασκουμένων ἀμφοτέρων ἐφ' ὅλων τῶν βιωτικῶν σχέσεων, ἐπεβάλλετο ἡ ὑπακοὴ ὡς ἐκ θεοῦ κατ' εὐθεῖαν ἀπορρέουσα. Τὸ διαδοχικὸν ἱερατεῖον καθιέρωσε τὴν διαδοχὴν εἰς ὅλας τὰς τάξεις· ἡ κοινωνία ἐστρέφετο ὡς παγκόσμιος μηχανὴ ἱκανὴ νὰ καταπατήσῃ καὶ συντρίψῃ πᾶσαν ἐναντιουμένην θέλησιν, πᾶσαν προσωπικὴν ἐνέργειαν, οὕτως ὥστε ὁ ἀνθρώπινος βίος ἐφαίνετο συγκεχυμένος μὲ τὸν μονότονον καὶ ἀναλλοιώτως κεχαραγμένον βίον τῆς φύσεως. Ὁ κοινωνικὸς οὗτος τύπος διετηρήθη κατὰ διαφόρους βαθμοὺς εἰς τὸ *Ἰσλὰμ* ἤτοι *ὑπακοὴν* τοῦ Ὀθωμανοῦ, εἰς τὴν αὐτοπάρνησιν τοῦ Ἰνδοῦ, εἰς τὴν ἀκινησίαν τοῦ Σίνου, καὶ εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ ἀπελιθώθη ἐπὶ τέλους ἡ ἀρχαία Αἴγυπτος. Ὑπὸ τὴν ἀκαταμάχητον ταύτην κίνησιν ὁ ἄνθρωπος μόνην τὴν μηδαμινότητα αὐτοῦ ᾐσθάνετο· ἂν δὲ ἐπανάστασίς τις ἤθελεν ἀνυψώσει τινὰς ὑπεράνω τῆς γενικῆς ταύτης ὑποκλίσεως, τόσον μέγα ἐφαίνετο τὸ πρᾶγμα, ὥστε μετ' ὀλίγον ἐθεώρουν ὡς θεοὺς τοὺς τοιούτους· ἡ ἀνατολικὴ φαντασία ἀπέδιδεν εἰς αὐτοὺς γιγαντῶδες μέγεθος, ἡ δὲ ἱστορία ἐγίνετο μυθολογία. Οὕτως μία ἐπιδρομὴ Ἀράβων, διαμερισθεῖσα τὴν Αἴγυπτον, ἔπειτα δὲ ἀποκρουσθεῖσα δι' ἀντιδράσεως τῆς ἀρχαίας θρησκείας καὶ πολεμικῆς τάξεως, ἐξεικονίσθη ἐν τῇ φανταστικῇ ἱστορίᾳ διὰ τοῦ Τυφῶνος ἀποδιιόξαντος τὸν Ὄσιριν καὶ ἀποδιωχθέντος ἔπειτα ὑπὸ τῆς Ἴσιδος καὶ τοῦ Ὅρου. Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ εἰς τοὺς Ἰνδικοὺς καὶ Περσικοὺς μύθους τοῦ Ῥάμα, τοῦ Βισνοῦ, τοῦ Σίβα, τοῦ Τζενσχίδ, τοῦ Ζοάκ, τοῦ Φεριδούν. Πόσον ὀλίγον ἐσάμαινε παρὰ τοῖς λαοῖς ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, καὶ τοῦ θεοῦ τὰ ἔργα τόσον ἐξηρανίζον ἐνώπιον αὐτῶν τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων, ὥστε οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἱστορία παρ' αὐτοῖς· διότι αὕτη ἱστορεῖ τὴν ἀνθρωπότητα· μύθους δὲ μόνον κατέλιπον οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι· διότι οἱ μῦθοι κυρίως εἶναι σύγχυσις τῆς ἀνθρωπότητος μετὰ τῆς θεότητος.

Ἡ Εἱμαρμένη λοιπὸν ἦτο συνταγὴ δεσποτικοῦ τινος σωματείου κηρύσσοντος τὴν τῶν ψυχῶν ταπεινοῦσαν μηδαμινότητα τοῦ ἀνθρώπου. Κατανοεῖ δέ τις ἐκ τούτου ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐν μέσῳ διαφόρων περιστάσεων μορφουμένη, ἀνέδειξεν ἐξ αὐτῶν καὶ δόγμα παντάπασι διάφορον. Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ κατόπιν αὐτῆς πόλεμοι καὶ λῃστεῖαι, ἡ πρὸς πλάνητα βίον κλίσις τῶν λῃσταρχῶν καὶ πειρατῶν ἐκείνων, τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ζωῆς ἐν ᾗ οὐδὲν ὑπάρχει νενομισμένον, ἐν ᾗ ἡ θρησκεία διὰ συνθήκης μόνον ἰσχύει, ἡ δὲ ἐνεργητικότης τοῦ ἀτόμου ἦτο διηνεκῶς ἀναγκαία πρὸς ἄμυναν, καὶ διηνεκῶς ὠφέλιμος πρὸς ὕψωσιν· ὅλα ταῦτα καὶ ἄπειρα ἐκ τούτων γεννώμενα ἄλλα μερικώτερα περιστατικά, ἔπρεπεν ἐξάπαντος νὰ πληροφορήσωσι τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἥρωα, περὶ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἀξίας, περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἱκανότητος, ἢν ὁ κίνδυνος, ἡ ἐπιτυχία, ἡ δυστυχία αὐτὴ καθ' ἑκάστην ἐβεβαίου. Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἥρως, ἐβλεπεν ἑαυτὸν ἐλεύθερον εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν πράξεών του, ἱκανὸν πρὸς εὐτυχίαν ἑαυτοῦ· καθ' ἑκάστην ἐλάμβανεν ἀφορμὴν νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἰδέαν ταύτην εἰς τὴν ζωήν, διότι καθ' ἑκάστην εἶχε σκοπόν τινα νὰ ἐπιδιώξῃ, μέσα νὰ ἐκλέξῃ, θέλησιν ν' ἀντιτάξῃ· ἡ ἀνάγκη αὕτη κεντοῦσα αὐτὸν ἠνάγκαζε νὰ ἐγερθῇ κατ' αὐτῆς. Ὅσον λοιπὸν οἱ ἀσιανοὶ ἱερεῖς ἐκήρυσσαν τὴν Εἱμαρμένην, ἧς ἀνεδέχοντο νὰ ἑρμηνεύσωσι τοὺς χρησμοὺς, τόσον οἱ ἀοιδοὶ ἀνύψουν τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἂν ὕμνουν τοὺς θεοὺς, τοὺς ὕμνουν ἵνα ἀναφέρωσιν εἰς

αὐτοὺς τὴν γεννεαλογίαν τῶν ἡρώων, ἵνα ἀναβιβάσωσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ὕψος ἐκείνων, καὶ πλειότερον ἀκόμη ὁ Διομήδης καὶ ὁ Αἴας ἠδύναντο εἰς τὰς μάχας νὰ πολεμήσωσι καὶ πληγώσωσι θεοὺς καὶ θεάς. Οὕτως ἡ νέα Ἑλλὰς ἤρχιζε νὰ διαμαρτύρηται κατὰ τῆς ἑνώπιον ἀορίστου παντοδυναμίας ἐξαφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου· οὕτως ἡ ἠθικὴ ἐλευθερία ἀνεπτύσσετο πάνοπλος ἐκ τῆς εὐφυοῦς ταύτης κεφαλῆς, καὶ ὁ συνδυασμὸς τοῦ ἄστεως καὶ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας, τῆς θρησκείας καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἐλευθερίας, συγκεφαλαιούμενος εἰς τὸν τοῦ θείου νόμου καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας συνδυασμὸν, ἐρρίζοῦτο βαθύτερον εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, εἰς τὴν περὶ τῆς ἀτομικῆς ἡμῶν ὑπάρξεως βαθεῖαν συνείδησιν.

Ἡ ἀνάλυσις αὕτη τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, ὁποία δηλοῦται ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων μνημείων, θέλει ἴσως φανῇ ἀρκετὰ βάσιμος ἵνα μὴ συγχισθῇ μὲ τὴν κατὰ συμπερασμὸν καὶ κατὰ σύστημα ἱστορίαν. Τὸ δὲ συμπέρασμα εἶναι ἁπλοῦν καὶ μέγα. Ἐπὶ τῆς Χερσονήσου ταύτης, τῆς μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, καὶ ἐν θαλάσσῃ ἐκ νήσων ἐσπερομένῃ, ὅπου ἡ ναυτιλία καὶ κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς ἀρχὴν ἠδύνατο νὰ φέρῃ εἰς κοινωνίαν τὰς πλέον διεστώσας φυλὰς, ἀπετελέσθη ἐπὶ ἑξακόσια ἢ ἑπτακόσια ἔτη ἡ δύσκολος σύγκρασις τῶν δύο κοινωνικῶν τάξεων. Ἐξ αὐτῶν δὲ ἡ μὲν ὑπέκυψεν εἰς ὅλα τοῦ συστήματος αὐτῆς τὰ ἐπακόλουθα καὶ ἔσπευσεν εἰς τὴν ἐξόντωσίν της, ἡ δὲ ἑτέρα ἦτο ἀκόμη εἰς στοιχειώδη κατάστασιν· δεκτικὴ μὲν ἀνατροφῆς ἀλλὰ ἀτίθασσος· μαθητὴς εὐφυὴς ἀλλὰ δυσήνιος ἀναγκάζων τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ μάθῃ νὰ τὸν διδάσκῃ. Οὕτως ἡ Πρόνοια ὠθήσασα πρὸς ἀλλήλας δύο φυλὰς παρήγαγεν ἐκ τῆς συγκρούσεως αὐτῶν νέον ἀξιόλογον φαινόμενον· νέα ἰδέα, ἤ, ἂν θέλετε, νέα μέθοδος τοῦ ἐργάζεσθαι, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ἰδέαν, ἐξέλαμψεν ἐκ τῆς μακρᾶς ἐκείνης μεταξὺ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης διαμάχης· καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐλευθέρα καὶ προοδευτικὴ αὕτη ἰδέα διεπέρασεν εἰς τὴν εὐεργετικὴν, διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, δηλ. ὅλην τὴν ἀνθρωπίνην τριάδα, ὁλόκληρον τὴν ψυχὴν, προέκυψεν ἐκ τούτου ἔργον μέγα καὶ πρωτότυπον, ἄγνωστον τέως εἰς τὸν κόσμον, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Ἑλλὰς φέρει ἐν τῇ ἱστορίᾳ μυσταγωγοῦ χαρακτῆρα, ὥστε ἡ φιλολογία αὐτῆς ἀνάγκη νὰ συμπεριλαμβάνηται εἰς τὴν ἀνατροφὴν παντὸς λαοῦ, ὅστις θέλει νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ παρὰ τῶν Ἑλλήνων παραδεδομένον ἔργον καὶ νὰ τελειοποιήσῃ αὐτό.

Ἀλλὰ μέχρι τοῦδε ἐξετάσαμεν μόνα τὰ τῆς λαλούσης ποιήσεως μνημεῖα· ἡ ἱστορία τῆς ἀνδριαντοποιίας, ποιήσεως πλαστικῆς, θέλει ἀναμφιβόλως διεγείρει τὰς αὐτὰς ἰδέας. Καὶ εἰς ταύτην καὶ εἰς ἐκείνην ἡ θεοκρατικὴ τάξις ἦτο τὸ μὲν πρῶτον δημιουργική, ἔπειτα ὅμως κολαστικὴ καὶ στάσιμος. Οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ λέγουσιν ὅτι οἱ ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου εἶχον καθιερωμένους τοὺς τύπους, οὓς ἡ τέχνη δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπερβῇ. Ὁ Champollion δὲν παρεδέχθη μὲν τὴν γνώμην ταύτην, καταντᾷ ὅμως ἀλλαχόθεν εἰς αὐτὴν, ἀναγνωρίζων ὅτι ἡ Αἰγυπτιακὴ τέχνη ἦτο καθιερωμένη εἰς τὴν *σημείωσιν τῶν ἰδεῶν* (notation des idées) μᾶλλον ἢ τὴν παράστασιν τῶν πραγμάτων. Ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ ἀγαλματοποιία δὲν ἦσαν λοιπὸν εἰμὴ *γραφή*, καὶ ἔπρεπε βέβαια νὰ ἐμποδισθῇ ἡ ἀλλοίωσις τῶν τύπων ἵνα μὴ συγχισθῶσι τὰ σχήματα, καὶ ἡ σημείωσις τῶν ἰδεῶν μεταβληθῇ εἰς παράστασιν πραγμάτων. Ὅθεν ἡ Αἰγυπτιακὴ θεοκρατία, ἵνα διατηρήσῃ τὴν μυστηριώδη αὐτῆς γραφὴν στενῶς συνδεδεμένην μὲ τὴν ἐπιρροὴν καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς, ἐδέσμευσε τὴν τέχνην ἐφ' ὅσον ἠδυνήθη χρόνον· τὴν ἐδέσμευσε καὶ ὅτε ἀκόμη ἡ φωνητικὴ γραφὴ κατέστησε περιττὴν τὴν ἄλλην· τὴν ἐδέσμευε τοὐλάχιστον κατὰ τὴν θρησκευτικὴν χρῆσιν ἐναντίον τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως μέχρι τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ὡς σαφῶς ἀπέδειξεν ὁ Letrone. Οἱ Ἕλληνες ὅμως καταστρέψαντες τὴν ἱερατικὴν τάξιν ἠλευθέρωσαν τὴν τέχνην, ὥστε παρ' αὐτοῖς ἡ γραφὴ διῃρέθη, οὕτως εἰπεῖν· καὶ τὸ μὲν ἀλφαβητικὸν στοιχεῖον ἐχρησίμευσε μόνον εἰς τὸ νὰ στερεώσῃ τὸν λόγον, τὸ δὲ ἄλλο τὸ παραστατικὸν τῶν πραγμάτων ἐλευθερώθη καὶ αὐτὸ καὶ κατ' ὀλίγον ἀπέρριψε τὴν δουλείαν τοῦ συμβόλου. Ἡ ἄγνωστος λοιπὸν τῆς Ἀσιανοῖς πολιτικὴ ἐλευθερία ἐτελειοποίησε καὶ τὴν τέχνην παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ὡς τὸ παρετήρησεν ὁ Vinckelmann· ἀλλ' οὗτος ἀναφέρων τὴν ἐπιρροὴν ταύτην τῆς ἐλευθερίας εἰς μόνα τὰ τοῖς ὀλυμπιονίκαις στηθέντα ἀγάλματα, δὲν ἀνέπτυξεν ἀρκούντως τὸ πρᾶγμα οὔτε τὸ ἐζήτησεν ὑψηλότερα· διότι ἐκ τῶν πρώτων χρόνων τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἱερατικῆς τάξεως, ἐπενήργησεν ἡ ἐλευθερία αὕτη ἐπὶ τῆς τέχνης. Ἔκτοτε αἱ θρησκευτικαὶ εἰκόνες δὲν ἦσαν πλέον ἀλληγορικαί· αἱ κεφαλαὶ κριῶν, λεόντων, τὰ σώματα ὄφεων, αἱ πτέρυγες πτηνῶν, καὶ τοσαῦτα ἄλλα σχήματα, συμπλεκόμενα πρὸς ἄλληλα ἢ μὲ ἀνθρωπίνας μορφὰς ἵνα ἐκφράζωσιν ἀφῃρημένας ἰδέας, εἶχον καταστήσει παρὰ μὲν τοῖς πολλοῖς μαγικά τινα δεισιδαίμονα περίαπτα, παρὰ δὲ τοῖς νοῦν ἔχουσι τερατώδεις φλυαρίας. Ἔκτοτε οἱ τεχνῖται ἔπραξαν ὅ,τι καὶ οἱ ἀοιδοί, ὅ,τι καὶ ὁ Ὅμηρος· ἔφερον κατ' ὀλίγον τὸ γιγαντῶδες εἰς φυσικὰς ἀναλογίας καὶ τὰ τερατώδη παρομοιώματα τῶν θεῶν εἰς ἀνθρωπίνας μορφάς. Ἡ ἀνθρωπίνη κεφαλὴ ἐτέθη ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ Θώθ, ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τῶν Σειρήνων, καὶ ἐνῷ τὰ Αἰγυπτιακὰ ξόανα ἔμενον αἰωνίως συνεσφιγμένα εἰς τὴν ἄτεγκτον αὐτῶν στάσιν, ἔχοντα τὰς κνήμας ἡνωμένας, τοὺς βραχίονας κρεμαμένους καὶ κεκολλημένους εἰς τὸν κορμὸν, μὲ τοὺς λοξοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ φρικώδη ὦτα, ἡ σχολὴ τοῦ Δαιδάλου ἤνοιγε τὰς κνήμας, προέβαλλε τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν, ἐλύγιζε τοὺς βραχίονας καὶ ἔκαμπτε τὸν κορμόν· ἡ δὲ τέχνη, διερχομένη διὰ τῆς Αἰγινήτιδος σχολῆς, ἔφθανεν εἰς τὸν Φειδίαν καὶ τὸν Πραξιτέλην ἀντικαθιστῶσα ἔτι μᾶλλον τὰ σύμβολα διὰ τοῦ ἰδανικοῦ κάλλους, ἤτοι τὴν ἐκλελεγμένην ἔκφρασιν τῶν φυσικῶν καλλονῶν, ἢ τὸ σύνολον τῶν πλεονεκτημάτων ἅτινα ἡ μὲν φύσις παρέχει διεσπαρμένα, ὁ δὲ τεχνίτης συνεγοῖ ἐπὶ τῆς εἰκόνος θεοῦ τινος, ἐπαναφέρων οὕτω φᾶς ἀ-

κτίνας ὅλας εἰς τὴν ἑστίαν ἐξ ἧς ἐκπέμπονται. Ἐχρειάσθη βέβαια εἰς τὴν ἀνδριαντοποιίαν, ἵνα φθάσῃ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦτον, περισσότερος καιρὸς ἢ εἰς τὴν ποίησιν· διότι ὁ μὲν λόγος εἶναι γοργὸς καὶ ἀείδιος, ἡ δὲ ὑμίλη βραδεῖα καὶ σπανία· ἀλλ' εἰς ἀμφοτέρας ἐχρειάσθη ἡ αὐτὴ τάσις, νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰ φαντασταικὰ σχήματα ἀντὶ τῶν φυσικῶν. Ἡ ἀνδριαντοποιία λοιπὸν συνειργάζετο μετὰ τῆς ποιήσεως, ἀπέρριπτεν ὅ,τι ὑπῆρχεν αἰσιωδῶς εἰδωλολατρικὸν ἐν τῇ Ἀσιατικῇ θρησκείᾳ, ἀνύψου τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀξίαν ἀπέναντι τῆς ἀρχαίας πανθεΐας, λαμβάνουσα τὴν ὁρατὴν αὐτοῦ εἰκόνα ὡς ἔκφρασιν τῶν ἀοράτων κατηγορημάτων τῆς θεότητος. Ὅτε οἱ λαοὶ ἀπεύθυνον τὴν λατρείαν εἰς γηραιὰ καὶ δύσμορφα εἴδωλα, ξύλινα ἢ λίθινα, ἄτινα ἐπίστευον ἐξ οὐρανοῦ κατεπεσόντα, οἷον ἦτο τὸ ὁμοίωμα τοῦ Φθᾶ, ὅπερ ὁ Καμβύσης ἐρίψεν εἰς τὸ πῦρ ἐν Μέμφιδι, καὶ ἡ Ἥρα ἐκείνη τοῦ Ἄργους, ἥτις ἦτο χιλίων πεντακοσίων ἤδη ἐτῶν ἐπὶ Παυσανίου, τότε ἦσαν τφόντι εἰδωλολάτραι· διότι αἱ προσευχαὶ αὐτῶν ἀπετείνοντο εἰς ξύλον καὶ λίθον ὃν οὐδεμία ἰδέα ἐνεψύχου. Ἀλλά, τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ εἰς τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ Δία τοῦ Φειδίου; Οὐχί βέβαια. Τὸ ἀριστούργημα ἐκεῖνο ὡμίλει θείαν τινὰ γλῶσσαν πρὸς τοὺς δυναμένους νὰ ἐννοῶσιν αὐτήν· διότι ἔφερεν εἰς τὸ μέτωπον, εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, εἰς τὰ χείλη, εἰς τὴν στάσιν, ὑψηλὰν χαρακτῆρα δυνάμεως, νοὸς καὶ ἀγαθότητος, ἀνύψου τὸν νοῦν πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ τελειότητα, τῆς ὁποίας εἰκὼν καὶ ὁμοίωμα εἶναι ἡ τελειότης τοῦ ἀνθρώπου, ὡς λέγει ἡ Γένεσις. Κατὰ τοῦτο εἶχον προσθέσει, ὡς λέγει ὁ Κυντιλιανός, καλόν τι καὶ ἀληθὲς εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ λαοῦ.

Ἀλλ' ἵνα καταστήσωμεν ἐναργεστέρας τὰς προεκτεθείσας ἰδέας ἡμῶν, μένει νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τελευταίαν ἑτέραν τινὰ μαρτυρίαν, τὴν μαρτυρίαν τῆς μεθ' Ὅμηρον φιλοσοφίας.

Ἑνόσῳ κοινωνική τις μεταβολὴ συνταράσσει τὰ συμφέροντα καὶ συγχέει τῶν πολιτῶν τὰς τάξεις τείνουσα νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν αὐτῶν βίον, ἡ ἐμψυχοῦσα αὐτὴν ἰδέα μένει συγκεχυμένη καὶ οἷον πνιγομένη ἐν τῷ κοινορτῷ τῆς μάχης. Ὅταν ὅμως κατασταθῶσι τὰ πράγματα καὶ καταπαύσῃ ἡ ταραχή, τότε ἡ ἰδέα αὐτὴ διαῤῥηγνύει τὸ κέλυφος καὶ ἀναλάμπει, ὡς ὁ Ἰνδικὸς λωτὸς, ἐνώπιον τοῦ φωτεινοῦ ὠκεανοῦ νέας δημιουργίας. Οὕτω μέχρι τινὸς ἡ νέα Ἑλληνικὴ κοινωνία, ἀπαλλαγεῖσα τοῦ ὑλικοῦ χάους τοῦ γεννηθέντος ἐκ τοῦ τῶν φυλῶν ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῆς μεταξὺ τοῦ Ἀσιατικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καρποφόρου διαμάχης, ἐξελέξατο στάδιον ὑψηλότερον, ἐναέριον. Ἡ μάχη ἦτο πλέον διανοητική, αἱ δύο φυλαί, τὰ δύο διαμαχόμενα μέρη μετεμορφώθησαν εἰς δύο φιλοσοφικὰς σχολάς. Ἂν λοιπὸν ἐξετάσωμεν τὰς ἀρχαίας ταύτας σχολὰς κατὰ τὸν σκοπὸν ἡμῶν, θέλομεν εὑρεῖ ὅτι ἡ σχολὴ ἡ πρὸς τὰ Ἀσιατικὰ ῥέπουσα ἀπεστρέφετο τὸν Ὅμηρον, ἐνῷ ἡ ἀληθῶς Ἑλληνικὴ σχολὴ ἀνύψου αὐτὸν μέχρις οὐρανοῦ. Τὴν παρατήρησιν ταύτην ἀναφέρει Διογένης ὁ Λαέρτιος, ὅστις ὅμως, κατὰ τὴν γνωστὴν αὐτοῦ ἐπιπολαιότητα, ἠρκέσθη νὰ μᾶς διδάξῃ μόνον τί περὶ Ὁμήρου ἐδόξαζον οἱ πλεῖστοι τῶν φιλοσόφων, οὓς βιογραφεῖ, ἁπλῶς τοῦτο διηγούμενος χωρὶς νὰ θεωρήσῃ αὐτὸ ἄξιον λόγου τινὸς οὐδὲ νὰ ἐξετάσῃ τί ἐσήμαινεν. Ἂν λοιπὸν συγκρίνοντες τὰς δόξας ταύτας εὕρωμεν συμπέρασμα ἐντελῶς συνᾴδον μὲ τὰ προεκτεθέντα, ἡ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου γνώμη ἡμῶν θέλει ἀναμφιβόλως βεβαιωθῆ περισσότερον.

Ἡ σχολή, ἣν διὰ τὰς κλίσεις αὐτῆς θέλω ὀνομάσει *Ἀσιατικήν*, εἶχεν ἀρχηγὸν τὸν Πυθαγόραν· ἦτο δὲ αὕτη μίμησις ἢ γέννημα τῶν ἱερατικῶν διδακτηρίων τῆς Αἰγύπτου, τῶν Ἰνδῶν ἢ τῶν Μάγων. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς ἐβούλοντο νὰ καταστήσωσιν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ἑλλάδι τάξιν Διδακτόρων. Ὁ βίος αὐτῶν ἦτο κοινοβιακὸς, συμβίωσίς τις ὑπὸ σοφῶν πειθαρχίαν. Ὥστε εἶχον τὸ κῦρος τῆς αὐθεντείας καὶ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ἀρχαίου ἱερατείου· ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν εἶχον ὡσαύτως καὶ τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ τὰς ὑπερβολὰς αὐτοῦ· ἀνέστειλον τὴν συμβολικὴν γλῶσσαν, πολεμίαν τῇ προόδῳ καὶ διαδόσει τῆς ἐπιστήμης, ἐπιφυλασσόμενοι τὴν διερμήνευσιν καὶ μὴ ἀφίνοντες εἰς τὸν λαὸν εἰμὴ τὰς δεισιδαίμονας εἰκόνας. Κατὰ συνέπειαν δὲ ἡ διδασκαλία αὐτῶν ἔτεινεν εἰς τὴν πανθεΐαν, ἴσην τῇ εἰμαρμένῃ καὶ καταστρεπτικὴν τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας. Εἰς τὴν σχολὴν λοιπὸν ταύτην ὑπῆρχε παράδοσίς τις, ἥτις δεικνύει πόσον αἱρετικὸς ἐθεωρεῖτο παρ' αὐτοῖς ὁ Ὅμηρος. Ὁ Πυθαγόρας, ἔλεγον, καταβὰς εἰς τὸν ᾅδην ἶδε τὸν Ἡσίοδον καὶ τὸν Ὅμηρον, τοῦτον μὲν δεδεμένον εἰς χαλκῆν στήλην, τὸν δὲ Ὅμηρον κρεμάμενον ἀπὸ δένδρου καὶ ὄφεις περὶ αὐτόν· διότι ἀμφότεροι εἶχον λαλήσει κακῶς περὶ τῶν θεῶν· ἐν ἄλλαις λέξεσι, διότι κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς φυλῆς καὶ τοῦ καιροῦ των εἶχον ἀρνηθῆ τὸ πρὸς τὰ γεγυμνωμένα τῆς πρώτης εὐνοίας αὐτῶν σύμβολα εἰδωλολατρικὸν σέβας.

Ἡ Βλεατικὴ σχολὴ ἐπήγαζε καὶ αὕτη ἐκ τῆς Πυθαγορείου· ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς Ξενοφάνης ἦν διδάσκαλον τὸν τοῦ Πυθαγόρου υἱόν. Μεταφυτικὸς δὲ δυσνόητος ἤθελεν ὡσαύτως ἐσωτερικὴν σοφίαν, μυστηριῶδές τι μονοπώλιον τῶν ἰδεῶν. Καὶ αὐτὸς λοιπὸν ὑπῆρξε περίφημος ἐπὶ ἀντιπαθείᾳ κατὰ τῆς σαφοῦς, θετικῆς καὶ ἀφελοῦς τοῦ Ὁμήρου μεγαλοφυΐας. Σώζονται στίχοι τινὲς αὐτοῦ ἐν οἷς κατακρίνει τὸν ποιητὴν ὡς ἀναφέροντα εἰς τοὺς θεοὺς πᾶν ὅ,τι ὑβριστικὸν καὶ βδελυκτὸν ἐν ἀνθρώποις, κλοπὴν, μοιχείαν, πονηρίαν. Ὡς ἂν ὁ ποιητὴς εἶχε πράξει ἄλλο τι εἰμὴ νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς ὑπὸ τοῦ λαοῦ παραδεδεγμένας διηγήσεις, προελθούσας ἐκ τῆς προθέσεως νὰ μένῃ ὁ λαὸς αἰωνίως εἰς τὴν ἄγνοιαν καὶ τὴν ἀμάθειαν βεβυθισμένος.

Τέλος πάντων ἡ τοῦ Ἡρακλείτου σχολὴ ἦτο ἐπίσης κλάδος τῆς Πυθαγορείου ῥίζης. Ὁ Ἡράκλειτος ὑπῆρξεν ὑπὲρ πάντας μυστηριώδης, ὥστε ὁ Σωκράτης ὡμολόγει ὅτι δὲν ἐνόει πολὺ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ· ὅθεν ὠνόμαζον αὐτὸν Αἰνικτὴν καὶ Σκοτεινόν. Τὸ σκοτεινὸν ἦτο ἐκούσιον εἰς αὐτόν, ἦτο πάντοτε ἡ Ἀσιατικὴ ἰδέα τῆς συμβολικῆς γλώσσης, τῆς τερατολογίας, τῶν ἐν λόγῳ ἱερογλυφικῶν· ἦτο ἡ σκόπιμος

διακραγμάτευσις τοῦ ἀνθρωπίνου νοὸς ὑπὲρ μιᾶς μερίδος ἀνθρώπων. Ἵνα μὴ μείνωσι δὲ ἀμφίβολοι οἱ σκοποὶ αὐτοῦ ἀνέθηκε τὰ συγγράμματά του εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ φύλακας κατέστησε τοὺς ἱερεῖς, οἷον ἀνακαλῶν τὸν Θῶθ τῆς Αἰγύπτου. Τὸ περὶ ἀνθρώπου σύστημα αὐτοῦ ἦτο εἶδος πανθεϊκῆς εἰδωλολατρείας· οἱ θεοὶ, ἔλεγεν, εἶναι ἄνθρωποι ἀθάνατοι, οἱ δὲ ἄνθρωποι θεοὶ θνητοί· Αὐτὸς ὁ Ἡράκλειτος δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὸν ποιητὴν τῆς Ἰωνίας, ὅθεν τὸν ἐπολέμησεν· ἔπρεπε, κατ' αὐτὸν, *ἐκβάλλεσθαι* τὸν ποιητὴν τοῦτον *ἐκ τῶν ἀγώνων καὶ ῥαπίζεσθαι*.

Οὕτω λοιπὸν οἱ τρεῖς διασημότεροι ἀρχηγοὶ τῆς βουλομένης τὴν εἰς τὰς Ἀσιατικὰς ἰδέας ὀπισθοδρόμησιν σχολῆς, εὗρισκον οἱ ἴδιοι τὸν ἑαυτῶν τοῦ νοεῖν τρόπον ἀσυμβίβαστον πρὸς ὃν ἡ Ὁμηρικὴ ποίησις ἐμποιεῖ· ἂν δὲ ἀναφανεῖς μεταξὺ αὐτῶν διακεκριμένος τις ἤθελε μακρυνθῆ τῆς μυστηριώδους αὐτῶν μεθόδου καὶ ἀναζητήσει θετικωτέραν φιλοσοφίαν, ὁ τοιοῦτος, ὡς ὑπὸ ἐμφύτου ῥοπῆς, ἐφαίνετο θαυμάζων τὸν Ὅμηρον. Τοιοῦτος δὲ ὑπῆρξεν ὁ Δημόκριτος ὅστις, κατὰ τὸν Δίωνα, ἀνεγνώριζεν ἐν τῇ σοφίᾳ καὶ ὡραιότητι τῶν Ὁμηρικῶν ποιημάτων θεῖόν τι καὶ ἐμπνευσμένον.

Ἀπέναντι δὲ τῆς Πυθαγορείου φιλοσοφίας ἱδρύθη ἡ φιλοσοφία τοῦ Θάλητος. Αὕτη γεννηθεῖσα ἐν Ἰωνίᾳ, ὡς ἡ Ὁμηρικὴ ποίησις, καὶ ἐν μέσῳ τῶν αὐτῶν ἀντικειμένων ἀναπτυχθεῖσα, εἶχε τὴν αὐτὴν ἰδέαν γεγυμνωμένην τῆς ποιητικῆς λαμπρότητος. Ὥσπερ δὲ οἱ πρῶτοι Ἴωνες εἶχον εἰσαγάγει εἰς τὸ ὑπὸ Αἰγυπτίων καὶ Φοινίκων συστηθὲν ἄστυ τὰ ἔτι ἀδιάκριτα στοιχεῖα τοῦ κατὰ Δήμους ὀργανισμοῦ, οὕτω καὶ ἡ Ἰωνικὴ φιλοσοφία ἔργον ἀνέλαβε νὰ ἐναγάγῃ εἰς ἁπλᾶ καὶ στοιχειώδη ἀξιώματα τὴν ἐκ παραδόσεων διδασκαλίαν. Ὑπῆρξε δὲ ἐλεύθερα, κριτικὴ καὶ ἐρευνητική· ἐδίωξε τὴν θεωρίαν τῶν πραγμάτων ἄνευ προκαταλήψεως ἐκ προηγουμένου σκοποῦ, ἄνευ ἰδιαιτέρου σκοποῦ πολιτικῆς ἢ συστήματος. Ἡ τολμηρὰ ἐπιχείρισις αὐτῆς ἦτο νὰ περιγράψῃ τὰ φαινόμενα, νὰ ἀναγάγῃ αὐτὰ εἰς τὰς αἰτίας καὶ νὰ προσδιορίσῃ τοὺς νόμους αὐτῶν. Ἐπλανήθη μὲν εἰς κοσμογονικὰς ὑποθέσεις· ἀλλ' ἡ πλάνη αὕτη ἦτο ἄφευκτος διότι πᾶσα νέα ἐπιστήμη εἶναι τολμηρὰ, καὶ ὑπολαμβάνει ἑκυτὴν κάτοχον τῶν παγκοσμίων νόμων τοῦ παντός· ἀλλ' ἡ ἀφορμὴ αὐτῆς ἦτο ἀνεξάρτητος ἔρευνα· ἀπέῤῥιπτε τὰ σύμβολα, ἀνεζήτει τὴν κυρίαν λέξιν, ἔπλαττε τοὺς τύπους καὶ εἰσῆγε τὰς ὑψηλὰς θεωρίας εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἀνθρώπων. Ἂν δ' ἐνίοτε ἀπέκρυπτε τὰς ἀρχὰς αὐτῆς καὶ προσεποιεῖτο τὴν μυστηριώδη ἐπιστήμην, κατέφευγεν εἰς τοῦτο προφυλασσομένη τὴν δημώδη δεισιδαιμονίαν, ἣν τὸ ἱερατεῖον ἠρέθιζε πολλάκις κατ' αὐτῆς. Τὸ ἐκ περισσάσεως μυστηριώδες τοῦτο δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς ἐπιζητούσης ἀπ' ἐναντίας τῶν μυστηρίων τὴν διασκέδασιν. Κατηγορήθη λοιπὸν, ὡς καὶ ὁ Ὅμηρος, ἐπὶ ἀσεβείᾳ καὶ ἀθεΐᾳ μᾶλλον ἀληθὲς δὲ εἶναι ὅτι τινὰ τῶν μελῶν αὐτῆς κατέλιπον ἀμφίβολον περὶ τούτου δόξαν· ἀλλ' αἱ κατ' αὐτῶν προσβολαὶ προήρχοντο μᾶλλον ἐκ τῶν προστατῶν τῆς πανθεΐας αἰσθανομένων ὅτι ἡ Σχολὴ αὕτη κατέσειε τοὺς βωμοὺς αὐτῶν. Οὕτως ὁ Ἀναξαγόρας, ὁ τολμηρὸς καὶ ἀφωσιωμένος ἐρευνητὴς, ὅστις ἠμέλησε μεγάλον πλοῦτον ἵνα ἐπιμεληθῇ τὴν ἐπιστήμην, τολμήσας νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Ἥλιος δὲν ἦτο θεὸς συρόμενος ἐν τῷ ἀπείρῳ ὑπὸ φλογερῶν ἵππων, ἀλλ' ἁπλῶς ὄγκος φλογεροῦ μετάλλου πηγῆς τοῦ φωτὸς καὶ τῆς θερμότητος, κατηγορήθη διὰ τοῦτο ὡς ἀσεβὴς καὶ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ. Αὐτὸς λοιπὸν εἶχεν ἐν μεγίστῃ τιμῇ τὸν Ὅμηρον· πρῶτος αὐτὸς ἐθεώρησε τὰ Ὁμηρικὰ ποιήματα ὡς ἠθικὸν κώδηκα καὶ προτρεπτικὸν εἰς ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην, δηλαδὴ πρῶτος ἐνόησε τὴν φιλοσοφικὴν αὐτῶν ἔννοιαν.

Αἱ γνῶμαι τοῦ Σωκράτους εἰς τὴν αὐτὴν τῶν ἰδεῶν τάξιν ἐτάσσοντο. Μαθητὴς Ἀναξαγόρου καὶ Ἀρκεσιλάου μετεβίβασε τὴν ἐρευνητικὴν ἢ ζητητικὴν μέθοδον εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἠθικῶν ἐπιστημῶν, παρακινηθεὶς βεβαίως εἰς τοῦτο ἐκ τῆς φορᾶς τῶν πολιτικῶν ἐν Ἀθήναις πραγμάτων. Ἂν δὲ ὁ Πλάτων ἐπεκίασέ πως τὴν Σωκρατικὴν διδασκαλίαν, ὁ Ξενοφῶν ὅμως καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀρκούντως διδάσκουσιν ὅτι ἦτο κριτικὸς καὶ πρακτικὸς νοῦς, ἀναζητῶν εἰς τὸ λογικὸν καὶ τὰς ἠθικὰς ἀνάγκας τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀληθῆ σημασίαν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ διεσπαρμένων θρησκευμάτων. Διὰ τοῦτο τὸ Ἀσιατικὸν σύστημα κατεδίωξεν ἐπιμόνως αὐτόν· εἶχεν ἀντέπαλον Ἀντιφῶντα τινὰ τερατοσκόπον· μάγος δέ τις, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, ἦλθεν ἐκ Συρίας νὰ ἐπιπλήξῃ αὐτὸν καὶ νὰ τῷ προείπῃ βίαιον θάνατον· γνωρίζομεν δὲ πῶς ἡ προφητεία αὕτη ἐξεπληρώθη. Ὁ Σωκράτης, καθὼ μεγαλοφυής, ἔπρεπε νὰ ἦναι ὀπαδὸς τοῦ μεγάλου ποιητοῦ τοῦ ἀποκαλύψαντος τὸ νέον Ἑλληνικὸν πνεῦμα. Ὁ Δίων ὀνομάζει αὐτὸν μαθητὴν τοῦ Ὁμήρου· ὁ δὲ ἔνδοξος αὐτοῦ μαθητὴς Ἀλκιβιάδης ἐῤῥάπιζε τὸν διδάσκαλον, ὅστις δὲν εἶχε παρ' ἑαυτῷ ἀντίτυπον τοῦ Ὁμήρου.

Ὦ; πρὸς τὸν τοῦ διανοεῖσθαι τρόπον καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ Σωκράτους, ἀληθὴς διάδοχος αὐτοῦ εἶναι οὐχὶ ὁ Πλάτων, περὶ οὗ ἀνεφέρομεν, ἀλλ' ὁ Ἀριστοτέλης. Οὗτος συνεκεφαλαίωσε τὴν Ἰωνικὴν Σχολὴν, τὴν παρατήρησιν τῶν φυσικῶν φαινομένων, ἣν ἐπαγγέλλετο ὁ Θαλῆς, τὴν παρατήρησιν τῶν ἠθικῶν, ἣν εἰσήγαγεν ἢ τοὐλάχιστον ἐτελειοποίησεν ὁ Σωκράτης. Νοῦς ἐλεύθερος καὶ ἀκριβὴς, πνεῦμα ἀληθῶς Ἑλληνικὸν, θέλων νὰ εὐκολύνῃ καὶ διαχύσῃ τὴν ἐπιστήμην, οὐχὶ νὰ περικλείσῃ αὐτὴν εἰς μυστήρια, ἀνεζήτησε τοὺς κανόνας τοῦ λογικοῦ, τῆς βουλήσεως, τῆς τέχνης· ἀνεζήτησε τέλος ν' ἀνοίξῃ καὶ νὰ φωτίσῃ ὅλας τὰς πρὸς τὴν ἐνεργητικότητα τοῦ ἀνθρωπίνου νοὸς φερούσας ὁδούς. Χρειάζεται νὰ εἴπωμεν πόσον μέγας ἐφαίνετο ὁ Ὅμηρος εἰς αὐτόν; Ἔκαμεν ἔκδοσιν αὐτοῦ· προσέφερεν αὐτὴν ὡς εὐτελὲς πρωτότυπον, ἐνέπνευσε τοσοῦτον πρὸς τὴν εὐγενῆ, μεγαλοπρεπῆ καὶ βασιλικὴν ταύτην ποίησιν ἐνθουσιασμὸν εἰς τὸν μαθητήν του Ἀλέξανδρον, ὥστε ὁ νέος κατακτητὴς δὲν ἤθελε νὰ ἀναγνώσῃ ἄλλην, καὶ ἔθεσεν αὐτὴν ὡς θησαυρὸν, ὡς περίαπτον ἐντὸς τοῦ πολυτελοῦς νάρθηκος τοῦ Δαρείου, καὶ τὴν νύκτα ἔθετεν αὐτὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ἵνα ἀναπνεύσῃ τρόπον τινὰ τὴν με-

γαλοφυΐαν τοῦ ποιητοῦ. Ἀναμφιβόλως ἡ ἀένναος τοῦ βιβλίου τούτου ἔμπνευσις κατέπλαξεν αὐτὸν καὶ ἴσως ὑπῆρξεν ἡ πρώτη αἰτία τῆς κατακτήσεως τῆς Ἀσίας. Αἱ νίκαι δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐγένοντο θρίαμβος τοῦ ἀφ' Ὁμήρου φιλοσοφικοῦ πνεύματος· διότι μετεφύτευσαν αὐτὸ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Ἐκεῖ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐνέσπειρε πλατύτερον τὴν περὶ τῆς ἀρχαίας εἰδωλολατρείας ἔρευναν. Ὁ Ἑλληνικὸς νοῦς καὶ ἡ Ἀσιατικὴ παράδοσις, ὡς δύο ἑτερογενεῖς φοίνικες, οἵτινες κεχωρισμένοι ἔμενον ἄκαρποι, ἐνωθέντες παρήγαγον καρπὸν εἰς τροφὴν νέου αἰῶνος.

(*Ἕπεται τὸ τέλος*).

ΠΛΑΝΗΣ ΑΝΑΣΚΕΥΗ.

—o—

Ἡ *Ἐπιθεώρησις τῶν δύω Κόσμων* ἐν τῷ φυλλαδίῳ αὐτῆς τῷ ἐκδοθέντι τῇ 1 Δεκεμβρίου 1853 περιεῖχεν ἄρθρον πραγματευόμενον μὲν *περὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, ἀξιοῦν δὲ, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἐσφαλμένων, καὶ τοῦτο τὸ παράδοξον, ὅτι « οἱ Ἕλληνες ἐπέχουσι, ὡς πρὸς τοὺς ἄλλους Χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς, ἣν θέσιν εἶχον οἱ Μαγιάροι ὡς πρὸς τὰς Σλαυικὰς φυλὰς τῆς Αὐστρίας, πρὶν ἢ ἡ ἐπανάστασις θραύσῃ (τῷ 1849) τὸ Οὐγγρικὸν κράτος· » καὶ ὅτι *ἀγωνίζονται* « νὰ κληρονομήσωσι τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν ὡς πρὸς τοὺς ἄλλους Χριστιανοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν τούτων. » Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὁ συγγραφεὺς προυτέθη νὰ ἐνσπείρῃ διχονοίας μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἄλλων Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἰδίως νὰ καταστήσῃ ὑπόπτους τοὺς Ἕλληνας, συκοφαντῶν αὐτοὺς, ὅτι, διὰ τῆς προσδοκωμένης μεταβολῆς τῶν πραγμάτων, βουλεύονται νὰ ἀπάσωσιν ἀποκλειστικὰ δικαιώματα, νὰ κυριαρχήσωσι, νὰ δεσπόσωσι, νὰ τυραννήσωσιν.

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ὁπόσον ὀλεθρία μὲν ἦτο ἡ πρόθεσις τοῦ Γάλλου συγγραφέως, ἀνυπόστατον δὲ τὸ ἐπιχείρημα ἐφ' οὗ ἠθέλησε νὰ οἰκοδομήσῃ τὸ ἐπιβούλευμα αὐτοῦ, ἀνάγκη ν' ἀνακαλέσωμεν δι' ὀλίγων ὁποίαν θέσιν κατεῖχον ἐν Οὐγγρίᾳ οἱ Μαγιάροι. Τὴν Οὐγγρίαν κατοικοῦσι τρεῖς ὅλως ἀπ' ἀλλήλων διάφοροι φυλαί, Μαγιάροι, Σλαῦοι, Γερμανοί. Τὸ πλεῖστον τῆς πεδινῆς χώρας κατέχεται ὑπὸ τῶν πρώτων, τῶν ὁποίων τὸ πλῆθος οἱ μὲν ἐγχώριοι συγγραφεῖς ὑπολογίζουσιν εἰς 4,812,719 ψυχὰς, οἱ δὲ Σλαῦοι συγγραφεῖς, εἰς 3,270,000. Τὰ πλειότερα ὀρεινὰ μέρη γεωργοῦνται ὑπὸ ποικίλων Σλαυικῶν φυλῶν, καὶ ἰδίως Σλουάκων (1,687,256), Κροατῶν (686,079), Ῥαΐζων (828,365), Σχοκάζων (429,368), Βουθήνων (442,903), Οὐένδων (40,864), Μουροβουνιωτῶν (2,830) καὶ 12,000 Βουλγάρων, ἂν πρέπῃ νὰ συγκαταλέξωμεν καὶ τοὺς Βουλγάρους μεταξὺ τῶν Σλαυικῶν φυλῶν. Τελευταῖον οἱ Γερμανοί, συμποσούμενοι εἰς 1,273,677 ψυχὰς, διατρίβουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς πόλεις. Ἡ ὅλη πολιτικὴ, κοινωνικὴ καὶ κτηματικὴ κυριαρχία ἦτο εἰς χεῖρας τῶν Μαγιάρων, καὶ πάλιν, μεταξὺ τῶν Μαγιάρων, εἰς χεῖρας τῶν ἀνωτέρων εὐπατριδῶν, τῶν μαγνάτων, τῶν μεγιστάνων· ἡ βασιλικὴ ἐξουσία τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Αὐστρίας ἦτο ἐλαχίστη, ὥστε ἐξ

Σλαυικὰ ἐνδύματα.

ὅλων τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν Οὐγγρίαν ἰδίως ἐσώζετο τὸ φεουδαλικὸν τοῦ μεσαιῶνος πολίτευμα, τὸ ὁποῖον πρὸς τοῖς ἄλλοις εἶχε καὶ τοῦτο τὸ παρατράγῳδον, ὅτι ὡς γλῶσσαν ἐπίσημον μετεχειρίζετο οὐχὶ τὴν τῶν ἐγχωρίων διάλεκτον, ἀλλὰ τὴν Λατινικήν. Ὅσῳ ὅμως περιεσταλμένη καὶ ἂν ἦτο ἡ ἰσχὺς τῶν αὐτοκρατόρων, τινὲς ἐξ αὐτῶν ἐπεχείρησαν νὰ περιορίσωσι τὸ ὑπέρογκον ἐκεῖνο καὶ ἀποκλειστικὸν τῶν Μαγιάρων εὐπατριδῶν κράτος, τὸ ὁποῖον οὐ μόνον τὴν κυβέρνησιν παρέλυε, οὐ μόνον τὰς ἄλλας τάξεις καὶ φυλὰς κατέθλιβεν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ ἀνεχαίτιζεν. Μάλιστα δὲ ὁ μεγαλεπήβολος καὶ χρηστὸς Ἰωσὴφ Β', περὶ τὰ τέλη τῆς προηγουμένης ἑκατονταετηρίδος, ἐτόλμησε σωτηρίας μεταρρυθμίσεις, κατήργησε τὴν δουλοπαροικίαν, κατέλυσε τὰ φεουδαλικὰ προνόμια τῶν εὐπατριδῶν, καθυπέβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ συντελῶσιν ἐξίσου εἰς τὰ *βάρη τῆς πολιτείας*, καὶ ἄλλας τοιαύτας χρησίμους ἐπήγαγε μεταβολάς· θελήσας ὅμως συγχρόνως νὰ ἀπαιτήσῃ διὰ νόμου, τὴν ὑπὸ πάντων ἐκμάθησιν τῆς Γερμανικῆς γλώσσης, προσκάλεσε καθ' ἑαυτοῦ κοινὴν ἀντίπραξιν τοσοῦτον σφοδρὰν, ὥστε, τῇ 28 Ἰανουαρίου 1790, ἠναγκάσθη νὰ ἀνακαλέσῃ τοὺς πλείστους τῶν νεωτερισμῶν καὶ νὰ

ἐπαναφέρῃ τὰ πράγματα εἰς ἣν ἦσαν πρότερον κατάστασιν. Οἱ διάδοχοι αὐτοῦ Λεοπόλδος Β', καὶ Φραγκίσκος Α', ἐπεμελήθησαν μᾶλλον τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν βελτίωσιν, ἀφέντες κατὰ μέρος τὰς πολιτικὰς μεταρρυθμίσεις. Ἐντεῦθεν ἡ χώρα ἔλαβεν ἀξιόλογον καὶ ποικίλην ἐπίδοσιν ἐν διαστήματι τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν. Ἀλλ' αὐτὴ δὴ αὕτη ἡ ἐπίδοσις τοσαύτην παρήγαγεν ἔξαρσιν φρονήματος παρὰ τοῖς Μαγιάροις ἢ Οὔγγροις, ὥστε ἀπὸ τοῦ 1830 οὗτοι ἐμελέτησαν δύο τινά· πρῶτον τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐντελοῦς ἀνεξαρτησίας, καὶ δεύτερον τὴν ἐξασφάλισιν τῆς κυριαρχίας τῆς Οὐγγρικῆς φυλῆς ἐπὶ πασῶν τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ κατοικουσῶν· ἐπὶ δὲ τούτῳ, διὰ νὰ ἐνισχύσωσι μὲν τὴν Οὐγγρικὴν φυλὴν οἱ εὐπατρίδαι ἐπεχείρησαν τὴν προσωκειώσιν τῆς ἀστικῆς καὶ τῆς χωρικῆς τῶν ὁμοφύλων τάξεως, ἐπιτρέποντες αὐταῖς ἀξιολόγους παραχωρήσεις καὶ βελτιώσεις, διὰ νὰ συγχωνεύσωσι δὲ τὰς ἄλλας φυλὰς, ἐμελέτησαν τὴν ἀνάπτυξιν, τὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὴν διάδοσιν τῆς Οὐγγρικῆς γλώσσης.

Οὐγγρικὰ ἐνδύματα.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἤρχισε τὸ πρῶτον νὰ προκύπτῃ εἰς φῶς· κατὰ τὴν κοινὴν σύνοδον, τὴν συγκροτηθεῖσαν τὴν 8 Σεπτεμβίου 1830, καθ' ἣν οἱ εὐπατρίδαι μετὰ πλείστης ἐπιμονῆς ἀπῄτησαν ὥστε αἱ συζητήσεις τῆς κοινῆς συνόδου νὰ μὴ διεξάγωνται, ὡς πρότερον, Λατινιστὶ, ἀλλὰ εἰς τὴν Οὐγγρικὴν γλῶσσαν· προσέτι νὰ μὴ γίνωνται δεκτοὶ εἰς τὰ Οὐγγρικὰ στρατιωτικὰ συντάγματα εἰμὴ Οὔγγροι ἰθαγενεῖς. Ἡ κυβέρνησις ἀπέῤῥιψε τὰς προτάσεις ταύτας· ἀλλὰ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα ἐξηκολούθησεν ἀναπτυσσόμενον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ἐντεῦθεν δὲ μακρὰ προέκυψε πάλη, τῆς ὁποίας ὁ συστηματικὸς χαρακτὴρ ἀνεδείχθη αὖθις κατὰ τὴν κοινὴν σύνοδον τὴν συγκροτηθεῖσαν τὴν 6 Ἰουνίου 1839, καθ' ἣν οἱ εὐπατρίδαι ἀπῄτησαν ὥστε πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ νὰ μὴ μεταχειρίζωνται τοῦ λοιποῦ τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ μόνην τὴν Οὐγγρικὴν, νὰ εἰσαχθῇ δὲ ἡ γλῶσσα αὕτη εἰς ἅπαντα τὰ δημόσια ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, καὶ τοῦτο οὐχὶ μόνον εἰς τὰ ὑπὸ Μαγιάρων κατοικούμενα μέρη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ὑπὸ Σλαύων καὶ Γερμανῶν· παρεκτὸς τούτων, οἱ εὐπατρίδαι ἐπέμενον ὥστε εἰς τὸν Οὐγγρικὸν στρατὸν νὰ μὴ γίνωνται δεκτοὶ ὡς ἀξιωματικοὶ εἰμὴ αὐτόχθονες Οὔγγροι, ἡ δὲ κυβέρνησις νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ τὸ τῶν εὐπατρίδων ἀξίωμα, οὐδὲ αἱ πόλεις νὰ ἀπονέμωσι τὸ ἀστικὸν δικαίωμα εἰμὴ εἰς ἀνθρώπους κατέχοντας τὴν Οὐγγρικὴν γλῶσσαν. Ἡ κυβέρνησις ἀνθίστατο εἰς τὰς ἀξιώσεις ταύτας τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ οἱ Οὔγγροι οὐδὲ τὸ ἥμισυ τῶν κατοίκων τῆς χώρας ἀπετέλουν, οἱ δὲ πολυάριθμοι Σλαῦοι καὶ Γερμανοὶ ἀπέκρουον ὡς τυραννικὰς τὰς προτάσεις ἐκείνας, τῶν ὁποίων πρόδηλος σκοπὸς ἦτο νὰ ὑπαγάγωσι καθ' ὁλοκληρίαν τὰς φυλὰς ταύτας εἰς τὴν Οὐγγρικήν. Ὁ ἀνταγωνισμὸς ἐξηκολούθησεν ἀκμάζων καὶ προαγόμενος μέχρι τοῦ 1848, ὅτε οἱ Μαγιάροι, ὠφελούμενοι ἀπὸ τοῦ *ἐπαναστατικοῦ πνεύματος* τοῦ ἐπισκήψαντος τότε καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ἐπεχείρησαν τὴν ἔνοπλον πραγματοποίησιν τῶν βουλευμάτων αὐτῶν καὶ ἤρχισαν τὸν πολύκροτον ἐκεῖνον ἀγῶνα, ὃν ἡ Αὐστριακὴ κυβέρνησις δὲν ἐδάμασεν εἰμὴ τῇ συμπράξει μὲν τῶν Σλαύων καὶ τῶν Γερμανῶν, πολεμίως, ὡς ἐκ τῶν προῤῥηθέντων, διακειμένων πρὸς τοὺς Μαγιάρους, τῇ ἰσχυρᾷ δὲ συνδρομῇ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου.

Ἡ ἀπαίτησις τῶν Οὐγγρων ἦτο ὄχι μόνον ἄδικος, ἀλλὰ καὶ ἀκατόρθωτος. Τοιαῦται συγχωνεύσεις ἐθνῶν δὲν κατορθοῦνται εἰμὴ ὅταν ἡ στενωτάτη καταγωγὴ καὶ γλώσσης συγγένεια ἐπικρατεῖ μεταξὺ τῶν διαφόρων φυλῶν, ἢ ὁ πολιτισμὸς ἑτέρας ἐξ αὐτῶν εἶναι τοσοῦτον ἀνώτερος τοῦ πολιτισμοῦ τῶν λοιπῶν, ὥστε διὰ μαγνητικῆς δυνάμεως προσέλκει καὶ ὑπάγει ταύτας ὑφ' ἑαυτὴν, ἢ τέλος ὅτε ἡ μία εἶναι τοσοῦτον ἰσχυροτέρα τῶν λοιπῶν, ὥστε ἐπιβάλλει ἑαυτὴν διὰ τῆς βίας εἰς τὰς ἄλλας. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου οὐδεὶς τῶν ὅρων τούτων ὑπῆρχεν. Οἱ Σλαῦοι καὶ οἱ Γερμανοὶ τῆς Οὐγγρίας ἦσαν πολυαριθμότεροι τῶν Μαγιάρων, καὶ ἂν ὄχι ἐξίσου ἀξιεμάνιοι, γενναῖοι ὅμως, καὶ πολεμικοὶ, καὶ καρτερικοὶ ἄνδρες· πρὸς δὲ ἔχοντες ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν φυσικὴν προστασίαν τῆς αὐστριακῆς αὐτοκρατορίας. Οὔτε δὲ πολιτισμὸν ἀνώτερον τῶν συγκατοίκων, οὔτε συγγένειαν πρὸς τούτους στενὴν εἶχον οἱ Οὔγγροι. Διὰ νὰ ἐννοηθῇ τὸ τελευταῖον τοῦτο καλῶς ἀρκεῖ νὰ ἐπιφέρωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς Οὐγγρικῆς γλώσσης, ἥτις, κατὰ τὸ πολιτικὸν σύστημα τῶν Μαγιάρων, ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κυριώτατον ὄργανον τῆς συγχωνεύσεως τῶν *δύο ἄλλων φυλῶν*.

Ἡ γλῶσσα τῶν Μαγιάρων, ὅπως τὴν σήμερον ὁμιλεῖται καὶ γράφεται ἐν Οὐγγρίᾳ, εἶναι ὅλως ἰδιόρρυθμος· καὶ εἰσέτι ἀμφισβητεῖται ἂν συγγενεύῃ μετὰ τῆς φιννικῆς ἢ μετὰ τῶν λεγομένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι διαφέρει οὐ-

σιωδῶς, κατά τε τὸν ἐσωτερικὸν καὶ τὸν ἐξωτερικὸν αὐτῆς τύπον, ὅλων τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ἐκτὸς τῆς Φιννικῆς, ἐν καὶ μεταχειρίζεται τὸ Λατινικὸν ἀλφάβητον διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὰς ὅλως ἰδιαζούσας ἀποχρώσεις καὶ ἀσιανὰς λεπτότητας τῶν φθόγγων αὐτῆς. Ὁ Οὔγγρος διαστέλλει, ὡς καὶ ὁ ἀνατολίτης, τὰ 7 ἁπλᾶ φωνήεντα ἀπὸ τῶν λωφώντων· τὰ ἁπλᾶ (a, e, i, o, ö, u, ü) προφέρονται ὀξέως, εἴτε βραχέα εἶναι, εἴτε μακρά· τὰ δὲ λωφῶντα ἔχουσι πάντοτε παρατεταμένην τὴν προφοράν, φέρουσι, πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων, ὀξεῖαν, á, é, í, ó, ö, ú, ü, καὶ ἀκριβέστατα ἐν τῇ γλώσσῃ διακρίνονται ἀπὸ τῶν πρώτων· οἷον Kar βραχίων, Kár, βλάβη, Korek, στρογγύλος, Kerék, τροχός, Kérek, παρακαλῶ. Ἐπίσης καθὼς αἱ ἀνατολικαὶ γλῶσσαι, ἡ Οὐγγρικὴ δὲν ἔχει διφθόγγους, ἀλλὰ μετὰ παραδόξου ἀκριβείας διακρίνει τὰς λεπτοτέρας διαφορὰς τῶν φωνῶν, μάλιστα τῶν συμφώνων. Ἰδιάζοντες φθόγγοι εἶναι οἱ τῶν gy, ny, ly, ty, ὅπου τὸ y δὲν προφέρεται ὡς ἰ, ἀλλὰ ἀκούεται ὡς j στενώτατα συμπεφυκὸς μετὰ τοῦ προηγουμένου συμφώνου. Ἡ Οὐγγρικὴ συλλαβὴ ποτὲ δὲ ἄρχεται ἀπὸ δύο συμφώνων· καὶ ὁ γνήσιος Οὔγγρος, ὁσάκις πρόκειται νὰ προφέρῃ ξένην λέξιν ἀρχομένην ἀπὸ δύο συμφώνων, ἀείποτε ἢ προτάσσει αὐτῶν ἢ παρενείρει μεταξὺ αὐτῶν φωνῆεν, οἷον ἀντὶ schola λέγει ischola, καὶ ἀντὶ Kral λέγει Király. Ἡ Οὐγγρικὴ γλῶσσα ἔχει, ὡς ἡ Φιννική, ὡρισμένον τινὰ νόμον τῆς τῶν φωνηέντων ἁλληλουχίας, καὶ, πάλιν ὡς ἡ Φιννική, οὐδεμίαν ἔχει διάκρισιν γένους, οὐδὲ κλίσιν, διότι αἱ πτώσεις αὐτῆς σύγκεινται ἀπὸ μορίων, τὰ ὁποῖα, συμπεφυκότα τῇ ῥιζικῇ λέξει, συγχωνεύονται μετ' αὐτῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον στενῶς· ἐπίσης καὶ αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι καὶ αἱ προθέσεις. Τὰ οἰκογενειακὰ ἐπώνυμα θεωροῦνται ὡς ἐπίθετα, ἀφ' ὧν καὶ παράγονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· ὅθεν προτάσσονται τῶν κυρίων ὀνομάτων, οἷον Bátori Gábor, ὅ ἐστι, Γαβριὴλ τοῦ Βάτωρη. Ἐν γένει ἡ περικαλλὴς μεταξὺ τῶν φωνηέντων καὶ τῶν συμφώνων σχέσις, ἡ ἀκριβὴς ἀπόχρωσις καὶ εὐκρινὴς ἐνάρθρωσις πάσης συλλαβῆς, ἔτι δὲ ἡ ὡρισμένη τῶν φωνηέντων ἁλληλουχία περιποιοῦσι τῇ Οὐγγρικῇ προφορᾷ μεγαλοπρεπῆ τινα καὶ ὄντως ἀρρενωπὸν χαρακτῆρα. Ἀλλ' ὁ ἐξωτερικὸς πλοῦτος τῆς γλώσσης ταύτης εἶναι ταμάλιστα περιωρισμένος, ἐν μέρει διότι ἐν τῇ χώρᾳ ὁμιλοῦνται καὶ πολλαὶ ἄλλαι γλῶσσαι, οὐ μόνον ἡ Σλαυικὴ καὶ ἡ Γερμανική, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑλληνική, ἡ Βλαχική, ἡ Ἰταλική, ἐν μέρει διότι ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας εἶχεν ἐξωσθῆ ὑπὸ τῆς Λατινικῆς, οὐ μόνον ἀπὸ τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ τῶν σχολείων, κατωτέρων τε καὶ ἀνωτέρων, ἐν μέρει τελευταῖον διότι αἱ ἀνώτεραι τῆς κοινωνίας τάξεις ἐπὶ πολὺν χρόνον προετίμων αὐτῆς τὴν Γαλλικὴν καὶ τὴν Γερμανικήν.

Κίζικος, ἡ ἱπποφορβὸς νομὰς ἐν Οὐγγρίᾳ.

Ἐκ τούτων λοιπὸν συνάγεται, ὅτι ἡ Οὐγγρικὴ γλῶσσα, ἐν τῇ παιδικῇ, οὕτως εἰπεῖν, ἡλικίᾳ αὐτῆς εὑρισκομένη, ἄπλαστος, ἀτελής, δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀναδειχθῇ νικηφόρος ἐν τῇ πάλῃ ἣν ἐπεχείρησε πρὸς τὰς ἤδη ἀκμαζούσας καὶ ὅλως μεμορφωμένας γλώσσας τῶν ἐν τῇ χώρᾳ οἰκούντων πολυαρίθμων Σλαύων καὶ Γερμανῶν· καὶ ἐν τούτοις ἡ γλῶσσα ἦτο τὸ κυριώτερον ὄργανον δι' οὗ οἱ Οὔγγροι ἤλπισαν νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν. Ῥίψωμεν ἤδη ἐν βλέμμα καὶ ἐπὶ τῶν Χριστιανικῶν φυλῶν τῆς ἀνατολῆς.

Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τοὺς Σλαύους τῆς Σερβίας, τῆς Βοσνίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου, ἔτι δὲ τοὺς μεταξὺ Ἴστρου καὶ Αἵμου οἰκοῦντας Βουλγάρους, οἵτινες, καὶ τοι μὴ ὄντες Σλαῦοι, καθὸ ὅμως παραδεξάμενοι οἱ πλεῖστοι τὴν Σλαυικήν, συγκαταλέγονται μετὰ τῶν Σλαυικῶν φυλῶν, πᾶσα ἡ λοιπὴ εὐρωπαϊκὴ χώρα ἡ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Αἵμου, αἱ νῆσοι καὶ ἡ μικρὰ Ἀσία οἰκοῦνται ὑπὸ τῶν ἑξῆς χριστιανικῶν φυλῶν· Ἑλλήνων, Ἀλβανῶν, ὀλίγων τινῶν Βλάχων καὶ ὀλίγων Βουλγάρων. Οἱ Ἕλληνες, ἂν καὶ ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ, πολυαριθμότεροι τῶν λοιπῶν, οὐδέποτε ἐν τούτοις προέτειναν κυριαρχικὰς ἀξιώσεις ἢ ἀποκλειστικὰ προνόμια καὶ δίκαια. Ἐξ ἐναντίας ἐθεώρησαν ἀείποτε ὡς ἀδελφοὺς ὅλους τοὺς ἄλλους χριστιανοὺς τοὺς ἀπ' αἰῶνος συγκατοικήσαντας μετ' αὐτῶν εἰς τὰς χώρας ταύτας, καὶ πάντοτε ἐπρέσβευσαν, ὅτι, ὅπως κοινὰ ὑπῆρξαν τὰ παθήματα, κοινὰ θέλουσιν ὑπάρξει τὰ ὠφελήματα. Ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος, ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων, κατοικοῦσι καὶ Ἀλβανοί, καὶ Βλάχοι· ἅπαντες δὲ νέμονται τὰ αὐτὰ δικαιώματα καὶ ὑπόκεινται εἰς τὰς αὐτὰς ὑποχρεώσεις. Ἀλλὰ τί ὁμιλοῦμεν περὶ Βλάχων καὶ Ἀλβανῶν; αὐτοὶ οἱ Ὀθωμανοί, αὐτοὶ οἱ Ἑβραῖοι ἔχουσι τὰ αὐτὰ μετὰ τῶν Χριστιανῶν δικαιώματα. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ μὲν Βλάχοι σχεδὸν δὲν ἔχουσιν ἰδίαν γλῶσσαν, οἱ δ' ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις οἰκοῦντες Βούλγαροι εἶναι εὐάριθμοι, οἱ δὲ Ἀλβανοὶ στεροῦνται γλώσσης γραπτῆς, καὶ πρὸς τούτοις ἡ ἀτελὴς αὐτῶν διάλεκτος εἶναι ἀδύνατον ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν μαγικὴν καὶ συγχωνευτικὴν ἰσχὺν τῆς Ἑλληνικῆς· ὥστε ἐν τῇ ἀνατολῇ θέλει πιθανώτατα ἐπέλθει ποτὲ φυλετική τις καὶ γλωσσικὴ ἑνότης. Τοῦτο ὅμως ὄχι διὰ μιᾶς, ὄχι διὰ τῆς βίας, ὄχι διὰ νόμων περιστελλόντων τὰ δίκαια τῶν ἀλλογλώσσων φυλῶν ἢ προσβαλλόντων τὴν εὔλογον αὐτῶν φιλοτιμίαν, ὅπως ἐπεχείρησαν νὰ πράξωσιν οἱ Οὔγγροι· ἀλλὰ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, εἰρηνικῷ τῷ τρόπῳ, διὰ τῆς φύσεως αὐτῆς τῶν πραγμάτων, διὰ τῆς ὁμολογουμένης ὑπεροχῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, πολιτισμοῦ καὶ ἰδιώματος. Οὐδεμία λοιπὸν ὑπάρχει ἀναλογία, οὐδὲ πόῤῥωθεν, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον ταυτότης μεταξὺ τῶν ἀξιώσεων τῶν Οὔγγρων ὡς πρὸς τοὺς συγκατοικοῦντας μετ' αὐτῶν ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ Σλαύους καὶ Γερμανοὺς, καὶ τῶν ἀξιώσεων τῶν Ἑλλήνων ὡς πρὸς τοὺς συγκατοικοῦντας μετ' αὐτῶν ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ Ἀλβανοὺς, Βλάχους, καὶ Βουλγάρους· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν οἱ Ἕλληνες ἀξιώσεις τινὰ δὲν ἔχουσιν ἄλλην εἰμὴ νὰ ἐπιτύχωσι τὸ ἀγαθὸν τῆς εὐνομίας καὶ τῆς εὐημερίας ἀπὸ καινοῦ μετὰ τῶν ἐν χριστῷ ἀδελφῶν ἐκείνων. Οἱ δὲ φέροντες εἰς μέσον τοιαύτας ἀνυποστάτου φαντασιοκοπίας, οἵας ὁ προαναφερθεὶς Γάλλος συγγραφεὺς, ἢ ἐπιβουλεύονται τοὺς χριστιανοὺς τῆς ἀνατολῆς, ἢ ἀσύνετοι εἶναι· διότι καὶ τυφλῷ δῆλον, ὅτι, ὄχι διὰ διαιρέσεων, ὑποδιαιρέσεων καὶ διλονοιῶν, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς ἀδελφικῆς συμπνοίας, ὁμοφροσύνης καὶ ἑνότητος ὅλων τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς δύναται ἡ Εὐρώπη νὰ παραγάγῃ εἰς τὰς χώρας ταύτας κατάστασιν πραγμάτων παρέχουσαν ἐγγυήσεις ἰσχύος καὶ διαρκείας, καὶ ἀσφαλίζουσαν τὰ συμφέροντα ὅλου τοῦ κόσμου.

ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΥΛΩΝ.

Περίεργος εἶναι ἡ ἐξέτασις τῶν διαφόρων ὑλῶν, αἵτινες ὑπῆρξαν ἐν χρήσει πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ χάρτου.

Πρὸ αὐτῆς ἔτι τῆς ἐφευρέσεως τοῦ διατηρεῖν διὰ τῆς γραφῆς γεγονότα ἀξιοσημείωτα, ἐφυτεύοντο δένδρα, ἀνεγείροντο βωμοὶ ἀγροίκοι ἢ σωροὶ λίθων, ὡς ἐνθυμήματα παρελθόντων συμβάντων. Ὁ Ἡρακλῆς δὲν ἐγνώριζε πιθανῶς τὴν γραφὴν, ὅτε ἀνύψωσε τὰς περιφήμους στήλας του.

Ὁ ἀρχαιότατος τρόπος τοῦ γράφειν ἐγίνετο ἐπὶ κεράμων, πλίνθου ὀπτῆς, ὀστρακοθέρμων καὶ λιθίνων πλακῶν. Μετὰ ταῦτα μετεχειρίσθησαν πίνακας ἐκ διαφόρου ὕλης, εἴτε ἐξ ἐλεφαντίνων ὀστῶν, φλοιῶν καὶ φύλλων δένδρων (*).

Ἡ διατήρησις ἀξιομνημονεύτων γεγονότων ἐπὶ σκληρῶν οὐσιῶν, ἐχαράσσετο ἐπὶ βράχων ἢ μετέτιθεν εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἰώβ γίνεται μνεία γραφῆς ἐπὶ *λίθου*, ἐπὶ *βράχων* καὶ ἐπὶ φύλλων *μολύβδου*. Ἐπὶ *λιθίνων* πλακῶν ἔλαβεν ὁ Μωϋσῆς τὸν Νόμον γεγραμμένον ὑπὸ τοῦ δακτύλου τοῦ Θεοῦ. Τὰ ἔπη τοῦ Ἡσιόδου ἐγράφησαν ἐπὶ μολυβδίνων πλακῶν, καθότι ὁ μόλυβδος ἦν εὔχρηστος πρὸς γραφὴν, ὡς πε-

(*) Δείγματα τούτων εὑρίσκονται ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ. Ἐν τῇ Σλοανίᾳ βιβλιοθήκῃ ὑπ' ἀριθ. 3478 ὑπάρχει ἐπιστολὴ Νακίπου (Ναβάθ), γεγραμμένη ἐπὶ φλοιοῦ δύω περίπου ὑποδῶν τὸ μῆκος, καὶ πλουσίως κεκοσμημένη διὰ χρυσοῦ· ὑπὸ τὸν ἀριθ. 3207 σώζεται βιβλίον Μεξικανικῶν ἱερογλύφων, ἐζωγραφημένων ἐπὶ φλοιοῦ. Εἰς τὴν αὐτὴν συλλογὴν ὑπάρχουσι διάφορα εἴδη, πολλὰ τῶν ὁποίων προῆλθον ἐκ τῆς Μαλαβάρ καὶ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς. Αἱ μεταγενέστεραι γραφαὶ εἶναι πρὸ πάντων ἐπὶ φύλλων. Ἀντιγραφά τινα τῆς ἱερᾶς Γραφῆς εἶναι γεγραμμένα ἐπὶ φύλλου φοίνικος. Οἱ ἀρχαῖοι ἔγραφον ἀναμφιβόλως ἐφ' ὁλοκλήρου φοίνικος. Ἐκ τούτου δήποτε φύλλου προσφόρου εἰς τὸν σκοπόν. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ὠναμάσθησαν καὶ τὰ φύλλα τῶν βιβλίων. Εἰς τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις βαβυλώνιαι κέραμοι καὶ συντετριμμένα ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα ὁ λαὸς μετεχειρίζετο γράφων ἐπ' αὐτοῖς τὰ ἐμπορικά του συμβόλαια· τὸ ἔθιμον τοῦτο ἀναφέρεται καὶ ἐν ταῖς Γραφαῖς.

ρυτιλισσόμενος ἐν εἴδει κυλίνδρου, ὡς ὁ Πλίνιος μαρτυρεῖ. Ὁ Μοντφωκὼν ἀναφέρει ἀρχαιότατον βιβλίον συγκείμενον ἐξ ὀκτὼ μολυβδίνων φύλλων, καὶ ἔχον ἐπὶ τοῦ νώτου προσκεκολλημένους κρίκους συνδεδεμένους διὰ μολυβδίνης ῥάβδου ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ συγκρατῶνται τὰ φύλλα τῆς βίβλου. Μετὰ ταῦτα ἐγένετο δεκτὴ ἡ χρῆσις τοῦ ὀρειχάλκου· οἱ νόμοι τῶν Κρητῶν ἐχαράχθησαν ἐπὶ ὀρειχαλκίνων πλακῶν, οἱ Ῥωμαῖοι ἐχάρασσον ὁμοίως τὰ τοῦ δημοσίου βίου των ἐπὶ χαλκοῦ, ἡ δὲ ὁμιλία τοῦ Κλαυδίου, γεγραμμένη ἐπὶ ὀρειχαλκίνων πλακῶν διατηρεῖται εἰσέτι εἰς τὸ δημαρχεῖον τοῦ Λουγδούνου ἐν Γαλλίᾳ. Διάφοροι προσέτι ὀρειχάλκινοι πλάκες κεκαλυμμέναι δι' Ἐτρουσκικῶν χαρακτήρων ἀνωρύχθησαν ἐν Τοσκάνῃ. Αἱ μεταξὺ Ῥωμαίων, Σπαρτιατῶν καὶ Ἰουδαίων συνθῆκαι ἐγράφησαν ἐπὶ χαλκοῦ, καὶ διάφορα διατηρήσεως ἄξια γεγονότα ἐγράφησαν ἐπὶ τοῦ σκληροῦ τούτου μετάλλου· εἰς πολλὰς νομισματοθήκας εὑρίσκονται στρατιωτικαὶ ἄδειαι ἐπὶ χαλκίνων στρογγύλων πλακῶν. Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἀνεκαλύφθη εἰς τὴν Ἰνδίαν, πλησίον τῆς Βεγγάλης, ἔνθα εὑρέθη πλὰξ χαλκίνη, περιγράφουσα τὴν προῖκα νύμφης, χρονολογουμένη ἕνα αἰῶνα πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως.

Μεταξὺ τῶν γραφικῶν τούτων ὑλῶν, πολλαὶ ἦσαν πάντη βάναυσοι καὶ ἀπροσφῶς ἀντικαθιστῶσαι τὴν εὐγενεστέραν ὕλην. Κατὰ τὴν ποιμενικὴν τῆς κοινωνίας ἡλικίαν ἐγράφοντο τὰ ᾄσματα δι' ἀκανθῶν καὶ βελονῶν ἐπὶ λωρίων δέρματος, ἅτινα περιέδεον περὶ τὰς ποιμαντικὰς ῥάβδους. Οἱ κάτοικοι τῶν ὑπερβορείων χωρῶν ἐχάρασσον φαίνεται τὰς ᾠδὰς των (runes), ἐπὶ τοίχων, καὶ ὁ Ὄλλοφ, κατὰ τὴν διήγησίν τινος Σάγα, ἔκτισε μεγάλην οἰκίαν, ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ τῶν δοκῶν τῆς ὁποίας ἐπέγραψε τὴν ἱστορίαν τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ κατ' αὐτὸν χρόνων, ἐνῷ ἕτερος βόρειος ἥρως φαίνεται ὅτι οὐδεμίαν ἄλλην εὗρε καλλιτέραν ὕλην τῆς καθέδρας καὶ κλίνης του πρὸς διατήρησιν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀνδραγαθημάτων. Εἰς τὸ δημαρχεῖον τοῦ Ἀνόβερ διατηροῦνται δώδεκα ξύλινοι τράπεζαι περικεχρισμέναι ὑπὸ μελισσίνου κηροῦ, ἐφ' ὧν εἶναι γεγραμμένα τὰ ὀνόματα κτητόρων τινῶν οἰκιῶν, ἄνευ τῶν ὀνομάτων τῶν ὁδῶν. Τὰ ξύλινα ταῦτα χειρόγραφα πρέπει νὰ ὑπῆρχον πρὸ τοῦ 1423 ἔτους, ὅτε πρῶτον ἐρρυμοτομήθη τὸ Ἀνόβερ. Τοιαῦτα χειρόγραφα, δύνανται νὰ παρατηρηθῶσιν εἰς δημοσίας συλλογάς, μαρτυροῦντα βάρβαρον τῆς κοινωνίας κατάστασιν. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἄραψιν, οἵτινες, κατὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Μωάμεθ, φαίνεται ὅτι ἀνέγλυφον διὰ μαχαιριδίου ἐπὶ ὠμοπλατῶν προβάτων ἀξιοσημείωτα συμβάντα, τὰς ὁποίας προσέδεον καὶ ἐκρέμων οὕτω ἐπὶ τῶν τοίχων.

Οἱ νόμοι τῶν δώδεκα πλακῶν, οὓς οἱ Ῥωμαῖοι ἀντέγραψαν κατὰ πρῶτον ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ κώδικος, μετὰ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ λαοῦ ἐχαράχθησαν ἐπὶ χαλκοῦ, καὶ κατεστράφησαν ὑπὸ κεραυνοῦ καταπεσόντος ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου, ἀπώλεια τὰ μάλιστα λυπήσασα τὸν Αὔγουστον. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς γραφῆς διατηρεῖται καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰς ἔτι χρησιμεῦον εἰς ἐπιγραφάς, ἐπιτάφια καὶ ἄλλας ἐνθυμήσεις παραπεμπομένας εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

Αἱ ἐφευρέσεις αὗται ἐγένοντο ὁδηγοὶ εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ξυλίνων πλακῶν· καὶ ἐπειδὴ ἡ κέδρος ἔχει ἀντισηπτικὴν ἰδιότητα, ἐπροτιμήθη τὸ ξύλον τοῦτο εἰς κατασκευὴν κιβωτίων χρησιμευόντων πρὸς διατήρησιν ἀξιολόγων γραφῶν. Ἡ γνωστὴ φράσις αὕτη τῶν ἀρχαίων, ὁπότε ἀπένεμον τὸ ἀνώτατον τοῦ ἐγκωμίου ἀξιολόγου βιβλίου, et cedro digna locuti, ὅτι δηλ. ἦτο ἄξιον νὰ γραφῇ ἐπὶ κέδρου, ἀναφέρεται εἰς τὸ ἔλαιον τῆς κέδρου, δι' οὗ πολύτιμα χειρόγραφα περγαμηνὰ ἐχρίοντο, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ διατηρηθῶσιν ἐκ τῆς σήψεως καὶ τῶν σκωλήκων, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Πέρσιος λέγων· « Ὅστις δὲν « προέθετο ν' ἀφήσῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τοι- « αὗτα ἔπη, ἅτινα ἠδύνατο νὰ διατηρήσῃ τὸ τῆς « κέδρου ἔλαιον διὰ παντός! »

Ἦτο πρὸς τούτοις ἐν χρήσει ἡ ἐπιβαφὴ τῶν πεζογραφῶν οὐσιῶν διὰ πορφύρας καὶ ἡ ἐπίτριψις διὰ κεδρίνου τινος ἀποσταλάγματος. Οἱ νόμοι τῶν αὐτοκρατόρων ἐδημοσιεύοντο ἐπὶ ξυλίνων πινάκων ἐγχρωματίστων, ὡς καὶ ὁ Ὁράτιος αἰνίττεται. Leges incidere ligno· ἀκολούθως ὅμως καὶ ἄλλαι ὕλαι ἀντεκατέστησαν τὸ ξύλον. Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος, δι' ὃν προετιμᾶτο ἡ κέδρος παντὸς ἄλλου ξύλου παρεισήγαγε τὴν χρῆσιν τοῦ κηροῦ, ὡς ὄντος ἀκαταστρέπτου, ἐφ' οὗ γενικῶς ἐγράφοντο διαθῆκαι, ἐπὶ σκοπῷ διατηρήσεως· οὕτως ὁ Ἰουβενάλης λέγει, Ceras implere capaces. Τὸ λεπτὸν τοῦτο ἐκ κηροῦ μίγμα ἐπετίθετο ὡσαύτως ἐπὶ ξυλίνων πινάκων, ὡς χορηγοῦν τὴν εὐκολίαν εἰς διορθώσεις καὶ ἐξαλείψεις ἡμερησίου χρήσεως.

Ἡ γραφὴ ἐγίνετο διὰ σιδηροῦ ὀξέως ἐργαλείου, ὡς τοῦτο ἐγίνετο ἐπὶ τῶν ἄλλων οὐσιῶν ἃς ἐδηλώσαμεν· ἡ γραφὶς (stylus) κατεσκευάζετο ὀξεῖα ἐκ μιᾶς ἄκρας, χρησιμευούσης πρὸς γραφήν, καὶ ἀμβλυτέρα ἐκ τῆς ἑτέρας, ὅπως γίνεται ἡ διόρθωσις εὔκολος· ἐντεῦθεν ἡ φράσις vertere stylum, ἐσήμαινετὸ ἐξαλείφειν τινὰ λέξιν. Ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι ἐμπόδισαν τὴν χρῆσιν τοῦ ὀξέως τούτου ἐργαλείου, διότι πολλοὶ τὸ μετεχειρίσθησαν καὶ ὡς κακοποιὸν ἐγχειρίδιον. Διδάσκαλός τις ἐφονεύθη διὰ ξυλίνων δέλτων (pugillares) καὶ γραφίδων τῶν ἰδίων αὐτοῦ μαθητῶν. Ὅθεν ἐπενοήθη ἡ ἀντικατάστασις τῶν στύλων κατεσκευασμένων ἐξ ὀστοῦ πτηνοῦ ἢ ἄλλου ζώου· οὕτως αἱ γραφαὶ τῶν Ῥωμαίων ὡμοίαζον ζωγραφίας. Ὁπόταν δὲ ἔγραφον ἐπὶ ἀπαλοτέρας οὐσίας μετεχειρίζοντο καλάμους ἐσχισμένους εἰς τὸ ἄκρον, ὡς τὰ ἡμέτερα κονδύλια. Τὰς καλάμους οἱ ἀσιανοὶ μεταχειρίζονται εἰσέτι ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ διαχέωσι τὴν βαφὴν των ἢ τὴν μελάνην εὐχερέστερον ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Ὁ Νωδὲ (*) παρατηρεῖ, ὅτι, εἰς τὴν ἐν Ἰταλίᾳ διατριβήν του, περὶ τὸ 1642, εἶδέ τινας τῶν κηρίνων ἐκείνων δέλτων, (καλουμένων Pugillares, καθ' ἃς ἐκρατοῦντο διὰ μιᾶς χειρὸς), καὶ ἄλλους ἐκ φλοιοῦ δένδρων, ὃν οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο ἀντὶ χάρτου.

(*) Nandé βιβλιογράφος καὶ βιβλιοθηκάριος τῆς ἐν Παρισίοις Μαζαρηνῆς βιβλιοθήκης ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΓ'.

Ἐπὶ τῶν δέλτων τούτων ἢ πινακοβιβλίων (table-books), ὁ κ. Astle παρατηρεῖ, ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐξακολούθουν τὴν χρῆσιν κηρίνων πινακοβιβλίων πολὺ μεταγενεστέρων τοῦ παπύρου, καὶ ὅτι φύλλα καὶ δέρματα ἦσαν λίαν εὔχρηστα, καθότι ἥρμοζον εἰς διόρθωσιν πρωτοτύπων συγγραφῶν· ἐκ τούτων τῶν πινακοβιβλίων ἀντέγραφον τὰ συνθέματά των ἐπιδιωρθωμένα ἐπὶ βιβλίων περγαμηνῶν, ἐὰν ταῦτα προωρίζοντο εἰς ἰδίαν τῶν συγγραφέων χρῆσιν· ἀλλ' ἐὰν ἐγίνοντο διὰ πώλησιν, ἢ ἵνα τεθῶσιν εἰς βιβλιοθήκην οἱ Librarii ἢ ἀντιγραφεῖς ἐξετέλουν τὸ ἔργον. Ἡ ἐπὶ πινακοβιβλίων γραφὴ ἐπιδοκιμάζεται ἰδίως ὑπὸ τοῦ Κυντιλιανοῦ εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον τοῦ δεκάτου βιβλίου τῶν θεσμοθεσιῶν του· διότι ὁ κηρὸς εὐκόλως ἐξαλείφεται πρὸς πᾶσαν διόρθωσιν, καὶ ὁ συγγραφεὺς οὗτος ὁμολογεῖ ὅτι ἀσθενὴς ὅρασις δὲν δύναται νὰ ἴδῃ καλῶς ἐπὶ παπύρου, καὶ παρατηρεῖ ὅτι ἡ συχνὴ ἀνάγκη τοῦ ἐμβάπτειν τὸν κάλαμον ἐπὶ τοῦ μελανοδοχείου ἐπιφέρει ἀργοπορίαν εἰς τὴν χεῖρα καὶ χαύνωσιν εἰς τὴν ταχύτητα τοῦ νοός. Τινὰ τῶν πινακοβιβλίων τούτων συμπεραίνεται ὅτι ἦσαν ὀγκώδη καὶ ἴσως βαρέα, διότι παρὰ Πλαύτῳ παρίσταται μαθητὴς συντρίβων τὴν κεφαλὴν τοῦ διδασκάλου του διὰ πινακοβιβλίου. Οἱ κριτικοί, κατὰ τὸν Κικέρωνα, ἀναγινώσκοντες τὰ κήρινά των χειρόγραφα συνείθιζον νὰ σημειόνωσι σκοτεινὰς ἢ ἐλαττωματικὰς φράσεις διὰ τῆς προσθήκης τμήματος ἐρυθροῦ κηροῦ, ὅπως ἠθέλομεν ἡμεῖς πράξει τὸ τοιοῦτον παρεγγράφοντες δι' ἐρυθρᾶς μελάνης.

Διὰ τῆς λέξεως κονδύλιον ἐν τῇ μεταφράσει τῆς βίβλου πρέπει νὰ ἐννοῶμεν σιδηροῦν στύλον. Πινακοβιβλία ἐξ ἐλέφαντος μεταχειριζόμεθα καὶ τὴν σήμερον σημειόνοντες προχείρως ἄξια μνήμης δι' ἐπίτηδες μολυβδοκονδύλων. Οἱ Ῥωμαῖοι συνείθιζον νὰ γράφωσι τὰ διατάγματα τῆς γερουσίας διὰ μέλανος χρώματος· καὶ ἡ ἔκφρασις libri elephantini, ἅτινα συγγραφεῖς τινες εἰκάζουσιν ὡς ὄντα βιβλία, λεγόμενα ὡς ἐκ τοῦ σχήματός των ἐλεφάντινα, ἦσαν λίαν πιθανῶς ἐξ ἐλέφαντος, ὀδόντος ἐλεφαντίνου, καὶ ταῦτα ἀναμφιβόλως παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἦσαν σπάνια.

Ὁ κισσηρώδης λίθος ἦτο γραφικόν τι ὕλη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, χρήσιμος εἰς τὸ λειαίνειν τὴν τραχύτητα τῆς περγαμηνῆς ἢ ὀξύνειν τοὺς καλάμους των.

Προϊόντος τοῦ χρόνου, ἡ τέχνη τοῦ γράφειν προέβη εἰς τὸ ζωγραφίζειν διὰ ποικίλων εἰδῶν μελάνης. Ὁ νέος οὗτος τοῦ γράφειν τρόπος ἐπέφερε τὴν ἀνακάλυψιν ἄλλων ὑλῶν ἁρμοδίων πρὸς γραφήν, ὡς τῶν λεπτῶν φλοιῶν δένδρων καὶ φυτῶν, καὶ τελευταῖον, ὅτε ταῦτα παρετηρήθησαν ὑποκείμενα εἰς εὐρωτίασιν, ἐπεχειρίσθησαν τὴν κατασκευὴν τῶν δένδρων τῶν ζώων· ἐπὶ ξηρῶν δερμάτων ὄφεων ἐγράφησαν ἅπαξ ἡ Ἰλιὰς καὶ ἡ Ὀδύσσεια. Ἡ δὲ πρώτη χώρα ἐν ᾗ ἤρξατο ἡ ἐργασία τῶν δερμάτων τούτων ἦν ἡ *Πέργαμος* τῆς Ἀσίας, ἐξ οὗ καὶ τὸ Λατινικὸν ὄνομα τῶν *περγαμηνῶν* (pergamenae). Τὰ δέρματα ὅμως ταῦτα εἶναι κάλλιον γνωστὰ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τοῦ καθαροῦ Λατινισμοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα *μεμβράναι* (membranae), οὕτω καλούμεναι ἐκ τῶν μεμβρανῶν τῶν διαφόρων ζώων, ἐξ ὧν αὗται συνετίθεντο. Οἱ ἀρχαῖοι εἶχον περγαμηνὰς τριῶν χρωμάτων, λευκοῦ, ἐρυθροῦ καὶ πορφυροῦ. Ἐν Ῥώμῃ ἡ λευκὴ περγαμηνὴ ἀπήρεσκε, καθότι ὑπέκειτο εἰς ῥύπωσιν μᾶλλον τῶν ἄλλων, καὶ κατέπλησσε τὴν ὅρασιν. Ἔγραφον δὲ γενικῶς διὰ χρυσῶν ἢ ἀργυρῶν γραμμάτων ἐπὶ πορφυρᾶς ἢ ἰοειδοῦς περγαμηνῆς. Τὸ ἔθιμον τοῦτο προέβη ἐξακολουθοῦν μέχρι τῶν πρώτων ἐποχῶν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀντίγραφα τῶν Εὐαγγελιστῶν τοῦ εἴδους τούτου διατηροῦνται ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ.

Ὅτε οἱ Αἰγύπτιοι μετεχειρίζοντο πρὸς γραφὴν τὸν φλοιὸν φυτοῦ, καλούμενον *πάπυρον*, ἡ μέθοδος αὕτη, ἕνεκα τῆς εὐχαρείας της, ἀντικατέστησεν ὅλας τὰς προηγηθείσας. Τὸ φυτὸν τοῦτο ἐβλάστανεν ἀφθόνως ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Νείλου, καὶ ἔδωκε τὸ ὄνομα εἰς τὸν ἡμέτερον *χάρτην πάπυρον* (paper), μολονότι ὁ ἡμέτερος κατασκευάζεται ἤδη ἐκ λιναρίου ἢ ἐφθαρμένων ὑφασμάτων, ἐνῷ πρότερον ἐγίνετο ἐκ βαμβακομαλλίου, καὶ ἦτο εὔφθαρτος καὶ ὑποπράσινος. Μετὰ τὴν Π'. ἑκατονταετηρίδα ὁ πάπυρος ἀντικατεστάθη διὰ τῆς περγαμηνῆς. Οἱ Σῖναι κατασκευάζουσι τὸν *χάρτην των* ἐκ μετάξης, καὶ ἡ χρῆσις τοῦ *χάρτου* εἶναι ἀρχαία, καθότι εὑρίσκεται ἡ ὀνομασία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λατινισταῖς, charta ἢ chartae. Πρὶν δὲ ἡ χρῆσις τῆς περγαμηνῆς ἢ τοῦ παπύρου μεταβῇ εἰς τοὺς Ῥωμαίους, μετεχειρίζοντο οὗτοι τὸν λευκὸν φλοιὸν τὸν εὑρισκόμενον μεταξὺ τοῦ ξύλου καὶ τοῦ ἔξωθεν φλοιοῦ τῶν δένδρων, καὶ τὴν δερματώδη ταύτην οὐσίαν ἐκάλουν *βίβλον* (liber), ἐξ οὗ ἡ Λατινικὴ λέξις liber, βιβλίον, καὶ ἡ Γαλλικὴ livre, βιβλίον. Οἱ Ἄγγλοι, καταγόμενοι ἐκ βορείων φυλῶν, καλοῦσι τὸ βιβλίον, (liber) book, ἐκ τοῦ Δανικοῦ bog, φηγός, καθότι ἐπὶ τοῦ δένδρου τούτου ὄντος ἀφθόνου ἐν Δανιμαρκίᾳ συνείθιζον νὰ γράφωσιν. Εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἀντὶ νὰ περιελίττωσι τὸν φλοιὸν τοῦτον, τὴν περγαμηνὴν ἢ τὸν χάρτην, ὡς ἡμεῖς κάμνομεν, τὸν περιέστρεφον ἀφοῦ ἔγραφον, καὶ τὸ Λατινικὸν ὄνομα ὅπερ ἔσχον τὰ περιελίγματα ταῦτα μετέβη καὶ εἰς ἡμᾶς ὡς καὶ ἄλλα ὀνόματα. Λέγομεν λοιπὸν *τόμος* (volume). Ἂν καὶ τὰ βιβλία ἡμῶν συντίθενται ἐκ φύλλων συνδεδεμένων ὁμοῦ. Τὰ δὲ βιβλία τῶν ἀρχαίων ἐντὸς τῶν βιβλιοθηκῶν ἵσταντο ὄρθια ἐν σχήμασι κυλίνδρου, ἐπιγεγραμμένα ἔξωθεν ἐρυθροῖς γράμματι καὶ ὁμοιάζοντα ἐπὶ τῶν σανίδων τῆς βιβλιοθήκης μὲ μικρὰν κιονοστιχίαν.

Οἱ ἀρχαῖοι εἶχον τὴν αὐτὴν μὲ ἡμᾶς φιλόκαλον περιέργειαν εἰς τὴν κομψὴν καὶ πλουσίαν τῶν βιβλίων των κατασκευήν. Ὁ Προπέρτιος περιγράφει πίνακας περιχρύσους καὶ ὁ Ὀβίδιος σημειοῖ τοὺς ἐρυθροὺς αὐτῶν τίτλους, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐκτὸς τῆς πορφύρας μεθ' ἧς τὰ περιέβαπτον, καὶ τοῦ φευστοῦ χρυσοῦ, τὸν ὁποῖον μετεχειρίζοντο ὡς μελάνην, ἐπακόσμουν τὰ καλύμματά των μὲ πολυτίμους λίθους.

εἶδον εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς πόλεως Τρέβης (Troves) χειρόγραφον, δῶρον ἡγεμονίδος εἰς μοναστήριόν τι, κεκαλυμμένον μὲ πολύτιμα κοσμήματα ἀρχαῖα. Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Ἐκκλησίας ἐζωγράφιζον κοινῶς ἐπὶ τῶν καλυμμάτων τῶν ἱερῶν βιβλίων τὸν Χριστὸν ἀποθνήσκοντα. Εἰς τὴν περίφημον βιβλιοθήκην τοῦ Κ. Δουσίου (Douce) ὑπάρχει Ψαλτήριον, ὑποτιθέμενον ὅτι ἀνῆκεν εἰς Κάρολον τὸν Μέγαν (Charlemagne), ἔχον τὴν περγαμηνὴν πορφυρόχρωμον καὶ τὰ γράμματα χρυσᾶ. Τὰ ἀνατολικὰ ἔθνη ἡγάπων φαίνεται νὰ κοσμῶσι τὰ χειρόγραφά των διὰ ποικίλων βαφῶν καὶ ἐπικοσμημάτων. Δείγματα χειρογράφων Ἀραβικῶν δεικνύονται πλουσίως κεκοσμημένα εἰς τινας τῆς Εὐρώπης βιβλιοθήκας. Ὁ Κ. Οὐίλλιέλμος Jones περιγράφει ἀνατολικόν τι χειρόγραφον, ἐν ᾧ τὸ ὄνομα τοῦ Μωάμεθ, ἦν φαντασιωδῶς κεκαλλωπισμένον μετ' ἀνθοστεφάνων λειρίων, εὐτρεπισμένον μὲ ὡραῖα χρώματα καὶ ἄλλα χρυσὰ ἐγκαλλωπίσματα. Τὸ βιβλίον τῶν περιφανεστέρων τῆς Περσίας συγγραφέων εἶναι γεγραμμένα εἰς μετάξινον χάρτην κατακεκοσμημένον μὲ κονίαν χρυσοῦ ἢ ἀργύρου, αἱ σελίδες εἶναι συχνάκις κεχρωματισμέναι καὶ τὸ ὅλον βιβλίον εἶναι ἐνίοτε ἀρωματισμένον, καὶ ἀποπνέει τὴν εὐωδίαν τοῦ ροδελαίου ἢ ἄλλης τοιαύτης οὐσίας.

Οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον διάφορα εἴδη περγαμηνῶν, ἔχοντα ὁμοίως καὶ διάφορα ὀνόματα, οἷον *Λύγουστιανὸς χάρτης*, *Λιβιανὸς χάρτης*, ἀναφορικῶς πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ζεύγους· ὁ *λευκὸς χάρτης* (charta blanca) ἐκαλεῖτο οὕτως ὡς ἐκ τῆς στιλβούσης λευκότητός του. Ἴσως ἐκ τούτου προῆλθε τὸ παρ' ἡμῖν charto blanche. Ἐπὶ τοῦ μέλανος χάρτου (charta nigra) τὰ γράμματα ἦσαν λευκὰ ἢ ἄλλου χρώματος.

Ὁ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν χάρτης ὑπερτερεῖ πάσης γραφικῆς ὕλης διά τε τὸ εὔκολον καὶ τὸ εὔχρηστον αὐτοῦ. Τὸ πρῶταν ἐργοστάσιον τοῦ χάρτου ἐν Ἀγγλίᾳ ἀνηγέρθη εἰς τὴν πόλιν Dartford, ὑπό τινος Γερμανοῦ, τὸ 1588, ὅστις ἀνηγορεύθη ἱππότης ὑπὸ τῆς Ἐλισσάβετ· ἀλλὰ μόλις περὶ τὸ 1713 Θωμᾶς τις Warthins, χαρτοπώλης, ἐτελειοποίησε τὸν χάρτην δι' ἰδίων του ἐφευρέσεων, καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν τοῦ ἀνδρὸς τούτου ὀφείλομεν τὴν καταγωγὴν τῶν πολυαρίθμων ἡμῶν χαρτουργείων. Ἡ Γαλλία μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἐκπρομηθεύετο χάρτην εἰς Ἀγγλίαν καὶ Ὁλλανδίαν.

Τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ χαρτοποιεῖα εἶχον μικρὰν ἐνθάρρυνσιν καὶ προαγωγὴν μέχρι τοῦ 1662. Αἱ ἀκόλουθοι παρατηρήσεις συγγραφέως τινὸς (τοῦ Fullov) εἶναι περίεργοι ὡς πρὸς τὸν χάρτην τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. α 'Ο χάρτης μαρτυρεῖ κατά τινα τρόπον τὸν χαρακτῆρα τῆς χώρας, ἐν ᾗ κατασκευάζεται· ὁ Βενετικὸς εἶναι καθάριος, ἐλαστικὸς καὶ κομψός· ὁ γαλλικὸς ἐλαφρός, λεπτὸς καὶ ἄκαμπτος· ὁ ὁλλανδικὸς πυκνός, βαρὺς καὶ παχὺς καὶ σπογγώδης.» Παραπονεῖται ὅτι τὰ ἀγγλικὰ χαρτουργεῖα δὲν λαμβάνουσι τὴν ἀπαιτουμένην ἐνίσχυσιν «ἀναφορικῶς ὡς πρὸς τὰς μεγάλας χρηματικὰς ποσότητας, αἵτινες ἐτησίως δαπανῶνται πρὸς ἀγορὰν χάρτου ἐξ Ἰταλίας, Γαλλίας καὶ Γερμανίας, καὶ ἠδύναντο βεβαίως νὰ ἐλαττωθῶσιν, ἐὰν τὰ ἐγχώρια χαρτοποιεῖα ἐβελτιοῦντο. Πρὸς τοὺς ἀντιτείνοντας ὅτι δὲν δύναται ὁ ἀγγλικὸς χάρτης νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν τῆς Βενετίας, ἀποκρίνομαι ὅτι οὔτε ἡ ἡμετέρα ὕελος ἔχει τὴν καθαρότητα τῆς βενετικῆς, ἀλλ' ὅμως αἱ πράσιναι ὕελοι τῆς Sussex ἀποφέρουσιν ἀξιόλογα κέρδη εἰς τοὺς κατασκευαστὰς καὶ τοὺς πωλητάς, καὶ ὁ σπογγώδης ἡμῶν χάρτης δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπικερδής.» Ὁ σημερινὸς γερμανικὸς πρὸς τύπωσιν χάρτης προξενεῖ μεγάλην δυσαρέσκειαν καὶ εἰς τοὺς τυπογράφους καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας, διότι τὰ τοῦ τόπου τούτου χαρτοποιεῖα μεταχειρίζονται εὐτελεστάτας ὕλας. Τὰ παλαιόπανα εἶναι σπάνια, ἐνῷ οἱ Γερμανοὶ συγγραφεῖς, ἕνεκα τῆς πλουσιότητος τῆς γλώσσης των, εἶναι πολυάριθμοι καὶ πολύτιμοι.

Ὁ Κ. Astle παραπονεῖται πικρῶς διὰ τὴν κακὴν ποιότητα τῆς ἀγγλικῆς μελάνης παραβάλλων αὐτὴν πρὸς τὴν τῆς ἀρχαιότητος. Φαίνεται ὅτι ἡ ἀτέλεια τῆς γραφικῆς ὕλης πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς ἁπλῆν ἀμέλειαν· ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ σημαντικοῦ κέρδους, ὅπερ ἀπολαμβάνει ἡ κοινωνία ἐκ τῆς χρήσεώς της, καὶ τῆς αἰσχροκερδείας τῶν παραποιητῶν, εἶναι ἄξιον νὰ τεθῇ νόμος τις περιορίζων τὴν ἀγυρτείαν. Ἡ κατασκευὴ μελάνης εἶναι ἁπλῆ, ἀλλὰ βεβαίως οἱ ἀρχαῖοι προήγαγον εἰς μεγίστην τελειοποίησιν τὴν ὕλην ταύτην. Τὰ Σαξωνικὰ χειρόγραφα γραφέντα ἐν Ἀγγλίᾳ διατηροῦσιν εἰσέτι ἀπαράμιλλον στιλπνότητα χρώματος. Τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς ΙΕ. καὶ ΙΣ'. ἑκατονταετηρίδος, παραβαλλόμενα πρὸς τὰ τῆς Ε', ἢ τῆς ΙΒ'. μαρτυροῦσι τὴν ἀξιολογότητα, καὶ τὴν καθαρὰν διατήρησιν τῶν πρώτων, ἐνῷ τῶν μεταγενεστέρων αἰώνων εἶναι τοσοῦτον ἐξίτηλα, ὥστε μετὰ μεγίστης ἀναγινώσκονται δυσκολίας.

Ἔχομεν καὶ ἡμεῖς ἤδη διαφόρων χρωμάτων μελάνας. Εὑρίσκομεν χρυσῆν καὶ ἀργυρᾶν, ἐρυθρᾶν, πρασίνην, φαιὰν καὶ κυανῆν· ἀλλ' ἡ μαύρη μελάνη θεωρεῖται ὡς ἡ ἀξιολογωτέρα γραφικὴ ὕλη.

(Ἐκ τῶν τοῦ I. D' Israeli.) Χ. Α. Π.

ΤΙΤΛΟΙ ΗΓΕΜΟΝΩΝ.

—o—

Εἰς χώρας ὅπου ὁ δεσποτισμὸς εἶναι παντοδύναμος καὶ ἀπολύτως ἐθελότροπος, οἱ τίτλοι τῶν ἡγεμόνων ἐπήγασαν εἴτε ἐκ τῆς μέθης καὶ καταχρήσεως τῆς ἰσχύος, εἴτε διότι ἡ βασιλικὴ ἀρχὴ ἐθεωρήθη ὡς ὑψηλῆς καὶ ἐξαιρέτου φύσεως, καὶ ἑπομένως οἱ λαοὶ ἐξέφρασαν τὴν ἰδέαν των περὶ τοῦ καθαροῦ μονοκρατορικοῦ ἀξιώματος δι' ἐνεργητικῆς περιγραφῆς ἀσιατικῆς φαντασίας.

Ὁ ἡγεμόνες τῶν Νατσαλίων θεωροῦνται ὡς τέκνα τοῦ ἡλίου, καὶ οἱ ὑπήκοοι αὐτῶν τοῖς ἀπονέμουσι τὸ ὄνομα τοῦ πατρός των. Οἱ ὑπό τινων ἡγεμόνων φερόμενοι τίτλοι δὲν εἶναι πάντοτε ἔντιμοι, ἀρκεῖ μόνον ὅτι ὁ λαός τους σέβεται. Ὁ βασιλεὺς τῆς Κιτέρβας (Quiterva) καλεῖται *μέγας λέων*· ἐκ τούτου οἱ λέοντες εἰς τὸ κράτος τοῦτο τοσοῦτον τιμῶνται, ὥστε ἀπαγορεύεται ἡ θανάτωσίς των, ἐκτὸς εἰς τινας βασιλικὰς θήρας.

Ὁ βασιλεὺς τοῦ Μονομοταπᾶ περιστοιχίζεται ὑπὸ μουσικῶν καὶ ποιητῶν, οἵτινες θυμιάζουσι τὸ εἴδωλον τῆς λατρείας των διὰ τῶν κολακευτικωτέρων ἐπικλήσεων, ὡς ὁ *Κύριος τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης· ὁ μέγας μάγος, ὁ μέγας κλέπτης!* πιθανῶς ἡ κλοπὴ θεωρεῖται εἰς τὸ κράτος ἐκεῖνο ὡς ἀξιότιμος ἐπιτηδειότης. Οἱ Ἀσιανοὶ ἀπονέμουσιν εἰς τοὺς ἄνακτάς των τιτλους, κινδυνεύοντες ἡμᾶς εἰς γέλωτα. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀρρακάνδης καλεῖται οὕτως. « Αὐτοκράτωρ τῆς Ἀρρακάνδης, κάτοχος τοῦ λευκοῦ ἐλέφαντος καὶ τῶν δύω ἐνωτίων· κατὰ συνέπειαν τῆς κτήσεως ταύτης εἶναι νόμιμος κληρονόμος τοῦ Πεγοῦ καὶ Βράμα· εἶναι κύριος τῶν δώδεκα ἐπαρχιῶν τῆς Βεγκάλης, καὶ τῶν δώδεκα βασιλέων ὧν αἱ κεφαλαὶ εἶναι ὑποπόδιον τῶν ποδῶν του. » Ἡ Α. Μ. τῆς Ἄβας καλεῖται *Θεὸς* γράφων δὲ πρὸς ξένους ἡγεμόνας ὑπογράφεται, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων, ὃν πάντες οἱ ἄνθρωποι ὀφείλουσι νὰ ὑπακούωσι, διότι εἶναι ἡ αἰτία τῆς διατηρήσεως ὅλων τῶν ζώων, ὁ τακτοποιητὴς τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους, ὁ ἀπόλυτος κύριος τῶν κινήσεων τῆς θαλάσσης, ἀδελφὸς τοῦ ἡλίου καὶ βασιλεὺς τῶν εἰκοσιτεσσάρων σκιάδων (umbrella) Αἱ σκιάδες αὗται φέρονται πάντοτε πρὸ αὐτοῦ ὡς σύμβολα τῆς ἀξίας του. Οἱ τίτλοι τῶν βασιλέων τῆς Ἀχὲμ εἶναι παράδοξοι καὶ ὀγκώδεις· οἱ μᾶλλον τολμηροὶ εἶναι· α 'Ο κυριάρχης τοῦ παντὸς, οὗτινος τὸ σῶμα εἶναι φωτεινὸν ὡς ὁ ἥλιος, ὃν ὁ Θεὸς ἔπλασε διὰ νὰ ἦναι πλήρης ὡς ἡ πανσέληνος· οὗτινος ὁ ὀφθαλμὸς στίλβει ὡς τὸ βόρειον ἄστρον· βασιλεὺς πνευματώδης ὡς κανονικὴ σφαῖρα, ἐπισκιάζων ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς καὶ ἀφίνων εἰς τὰ ἴχνη τῶν βημάτων ἀνεξάλειπτον εὐωδίαν. » κτλ. κτλ.

Ὁ Κανδυανὸς ἡγεμὼν ὀνομάζεται Θεὸς (Dewo)· εἰς δὲ τὰ ἀποστελλόμενα δῶρα, ἐπιφέρει τὸς παραδόξους ταύτας ἐπικλήσεις· α 'Ο προστάτης τῆς θρησκείας, οὗ ἡ φήμη ἄπειρος, ὅστις ὑπερτερεῖ κατὰ τὴν ἀξίαν τὴν σελήνην, τὸν ἥλιον, τοὺς ἀστέρας κτλ. οὕτινος οἱ πόδες εὐωδιάζουσιν εἰς πᾶς ῥίνας τῶν ἄλλων βασιλέων, ὡς τὰ ἄνθη εἰς τὰς τῶν μελισσῶν, εὐγενέστατος ἡμῶν προστάτης καὶ θεός » κτλ. κτλ.

Μετὰ τὴν καταγραφὴν τῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας κυβερνωμένων χωρῶν, οἱ αὐλικοὶ προσνέμουσιν εἰς τὸν κύριόν των ποιητικὰς τινας διακρίσεις, ὡς ὁ *κλάδος τῆς τιμῆς, ὁ καθρέπτης τῆς ἀρετῆς, τὸ ῥόδον τῆς χαρᾶς*.

(Ἐκ τῶν τοῦ I. D' Israeli.) Χ. Α. Π.

ΑΣΤΗΡ Ο ΑΡΓΥΡΟΕΙΔΗΣ

ἢ Συρικώδης.

—◆—

Aster sericens.— Class, Syngenesia polygamia superflua.

A. sericens fruticosus foliis oblongo — lanceolatis sessilibus integerrimis, trinerviis serice tormentosis, floribus terminalibus (Wild.)

Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἀστεροειδοῦς φυτοῦ ἐκόμισε πρῶτος εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Μιχώιος (Michaux) ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ Μισουρὶ καὶ Μισισιπὶ ὅπου γεννᾶται αὐτοφυῶς. Ἔχει δὲ τὸ φυτὸν τοῦτο καυλοὺς ὑποξυλώδεις, συμπυκνοφυεῖς καὶ σχεδὸν ¾ πήχεως τὸ ὕψος, εὐκλάστους, εὐκάμπτους καὶ πολυκλάδους. Τὰ φύλλα αὐτῶν κεῖνται ἐναλλὰξ καὶ εἰσὶν ἄμισχα, ὠολογχοειδῆ, ὀξυτενῆ, ὁλοσχερῆ, τρίνευρα, συρικώδη καὶ τεφραργυρόχροα. Τὰ ἄνθη εἰσὶ μονήρη κείμενα ἐν ταῖς ἄκραις τῶν κλάδων καὶ ἀποτελοῦσιν ἅπαντα ὁμοῦ εὐρυτάτην ἀνθήλην· ἕκαστον δὲ αὐτῶν ἔχει ὡς ἔγγιστα ⅔ γαλλικοῦ δακτύλου διάμετρον, καὶ εἶναι ξανθὸν εἰς τὸ κέντρον καὶ ἐρυθροϊῶδες κατὰ τὴν περίμετρον. Ἀνθεῖ κατὰ τὸν Σεπτέμβριον καὶ Ὀκτώβριον μῆνα, ὅτε πίπτουσι τὰ τοῦ καυλοῦ φύλλα, οὗ ἕνεκα ἐλαττοῦται ἡ καλλονὴ αὐτοῦ, καὶ ἀπαιτεῖ γῆν ἐλαφρὰν καὶ μικρὰν περιποίησιν. Πολυπλασιάζεται δὲ εὐκολώτατα διὰ τῆς διαιρέσεως τῆς ῥίζης του.

Ἰ. Δε Κιγάλας.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ.

(Ἴδε Φυλλάδ. 94.)

—o—

XIV.

Τρίτη γεννήθη ὁ Διγενὴς καὶ τρίτη θὰ πεθάνῃ.
Πιάνει καλεῖ τοὺς φίλους του κι' ὅλους τε' ἀνδρειωμένους·
Νάλθ' ὁ Μηνᾶς κι' ὁ Μαβραλῆς νάρθῃ κι' ὁ υἱὸς τοῦ Δράκου,
Νάλθῃ κε' ὁ Τρεμαντάχειλος ποῦ τρέμ' ἡ γῆ κι' ὁ κόσμος.
Ἐπῆγαν καὶ τὸν ἠῦρανε 'ς τὸν κάμπο ξαπλωμένον.
Πούσουν ἐσύ, βρὲ Διγενῆ, καὶ θέλεις νὰ πεθάνῃς.
Φάτε κὲ πιέτε, φίλοι μου, κ' ἐγὼ σᾶς ἀφηγῶμαι·
Ἐ τῆς Ἀλαμάνας τὸ βουνὸ 'ς τῆς Ἀραπιᾶς τὸν κάμπο,
Ἐκεῖ ποῦ πέντε δὲν περνοῦν καὶ δέκα δὲν διαβαίνουν
Περνᾷν πενῆντα κ' ἑκατὸ καὶ νᾷν κι' ἁρματωμένοι.
Κ' ἐγὼ μαῦρος ἀπέρασα πεζὸς κ' ἁρματωμένος.
Τριακόσια ἀρκούδια σκότωσα κ' ἑξῆντα δύο λεοντάρια·
Ἐπέτυχα κ' ἐβάρεσα τὸ στοιχειωμένο ἐλάφι,
Πδχει σταυρὸ 'ς τὰ κέρατα κ' ἀστέρι στὸ κεφάλι,
Κι' ἀνάμεσα 'ς τὰ δίπλατα εἶχε τὴν Παναγία.
Αὐτὸ τὸ κρίμα μ' ἔσωσε καὶ θέλω νὰ πεθάνω.

Τρακόσους χρόνους ἔζησα ἐδῶ 'ς τὸν πάνω κόσμο·
Κανένα δὲν φοβήθηκα ἀπ' τοὺς ἀνδρειωμένους·
Καὶ τώρα εἶδα ἕνα ξεσκάλτζωτο πεζὸν κι' ἁρματωμένον,
Πόχει τοῦ ρίσου τὰ πλουμιὰ τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια,
Τὸν ἴδανε τὰ μάτια μου κ' ἐλάδωσε ἡ καρδιά μου·
Κεῖνο τὸ κρίμα μ' ἔσωσε καὶ θελω νὰ πεθάνω.

XVI.

Τῆς Πάργας.

Κάποτες ἐμαλλόνανε οἱ Παργηνοὶ κ' οἱ Τ . . .
Ἐπιάσαμε τὸν πόλεμο ὀχ' τὸ πωρνὸ 'ς τὸ βράδυ.
Κι' αὐτοῦ 'ς τὸ γέρμα τοῦ ἡλιοῦ, δυὸ ὧραις νὰ βασιλεύσῃ,
Ἐπιάσαμε τὸν πόλεμο καὶ πᾷ νὰ μετρηθοῦμε.
Μετροῦνται οἱ . . . τὰ σκυλιὰ καὶ λείπουν πενταχόσοι·
Μετροῦνται καὶ οἱ Παργηνοὶ καὶ λείπει ἕνας λεβέντης.
Μὰ εἰδ' αὐτὸς δὲν ἔλειψε, μὰ εἰδ' αὐτὸς δὲν λείπει.
Καὶ τὸ τουφέκι ἐχάλασε καὶ πάει νὰ τὸ φκιάσῃ

XVII.

Τῆς Πάργας.

'Σ τὸν ᾠδὴ θὲ νὰ πάγω
τὸν Χάρο νὰ σμιχθῶ,
Νὰ τὸν ἐπιάσω φίλο
καὶ ἀδελφοπητό.
Μή να καὶ μοῦ δανείσῃ
σαΐταις κοφτεραΐς,
Νὰ πάω νὰ σαϊτέψω
τρεῖς βεργολιγεραΐς·
Ὁποῦ μοῦ προμετάραν
κ' αἱ τρεῖς τους τὸ φιλί,
Κ' ὕστερα μ' ἐγιλάσαν
σὰν τὸ μικρὸ παιδί.

XVIII.

Παιδιά μου μὴ σκανιάζεσθε, καὶ μὴ παραπονιέσθε·
Ἐγὼ δὲν ἔχω τίποτες, λίγο 'μαι λαβωμένος·
Μικρὴ εἶναι τὸ λάβωμα, γλυκὸ εἶν' τὸ μολύβι.
Τραβᾶτε με νὰ σηκωθῶ καὶ βάλτε με νὰ κάτσω·
Πάρτεμε, παλληκάρια μου, λίγα κ' ἀνδρειωμένα·
Γιὰ πάρτε με κ' ἐβγάλτε με σὲ μιὰ ψηλὴ ραχοῦλα·
Καὶ στρῶστέ μου χλωρὰ κλαδιά, καὶ βάλτε με νὰ κάτσω.
Καὶ φέρτε μου γλυκὸ κρασὶ ἀπὸ τοὺς Παπαδάδαις,
Νὰ πλύνω τὴν λαβωματιὰ ποῦ εἶμαι λαβωμένος·
Καὶ πάρτε τὸ μαχαῖρί μου κ' ἀσημοχαντζαρό μου,
Καὶ φκιάστε μου τὸ μνῆμά μου, καὶ φκιάστε τὸ κιβοῦρι,
Νἆναι πλατύ, νἆναι μακρὺ νὰ πέρνῃ δυὸ νοματους,
Νὰ στέκ' ὀρθὸς νὰ πολεμῶ νὰ πέφτω νὰ γιομίζω.
Καὶ 'ς τὴν δεξιά μου τὴν μεριὰ ἀφῆστε παραθύρι,
Νὰ μπενοβγαίνουν τὰ πουλιὰ τῆς ἀνοιξις τ' ἀηδόνια.

XIX.

Τῆς Φωκίδος.

Ὅλο τὸ βιό μου ξώδεψα νὰ κάμω περιβόλι·
Καὶ περιβόλι ἔκαμα περίσσια προκομμένο.
Κι' ὅσαις μηλιαὶς γλυκομηλιαῖς ὅλαις ταῖς ἔχει μέσα,
Κι' ὅσα νερὰ τρεχούμενα ὅλα τρέχουνε μέσα.
Κι' ὅσα πουλιὰ ποῦ κελαϊδοῦν ὅλα λαλοῦνε μέσα·
Καὶ μέσα σ' ὅλα τὰ πουλιὰ εἶναι καὶ τ' ἀηδονάκι,
Ἔκλαψε κ' ἔκαμε φωλιὰ σ' τοῦ πηγαδιοῦ τὰ χείλη.
Πάν' τὰ κοφάσια γιὰ νερὰ καὶ τοῦ τὴν ἐχαλᾶνε.
Τὴ μέρα τὸ παράπονο κ' ἡ πίκρα ἡ μεγάλη,
Κ' ἔκλαψε κ' ἔκαμε φωλιὰ κάτου σ' τὸ περιγιάλι,
Πηγαίνουν ναύταις γιὰ νερὸ καὶ τοῦ τὴν ἐχαλάνε.
Μιὰ πῆγε κ' ἔκαμε φωλιὰ σ' τοῦ καραβιοῦ τὴν πρύμνη,
Μιὰ φύσηξ' ὁ δελιθοριὰς καὶ τοῦ τὴν ἐχαλάει.
Μιὰ πῆγε καὶ κατέκατζε σ' ἕνα ἐρημο δενδράκι.
Ἐκεῖ κελαΐδε κ' ἔλεγε πῶς πιάνεται ἡ ἀγάπη,
Ἀπὸ τὰ μάτια βάνει ἀρχὴ σ' τὰ χείλη κατεβαίνει,
Κ' ἀπὸ τὰ χείλη σ' τὴν καρδιὰ, καὶ σ' τὴν καρδιὰ ἀνεμένει.
Βασιλοπούλα τ' ἄκουσε ἀπ' ὥριο παραθύρι·
Πουλίμ' νάχα τὴν χάρι σου νάχα καὶ τὴν λαλιά σου.
Βασιλοπούλα ζηλαριὰ τ' εἶδες καὶ μοῦ ζηλεύθης,
Ποῦ σὺ τρῶς παστρικὸ ψωμὶ κ' ἐγὼ τρώγω χορτάρι,
Ποῦ σὺ πίνεις γλυκὸ κρασὶ κ' ἐγὼ νερὸ ἀπ' τ' αὐλάκι,
Ποῦ σὺ κοιμᾶσαι εἰς στρώματα, σ' ὁλόχρυσα συνδόνια,
Κ' ἐγὼ κοιμοῦμαι σ' τὰ κλαδιὰ καὶ σ' ἐρημιαῖς καὶ κάμπους,
Ποῦ σὺ παντέχεις ἕνα νιὸν νὰ σὲ γλυκοφιλήσῃ,
Κ' ἐγὼ παντέχω κυνηγὸ γιὰ νὰ μὲ κυνηγήσῃ.

XX.

Τῶν Θερμοπυλῶν.

Σηκόνομαι μιὰ χαραυγὴ μαῦρος ἀπὸ τὴν ὕπνο,
Πέρνω νερὸ καὶ νίβομαι, μανδύλι καὶ σφουγγοῦμαι,
Ἀκουω τὰ δένδρα καὶ ὀρνιτοῦν καὶ ταῖς ὀξιαῖς καὶ τρίζουν,
Καὶ τὰ λημέρια τῶν κλεπτῶν καὶ βαρυαναστενάζουν.
Ἔκατσα καὶ τὰ ρώτησα γλυκὰ σὰν τὴν μητέρα·
Τ' ἔχετε ὀξιαῖς ποῦ θλίβεσθε λημέρια ποῦ βογγᾶτε;
Κ' ἐκεῖνα τ' ἀπεκρίθηκαν βαρυαναστεναγμένα·
Ἐχάσαμε τὴν κλεφτουριὰ καὶ τὸν λεβέντη Μίτζο
Ὁποῦχε δώδεκ' ἀδελφοὺς τριανταδυὸ ἀδελφία,
Ποὺ φερνε σκλάβαις παπαδιαὶς μὲ ταῖς παπαδοπούλαις,
Ποὺ φερνε καὶ τρεῖς μπέηδαις μ' αὐταῖς ταῖς μπεϊοπούλαις

XXI.

Τῆς Ζακύνθου.

Νὰ μ' ἤθελ' ἔμπῃ ὁ Θεριστὴς νὰ μ' ἤθελ' ἔμπῃ ὁ Μάης
Ποῦ βλόγιασάνε τὰ παιδιὰ κ' ὅλα τὰ παληκάρια.
Κ' ὅλα μανάδαις εἴχανε καὶ τὰ κουμαντεριζόν.
Κ' ὁ Μήτρος μάνα δὲν ἔχει νὰ τὸν κουμαντερίσῃ.
Σ' τὸ παραθύρι κάθεται, σ' τοὺς κάμπους ἀγναντεύει,
Βλέπει συντρόφους πόρχονται τὸν ταμπουρὰ βαρῶντας
Τοὺς ταμπουράδαις παίζοντες κι' ἀτοὶ τους τραγουδῶντες.
Τὸν πῆρε τὸ παράπονο καὶ κάθεται καὶ κλαίει·
Τραβᾶτέ με νὰ σηκωθῶ καὶ βάλτε με νὰ κάτζω·
Καὶ φέρτε με τὸν ταμπουρᾶ τὸ γλυβερὸ παιγνίδι
Νὰ τὸν βαρέσω γλυβερὰ καὶ νὰ τὸ εἰπῶ καϋμένα·
Ἡ' ἐγὼ μανοῦλα δὲν ἔχω νὰ μὲ κουμανταρίσῃ.
Κλάψετε δένδρα καὶ κλαδιὰ καὶ σεῖς κοντοραχοῦλαις
Καὶ βρύσαις πόπινα νερὸ ὅλαις νὰ μαραθοῦνε.

XXII.

Ἐσεῖς πουλιὰ βουνήσια καὶ θαλασσινὰ,
Αὐτοῦ ψηλὰ ποὺ πᾶτε κατὰ τὸν τόπο μου,
Μηλιὰ 'χω σ' τὴν αὐλή μου κι' ἂν κονέψετε
Νὰ εἰπῆτε τῆς καλῆς μου τῆς ἐρωταριᾶς,
Θέλει καλογρεὰ ἀς γένῃ θέλει κ' ἀς πανδρευθῇ
Θέλει χέρι ἀς καθήσῃ κ' ἀς μὴ καρτερῇ.
Τί μένα μ' ἐπανδρέψαν μέσα σ' τὸν Ἁρμυρό,
Κ' ἐπῆρ' Ἁρμυροπούλα μάγησσας παιδί,
Ποῦ μάγεψε τὰ ψάρια κι' ὅλο τὸ γυαλὸ
Ποῦ μάγεψε καὶ ἐμένα καὶ μ' ἔκαμε γαμπρό.

XXIII.

Ὁ δυόσμος κι' ὁ βασιλικὸς καὶ τὸ μακεδονῆσι,
Αὐτὰ τὰ τρία μαλλόνανε ποιὸ κάλλιο νὰ μυρίζῃ.
Πετιέται τὸ τριαντάφυλλο τὸ μοσχόμυρισμένο·

Σωπᾶτε βρωμοχόρταρα καὶ σεῖς βρωμοκανίθραις,
Νὰ κρίνῃ τὸ τριαντάφυλλο τὸ μοσχομυρισμένο,
Ποῦ τὸν χειμῶνα κρύβεται 'σ τῆς ἀγκαθιᾶς τὴν ῥίζα,
Τὸν Μαΐ τὸν μῆνα φαίνεται σὲ νιοῦ γαμβροῦ κεφάλι
Σὲ πανδρεμένης μάγουλο, σὲ κοριτζοῦ βυζάκι,
Σ' τῆς χήρας τὸ προσκέφαλο νυχτόνει, ξημερόνει·
Χήρα μ' γιὰ ἀὲν πανδρεύεσαι δὲν πέρνεις κι' ἄλλον ἄνδρα,
Βρὲ πῶς μοῦ λὲς νὰ πανδρευθῶ κι' ἄλλον ἄνδρα νὰ πάρω,
Ποῦ μένα ἄνδρας μου εἶναι ἄρρωστος κι' ἀρρωστικὸ γυρεύει
Γυρεύει ἀπὸ λάγω τυρὶ κι' ἀπ' ἄριο γῆδι γάλα;
Ὅσο ν' ἀνέβω 'ς τὰ βουνὰ νὰ κατεβῶ 'ς τοὺς κάμπους,
Νὰ ψκιάσω στρῶγκα τοῦ λαγοῦ ν' ἁρμέξω τ' ἄγριο γῆδι,
Ἀρρώστησε ξαρρώστησε κι' ἄλλη γυναῖκα πῆρε·
Πῆρε τὴν πέτρα πενθερὰ τὴν μαύρη γῆ γυναῖκα,
Κ' αὐτὰ τὰ λιανολήθαρα ὅλα γυναικαδέλφια.

XXIV.

Τῆς Ζακύνθου.

Ὁ χάρος ἐβούλήθηκε νὰ κάμῃ περιβόλι,
Βάνει ταῖς νιαῖς γιὰ τὰ δενδρὰ τοὺς νιοὺς γιὰ κυπαρίσσια
Βάνει καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ γιὰ ταῖς γλυκομηλήτσαις.
Θεὲ καὶ νὰ μὲ βάνανε πραματευτὴ 'ς τὸν ἅδη,
Νὰ βάσταγα 'ς τὰ κεφάλι μου κανίστραις μὲ στολίδια
Νὰ βάσταγα καὶ 'ς τὸν ὦμά μου παλληκαριῶν ἀρκεμπούζα,
Νὰ βάσταγα καὶ 'ς τὴν ζώνη μου γεράντων κλαδευτήρια,
Νὰ βάσταγα καὶ 'ς ταῖς μπούρσαις μου μικρῶν παιδιῶν κουλούρια.
Ν' ἄρχονται οἱ νιοὶ γιὰ τ' ἄρματα κ' ἡ νιαῖς γιὰ τὰ στολίδια,
Ν' ἄρχονται καὶ οἱ προεστοὶ νὰ πέρνουν κλαδευτήρια,
Καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα νὰ πέρνουν τὰ κουλούρια.
Παρακαλῶσε, Παναγιά, καὶ προσκυνῶσε πόλε,
Νὰ μοῦ δοθοῦνε τὰ κλειδιὰ νὰ μπῶ 'ς τὸ περιβόλι.
Παρασκευὴ τὰ ζήτησα σαββάτο μοῦ τὰ 'δῶσαν
Τὴν Κυριακὴ ἀνήμερα ἄνοιξα μπῆκα μέσα.
Βλέπω ταῖς νιαῖς χορεύουνε, τοὺς νιοὺς καὶ τραγουδοῦνε,
Βλέπω τὰ συμπαλλήκαρα κ' ἐπαίζανε τζ' ἀμάδαις,
Βλέπω ταῖς νιαῖς κ' ἐστρώνανε τὰ ξήστρωτα κρεββάτια,
Γιὰ νάλθῃ ὁ νιὸς νὰ κοιμηθῇ πόρχεται ἀποσταμένος
Μεταξωτὰ παπλώματα καὶ βένσινα σενδόνια.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

—o—

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ. Ἡ σύγκρισις τῶν δύο ἑπομένων παραδειγμάτων τὰ ὁποῖα δανειζόμεθα παρὰ δύο ἐφημερίδων τῶν Ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν, δεικνύει τὴν ἀξιοκατάκριτον διαφορὰν μεθ' ἧς ἐλευθέρα τις πολιτεία μεταχειρίζεται τὸ ἀνθρώπινον γένος, κατὰ τὸ χρῶμα τοῦ σώματος, πρὸς μὲν τοὺς λευκοὺς χορηγοῦσα πᾶσαν εὐκολίαν πρὸς ἐκπαίδευσιν, τοὺς δὲ μαύρους καταδικάζουσα εἰς ἀμάθειαν.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, μεγάλαι χρηματικαὶ ποσότητες ἐδόθησαν ὑπὸ ἰδιωτῶν εἰς Νεοβόρακον πρὸς σύστασιν, ἐπέκτασιν καὶ ὑποστήριξιν καταστημάτων ἐκπαιδευτικῶν, ἐπιστημονικῶν ἢ φιλανθρωπικῶν. Ὁ αἰδέσιμος Κ. Νὸτ, ὅστις ὑπῆρξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη πρόεδρος τοῦ πρωτίστου γυμνασίου τοῦ Νεοβοράκου, ἐδωρήσατο κατὰ τὸ τέλος τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν τῆς προεδρείας του τρία ἑκατομμύρια καὶ ἑξακοσίας χιλιάδας δραχμῶν εἰς τὸ γυμνάσιον τοῦτο. Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀστὸρ, τὴν ὁποίαν συνέστησεν ἀναλώμασιν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης Ἰακώβου Ἀστὸρ, περιέχει 60 ἕως 70 χιλιάδας τόμων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς θέλει αὐξάνει ἀδιακόπως, χάρις εἰς τοὺς χρηματικοὺς αὐτοῦ πόρους. Ἄλλος τις πλουσιώτατος πολίτης τῆς Ἀμερικῆς, ὁ Πέτρος Κούπερ, ἀφῆκε διὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ τρία ἑκατομμύρια δραχμῶν εἰς σύστασιν σχολείου.

Ἰδοὺ καὶ τὸ δεύτερον παράδειγμα·

Ἡ παιδεία εἶναι ἀπηγορευμένη εἰς τοὺς μελανόχροας κατοίκους τοῦ ἡμίσεως ἀριθμοῦ τῶν πολιτειῶν τῆς ἀρκτῴας Ἀμερικῆς· τιμωρεῖται δὲ καὶ διὰ φυλακίσεως καὶ διὰ δεσμῶν ὅστις, παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην, θελήσει νὰ διδάξῃ γράμματα εἰς αὐτούς. Ἰδοὺ τί συνέβη ἐσχάτως εἰς τὴν Βιργινίαν·

Ἡ Κυρία Δουγλὰς κατηγορήθη εἰς Νορφόλκ, ὅτι, καταπατοῦσα τοὺς νόμους τῆς Βιργινίας, ἐδίδασκεν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν εἰς παιδία μαύρων. Ἡ Κυρία Δουγλὰς καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς εἶχον σχολεῖον εἰς Νορφόλκ, καὶ ὅτε συνελήφθησαν, εἶχον δεκαοκτὼ ἢ εἴκοσι μαύρους μαθητάς. Καὶ ἡ μὲν θυγάτηρ ἐδραπέτευσε καὶ μετέβη εἰς Νεοβόρακον, ἡ δὲ μήτηρ, κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν ὁρκωτῶν εἰς ἓξ μηνῶν φυλακήν.

Πιθανὸν οἱ νόμοι τῶν Ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν, καὶ αἱ προλήψεις καὶ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα νὰ ἐπιτρέπωσι τοιαύτην ἀδικίαν. Τὸ καθ' ἡμᾶς χαίρομεν ἀναλογιζόμενοι ὅτι καὶ ὁ ἔσχατος τῶν ἀναγνωστῶν, ἡμῶν θέλει ἀγανακτήσει ἀκούων τοιαύτην ὕβριν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα.

Καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἄλλοτε ἐμέθυον τοὺς εἵλωτας καὶ τοὺς ἠκρωτηρίαζον διὰ νὰ ἐξασκῶνται, καὶ ἐξηγρείουν αὐτοὺς διὰ νὰ γίνεται τοῦτο παράδειγμα εἰς τὰ τέκνα των. Ἀλλ' αὐτοί, ἂν ἐκαυχῶντο ὅτι ἦσαν δημοκράται, δὲν ἐκόμπαζον τουλάχιστον ἐπὶ ἰσότητι, οὐδὲ ἦσαν χριστιανοὶ ὡς οἱ κάτοικοι τῶν Ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν.

(Journal de l'instr. publique).

—o—

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

—o—

Παρακαλοῦνται οἱ ταχυδρομικοὶ ἐπιστάται καὶ λοιποὶ ἀνταποκριταὶ τῆς Πανδώρας, νὰ διευθύνωσι πρὸς τὸ γραφεῖον αὐτῆς τοὺς καταλόγους τῶν συνδρομητῶν τοῦ Ε'. ἔτους πρὸ τῆς 1 τοῦ Ἀπριλίου.

Ἡ Μυθιστορία ὁ Ἱππότης Ἁρμαντὰλ, δεδεμένη εἰς τόμον ἰδιαίτερον, πωλεῖται εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Πανδώρας πρὸς δρ. 4

—o—

Μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ Ἀθηνῶν ὑπὸ Ἰω. Γ. Παππαδάκη.

Ἀριθ. 8. *Σεπτέμβριος* 1853.

Ἡμερομηνία.		Βαρόμετρον εἰς θερμοκρασίαν 0			Θερμόμετρον (Ῥωμύρου)			Ὑγρόμετρον (Δεσλίου)			Ἄνεμος καὶ ταχύτης αὐτοῦ			Νέφη			Ὅρια τῆς θερμότητος.	
Π. Ε.	Ν. Ε.	8 ὥρα π. μ.	2 ὥρα μ. μ.	9 ὥρα μ. μ.	8 ὥρα π. μ.	2 ὥρα μ. μ.	9 ὥρα μ. μ.	8 ὥρα π. μ.	2 ὥρα μ. μ.	9 ὥρα μ. μ.	8 ὥρα π. μ.	2 ὥρα μ. μ.	9 ὥρα μ. μ.	8 ὥρα π. μ.	2 ὥρα μ. μ.	9 ὥρα μ. μ.	Ἐλάχ.	Μέγιστον
11	23	752. 8	751. 9	753. 0	18. 5	20. 5	16. 9	69. 63	68. 68	73. 16	ΝΑ. 1	ΒΑ. 1	ΒΑ. 1	1	2	1	14 8	20 8
12	24	752. 1	750. 8	751. 8	19. 3	21. 4	16. 2	66. 17	58. 17	73. 65	0	ΒΑ. 1	0	0	1	0	14 9	21 5
13	25	751. 4	751. 4	752. 6	17. 3	20. 6	17. 2	77. 52	69. 98	76. 02	0	ΝΑ. 1	0	1	1	0	13 9	21 5
14	26	753. 2	— -	752. 2	18. 4	— -	18. 2	76. 14	— —	86. 11	0	— —	ΝΑ. 1	0	-	3	— -	— -
15	27	751. 9	748. 7	750. 2	18. 7	20. 5	16. 9	78. 69	75. 37	76. 38	ΝΑ. 2	ΝΑ. 3	0	3	2	1	14 6	13 2
16	28	751. 2	751. 1	753. 2	18. 2	13. 5	11. 3	80. 50	81. 32	80. 52	0	Α. 2	ΒΑ. 2	1	3	3	10 7	19 2
17	29	52. 9	752. 9	753. 0	12. 4	11. 2	12. 9	78. 6	85. 85	68. 56	ΒΑ. 3	ΒΑ. 3	ΒΑ. 3	3	3	3	10 7	14 0
18	30	752. 3	750. 5	752. 6	13. 8	19. 9	12. 7	77. 24	67. 54	62. 79	ΒΑ. 2	ΒΑ. 3	ΒΑ. 1	3	3	1	12 7	20 2
19	Σεπ. 1	752. 7	753. 3	754. 6	15. 9	18. 2	15. 5	57. 79	50. 79	54. 54	ΒΑ. 2	ΒΑ. 2	Β. 1	1	1	0	13 7	19 8
20	2	754. 4	753. 1	754. 3	16. 9	20. 2	15. 7	64. 38	59. 33	82. 48	Ν. 1	ΒΑ. 1	0	1	0	0	13 9	20 5

Τὴν 13) 25 Σεπτεμβρίου περὶ τὴν μεσημβρίαν βρονταὶ πρὸς ἀνατολάς.
„ 14) 26 „ ἀπὸ τῆς 4 ὥρας μ. μ. μέχρι τῆς 9 μ. μ. ὀλίγη βροχή. Ἀστραπαὶ πρὸς δυσμάς.
„ 15) 27 „ ἀπὸ τῆς 8 ὥρας π. μ. μέχρι τῆς 4 μ. μ. ὀλίγη βροχὴ ἐκ διαλειμμάτων.
„ 16) 28 „ ἀπὸ τῆς 1 ὥρας μ. μ. μέχρι τῆς 4 μ. μ. καὶ τὴν νύκτα βροχὴ μετ' ἀστραπῶν.
Ἡ ποσότης τῆς βροχῆς = 13 ὑποχιλιόμετρα.

Σεισμοί. Τὴν 12) 21 Σεπτεμβρίου σεισμὸς εἰς τὰς 6 ὥρας καὶ 30 λεπτὰ τῆς πρωΐας.
Τὴν 13) 25 Σεπτεμβρίου σεισμὸς εἰς τὰς 11 ὥρας 30 λεπτὰ τῆς πρωΐας.
Τὴν 17) 29 Σεπτεμβ. τὴν νύκτα πρὸς σεισμοὶ εἰς τὰς 11 ὥρας 37 λεπτὰ, 11 ὥρας 46 λεπτὰ, 11 ὥρας 50 λεπ. Ὁ πρῶτος, ὁ σφοδρότερος, διήρκεσε 2 δεύτερα λεπτά.
Τὴν 18) 30 Σεπτεμβρίου πέντε σεισμοὶ εἰς τὰς 2 ὥρας 27 λεπτὰ, 4 ὥρας 43 λεπτὰ, 4 ὥρας 52 λεπτὰ, 11 ὥρας τῆς πρωΐας καὶ εἰς τὰς 11 ὥρας 46 λεπτὰ τῆς νυκτός. Ὁ πρῶτος ἦτο ὁ σφοδρότερος.
Τὴν 19 Σεπτεμβρίου (1 Ὀκτωβρίου) σεισμὸς εἰς τὴν 4 ὥραν 30 λεπτὰ μ. μ.
Τὴν 20 Σεπτεμβρίου (2 Ὀκτωβρίου) δύω σεισμοὶ εἰς τὰς 3 ὥρας 28 λεπτὰ καὶ εἰς τὰς 7 ὥρας 30 λεπτὰ τῆς πρωΐας.